

การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น
พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น
พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

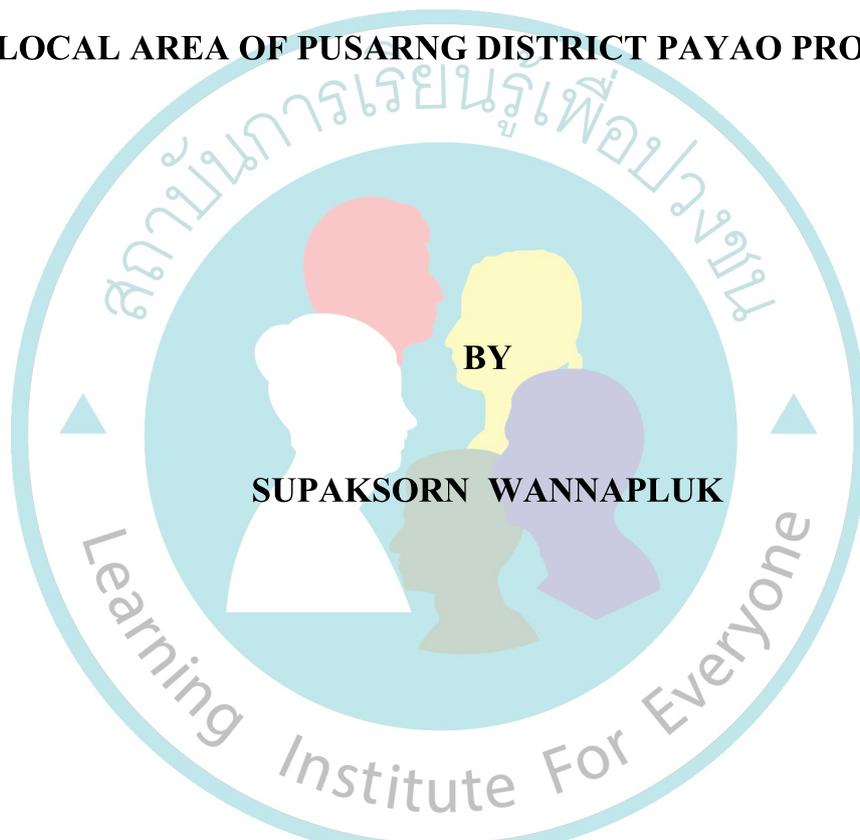
สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ปีการศึกษา 2561

**STRENGTHENING WOMEN LEADER'S ROLE AND NETWORK IN
LOCAL AREA OF PUSARNG DISTRICT PAYAO PROVINCE**

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2018

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
ผู้วิจัย	สุภัคสร วรรณปลุก
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.ส่งเสริม แสงทอง

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ดร.ศรีปริญญา ชูประจ่าง)

ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา)
(ดร.ส่งเสริม แสงทอง)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)

ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.ทวิช บุญธีรศรี)

ลงชื่อ..... เลขานุการ
(อาจารย์อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
ชื่อผู้เขียน	สุภักศร วรรณปลุก
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2561
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.สงเสริม แสงทอง

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น และศึกษาการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มสตรี รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 ราย เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

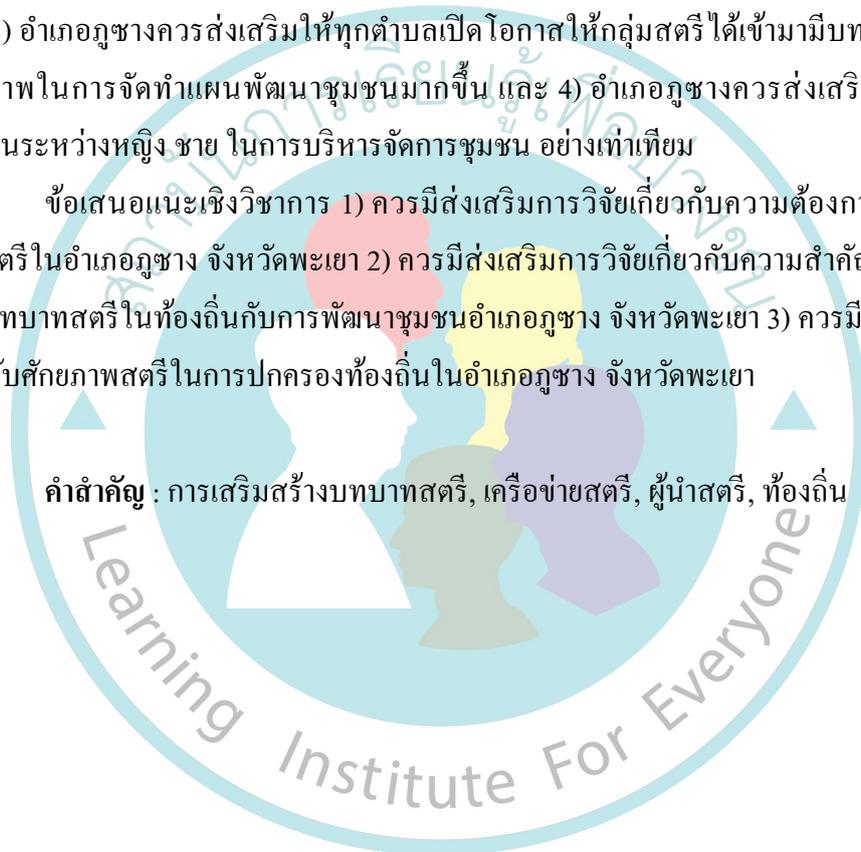
ผลการวิจัย พบว่า การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีโดยการเปิดโอกาสให้กลุ่มสตรีได้เรียนรู้ ฝึกอบรม เพื่อพัฒนาตัวเองทั้งด้านอาชีพ เศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร การปกครอง สิทธิสตรี ส่งผลให้สตรีได้พัฒนาตัวเอง เห็นคุณค่าของตัวเอง ซึ่งไม่ได้มีบทบาทเฉพาะการดูแลครอบครัว มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น ตลอดจนกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ก่อตั้งเพื่อช่วยเหลือ เฝ้าระวัง ป้องปกป้องสิทธิสตรีลดปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างชาย หญิง และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนการนำไปสู่การผลักดันให้สตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่น เป็นการเสริมสร้างให้สตรีได้มีบทบาททางการเมือง การปกครองท้องถิ่น มีโอกาสได้แสดงศักยภาพ ความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น ก่อให้เกิดสตรีนักปกครองท้องถิ่น ในอำเภอภูซาง โดยตำแหน่งอย่างเป็นทางการจำนวน 15 ราย แต่ยังคงเกิดความเหลื่อมล้ำทางการบริหารในสัดส่วนระหว่างชาย หญิงอยู่ นำไปสู่การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้สตรีในอำเภอภูซางได้พัฒนาฝีมือตามความถนัด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำทรัพยากรในชุมชนมาแปรรูป เพิ่มมูลค่าการผลิต จนการนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพ เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน เพื่อชุมชน ผู้คนอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ มีประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมที่ยอมรับร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทสตรี ควรทำในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ

สังคม การเมืองปกครอง วัฒนธรรม สุขอนามัย ความเสมอภาคระหว่างชาย หญิง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วม สิทธิในการออกความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติ ร่วมค้นหาและแก้ไขปัญหา และได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมอย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) อำเภอกุฉินารายณ์ ควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย สิทธิสตรีความเสมอภาคของหญิงชาย การลดความรุนแรงในครอบครัว ให้มากขึ้น 2) อำเภอกุฉินารายณ์ ควรส่งเสริมให้ทุกตำบลเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มสตรีได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ สร้างเครือข่ายในชุมชน มุ่งเน้นให้สตรีมีศักยภาพในการพัฒนาตัวเองในทุกด้าน 3) อำเภอกุฉินารายณ์ ควรส่งเสริมให้ทุกตำบลเปิดโอกาสให้กลุ่มสตรีได้เข้ามามีบทบาท และแสดงศักยภาพในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากขึ้น และ 4) อำเภอกุฉินารายณ์ ควรส่งเสริมให้ทุกตำบลมีสัดส่วนระหว่างหญิง ชาย ในการบริหารจัดการชุมชน อย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 1) ควรมีส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาของสตรีในอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา 2) ควรมีส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับความสำคัญของสถานภาพและบทบาทสตรีในท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา 3) ควรมีส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพสตรีในการปกครองท้องถิ่นในอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา

คำสำคัญ : การเสริมสร้างบทบาทสตรี, เครือข่ายสตรี, ผู้นำสตรี, ท้องถิ่น

Abstract

Thesis Title	Strengthening woman leader's role and network in local area of Phusang district Payao Province
Researcher	Supaksorn Wannapluk
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2018
Principal Thesis Advisor	Dr. Songserm Seangthong

The purposes of the research were to study the roles and networks of local women leaders. Study and strengthen the role and network of local women leaders. This research is a qualitative research. The informant is a group of women. The research instruments used in this study were the in-depth interviews.

The study result found that empowering women's roles and networks by providing opportunities for women to learn and train themselves to develop their career based on the sufficient economy, agricultural processing and women's rights. As a result, women have developed themselves with woman value and family care, being commentator as well as have the role as the local leader working in both government and non-government sector.

The Mae Ying Phayao network was established to protect women's rights, reduce gender disparity and address community issues. It also leads to the promotion of women's role in local government, strengthen women's political role. At local Government, They have the opportunity to express their opinions and participate in community development. Nowaday, there are 14 official positions lead to empowerment of women leaders in economic, social, cultural and environmental aspects. Providing opportunity for women in Phu Sang district to develop skills by employment of the local wisdom to manage resources in the community.

Practical sugestion 1) District should promote knowledge. Understanding the law Women's rights equality of women Reduce violence in the family. 2) The district should encourage every district to strengthen the women's groups. Knowledge Exchange Create a network in the community. Focus on women's 3) The district should encourage every district to

have opportunities for women to take part. And the potential for more community development plans Potential to develop themselves in all aspects. 3) The district should encourage every district to have opportunities for women to take part. And the potential for more community development plans 4) The district should encourage all sub-districts to have a proportion of men in the management of the community equal.

Suggestions for further research. 1) Should do the research on the needs of women in Phu Sang District, Phayao Province. 2) Providing research on the importance of local women's status and roles 3) providing research on the potential of women in local government.

Key words : Strengthening women's role, woman's networks, women leaders, local

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.สงเสริม แสงทอง ที่กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก โดยให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยหาวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มทำงานสำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณท่าน ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้สละเวลามาดำเนินการสอบ รวมทั้งกรุณาให้คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณแม่ณภา กองติบ มารดาผู้ให้กำเนิดเป็นกำลังใจ ให้ข้อคิดวางรากฐาน และแนวทางการดำเนินชีวิต จนนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เขียน

ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูล กลุ่มสตรีนักรบกองท้องถื่น กลุ่มแม่หญิงพะเยา ที่ให้ข้อมูลและความร่วมมือเป็นอย่างดี จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์และบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น สาขาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ รุ่นที่ 2 ที่ส่งกำลังใจให้กันอย่างอบอุ่นเสมอมา หากการศึกษาครั้งนี้มีสิ่งขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยเป็นอย่างสูงในข้อบกพร่องและความผิดพลาด ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงมีประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจทั่วไปจะศึกษา

สุภัทสร วรรณปลุก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
คำถามสำคัญในการวิจัย.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาท บทบาทสตรี และภาวะผู้นำ.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิสตรี.....	23
แนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ.....	34
แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางเพศ.....	40
บริบทอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย.....	49
ประชากรเป้าหมาย วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	49
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
สถานที่ในการวิจัย.....	51
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	51
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	52
4 ผลการวิจัย	
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	53
สภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา.....	54
การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา.....	54
ข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรี ในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา.....	64
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	66
อภิปรายผลการวิจัย.....	70
ข้อเสนอแนะ.....	73
บรรณานุกรม.....	75
ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์.....	80
ภาคผนวก ข. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	81
ภาคผนวก ค. ประมวลภาพกิจกรรม.....	82
ประวัติผู้วิจัย.....	87

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	พื้นที่ตำบล ประชากรและครัวเรือน อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา.....	43
3.1	ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	52

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	48
1. การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านสาธารณสุข.....	82
2. การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านประเพณี วัฒนธรรม.....	82
3. การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านเศรษฐกิจ.....	83
4. การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แปรรูปกล้วยฉาบ.....	83
5. การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แปรรูปน้ำอ้อย.....	84
6. การแปรรูปน้ำอ้อยเป็นข้าวควบ ข้าวแต่น.....	84
7. การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านการปกครอง.....	85
8. การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายแม่หญิงพะเยา.....	85
9. เครือข่ายแม่หญิงพะเยา.....	86
10. ภาพการเก็บข้อมูลงานวิจัย.....	86

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สตรี คือเป็นเพศที่ทรงพลัง และมีอิทธิพลต่อการสร้างมวลมนุษยชาติ เป็นผู้ให้กำเนิดให้การเลี้ยงดู และพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งทักษะในการดำรงชีวิตในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิต การบริการ และการบริโภคที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ โดยผ่านการเรียนรู้ฝึกฝนในทักษะต่าง ๆ ในสังคมที่กำหนดให้สตรีเป็นผู้มีพลังในการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เป็นรากฐานของครอบครัว ชุมชน องค์กร สถาบัน ในทุกหน่วยความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อให้คุณสามารถมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศในแทบทุกด้าน

นอกจากนั้น ยังต้องแบกรับภาระงานบ้าน ดูแลบุตร จัดหาอาหาร ดูแลสุขภาพของสมาชิกภายในครอบครัว เมื่อเกิดการเจ็บป่วย สตรีเป็นผู้ให้ความรักและความอบอุ่นแก่บุตร จัดเกลาสั่งสอน รวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับคนในครอบครัว ในอดีตจะมีค่านิยมของคนไทยว่าสตรีจะต้องอยู่กับเหย้ากับเรือน แต่สำหรับในปัจจุบันค่านิยมเหล่านั้นได้เปลี่ยนไป สตรีกับบุรุษมีความเสมอภาคกันแม้ว่าสังคมจะหมุนเปลี่ยนไปตามกาลเวลา แต่กิจกรรมและบทบาทของสตรีในแต่ละด้านยังคงมีความสำคัญเสมอมา สตรี เป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเพราะพลังของสตรีมีถึงครึ่งหนึ่งของพลังมนุษย์ทั้งโลก แต่ได้ถูกละเลยในการนำศักยภาพที่มีอยู่ของสตรีมาให้เป็นประโยชน์ ซึ่งครั้งหนึ่งสตรีพยายามที่จะยกระดับเรื่องสิทธิและความเสมอภาคเพื่อแสดงออกถึงบทบาทและศักยภาพของสตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและเสนอแนะแนวทางในการสร้างความเจริญให้กับสังคมและประเทศชาติ ศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ดังนั้นบทบาทของสตรีจะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ (salinee uppamon, 2555)

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา เทคโนโลยี และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ที่มีความทันสมัยไปตามกระแสแห่งโลกตะวันตก ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายและวิถิต่างแห่งการพัฒนาโดยผ่านทางระบบการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสารมวลชน เครือข่ายทางสังคมสมัยใหม่ (Social Network) รวมทั้งกระแสค่านิยม

ด้านประชาธิปไตย สิทธิสตรี และสิทธิมนุษยชน ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของการปกครอง ส่งผลต่อการเปิดโอกาสให้สตรีได้มีพื้นที่ในการแสดงออก พร้อมทั้งมีโอกาสในการพัฒนาทักษะความสามารถให้ทัดเทียมหรือสูงกว่าบุรุษในบางเรื่อง จนกลายเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม โดยทั่วไปโดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา และมีบทบาทโดดเด่นในด้านการส่งเสริมสตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือในกลุ่มประชาคมอาเซียน การส่งเสริมบทบาทสตรีดังกล่าวนี้ ทำให้สตรีมีบทบาทการเป็นผู้นำเพิ่มมากขึ้น เช่น การเป็นนักการเมือง การเป็นผู้บริหารองค์กรทั้งในระดับสูง และหัวหน้าองค์กรในระดับต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งภาคประชาสังคม และภาคประชาชน โดยเฉพาะในเขตภาคเหนือตอนบน ได้มีกลุ่มสตรีที่หลากหลายได้มาทำหน้าที่ในการพัฒนาแก้ปัญหาชุมชน เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาสาพัฒนาต่าง ๆ เป็นต้น

กลุ่มงานสุขศึกษา โรงพยาบาลบุรีรัมย์ (2561, หน้า 2-3) กล่าวว่า บทบาทสตรี บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงก้าวหน้า คือ บทบาทที่ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำสังคม บทบาทที่ยังหยุดอยู่กับที่ของหญิง คือ การเป็นแม่การดูแลบ้าน ดูแลสมาชิกในครอบครัวเป็นหน้าที่หลักของผู้หญิง และบทบาทที่ก้าวถอยหลังของผู้หญิง คือ เพศหญิงยังคงถูกเอารัดเอาเปรียบคดโกงทางเพศ และยังกล่าวถึงก้าวใหม่ของสตรี ไว้ว่า สตรีต้องสามารถแสดงศักยภาพของตนเองได้ ต้องรู้จักที่จะนำความสามารถนั้นมาพัฒนาบทบาทหน้าที่อย่างถูกที่ถูกทาง และรักษาคุณสมบัติความเป็นผู้หญิง นั้นคือ ความละเอียดอ่อน อ่อนโยนและเรียนรู้เพื่อผสมผสานระหว่างความอ่อนโยน อุดม และเข้มแข็ง เมื่อนั้นผู้หญิงจะสามารถเป็นสาวทันสมัย และสร้างบทบาทใหม่ที่มีความสำคัญกับสังคมได้

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพะเยา ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการ "คนพะเยาสร้างครอบครัว ไร้รุนแรงด้วยสื่อสารที่สร้างสรรค์" เพื่อให้สังคมให้ตระหนักถึงความรุนแรงต่อเด็ก สตรีและครอบครัว โดย ว่าที่ร้อยตรี ณรงค์ โจรนโสทร รองผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา เป็นประธานเปิดโครงการ “คนพะเยาสร้างครอบครัว ไร้รุนแรงด้วยสื่อสารที่สร้างสรรค์” พร้อมต้นกระดิ่งสัญลักษณ์การยุติความรุนแรงต่อเด็ก สตรีและบุคคลในครอบครัว ณ ห้องประชุมปวงเสวนา สถาบันปวงศญา ภายในวัดศรี โคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ซึ่งสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพะเยา ร่วมกับ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและการช่วยเหลือทางกฎหมาย และการบังคับคดีจังหวัดพะเยา (สคช.) จัดโครงการดังกล่าวขึ้น เพื่อสร้างกระแสสังคมให้ตระหนักต่อประเด็นปัญหารุนแรงและกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว โดยมีผู้แทนศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แกนนำสตรี

เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้กว่า 80 คน ขณะที่ นายธนู ธิแก้ว พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดพะเยา กล่าวว่า โครงการดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก และสตรี ซึ่งประเทศไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2542 กำหนดให้เดือน พฤศจิกายนของทุกปีเป็นเดือนรณรงค์ยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี โดยให้ดำเนินการรณรงค์ ตลอดเดือนพฤศจิกายนให้สังคมได้ตระหนักและร่วมป้องกันขจัดความรุนแรงต่อเด็ก สตรีให้หมด ลื่นไป โดยมีองค์กรที่มีบทบาทและภารกิจ ร่วมดำเนินกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ซึ่งในปีงบประมาณ 2561 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้มีแนวคิดการรณรงค์ภายใต้หัวข้อ “สร้างครอบครัว ไร้ความรุนแรง ด้วยสื่อสารที่สร้างสรรค์” ที่มาของแนวคิดจากนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนา สถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560 - 2564 และสอดคล้องนโยบาย พม.ประจำปี พ.ศ.2561 นโยบายเร่งด่วน เรื่อง การสร้างความเข้มแข็งของสตรีและครอบครัว โดยมีคำรณรงค์ ได้แก่ “หยุดคำร้าย...ทำลาย ครอบครัว” ซึ่งเน้นให้ครอบครัวเริ่มจากจุดเล็ก ๆ เรื่องการพูดจากันในบ้าน ให้ตระหนักถึงคำพูดที่ ใช้อาจส่งผลกระทบต่อทำร้ายจิตใจอย่างไม่ตั้งใจ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพะเยา, 2560, หน้า 6)

ในจังหวัดพะเยา และพื้นที่อำเภอภูซาง มีคณะทำงานขององค์กรเครือข่ายแม่หญิงพะเยาที่มี การก่อตั้งมาเมื่อปี พ.ศ. 2546 ที่ทำงานเรื่องบทบาทและสิทธิของสตรีในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ของจังหวัดพะเยา ซึ่งปัจจุบัน (2558) ประกอบด้วย 9 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเชียงคำ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่ใจ อำเภอจุน อำเภอปง อำเภอเชียงม่วน อำเภอภูพาน และ อำเภอภูซาง พบว่ามีกำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้งเพศชายและเพศหญิง แต่ส่วนใหญ่มักปกครอง ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังคงเป็นเพศชายถึงร้อยละ 90 (ความเป็นมาแม่หญิงพะเยา, 2558) อำเภอ ภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งปัจจุบันได้มีพัฒนาการของเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่เขต อำเภอภูซาง ได้ดำเนินการเสริมสร้างเข้ามาสู่ตำแหน่งปกครอง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน

ถึงแม้ว่าค่านิยมเรื่องบทบาทสตรีในท้องถิ่นในหลายๆด้าน เช่นการเป็นผู้นำท้องถิ่นและ ท้องที่เป็นผู้นำกลุ่มสตรีแม่บ้านกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) โดยได้ พัฒนาเครือข่ายการทำงานในกลุ่มสตรีเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ทั้งการประสานงานภาครัฐและเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาคของชายและหญิงจะถูกยกระดับ ขึ้นมาให้ความเท่าเทียมกันในทุก ๆ ด้าน แต่บทบาทและศักยภาพของสตรียังถูกมองข้ามในหลาย ประการและถูกลดทอนในเรื่องของบทบาท หน้าที่ ศักยภาพด้านการปกครองท้องถิ่น ซึ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ได้ให้ความสำคัญในการให้สิทธิสตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อให้ เกิดความรู้ความเข้าใจ

ผู้วิจัยจึงสนใจในเรื่อง บทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ศึกษา มาเป็นแนวปฏิบัติในการส่งเสริมบทบาท และสิทธิสตรีให้มีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบในการเสริมสร้างบทบาทสตรีในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น รวมทั้งการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายดังกล่าว

กลุ่มประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้นำสตรี จำนวน 15 ราย ซึ่งเป็นสตรีที่ดำรงตำแหน่งนักปกครองท้องถิ่น นักปกครองท้องถิ่น ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน และ เครือข่ายแม่หญิงพะเยา

คำถามสำคัญในการวิจัย

1. บทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นอย่างไร
2. การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายเป็นอย่างไร

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาทผู้นำสตรี หมายถึง บทบาทในการเลี้ยงดูบุตร บทบาทในการทำงานบ้านและหุงหาอาหาร บทบาทในการเสริมสร้างรายได้ ในปัจจุบันสตรีได้มีบทบาททางการเมืองการปกครองมากขึ้น การทำงานตามหน้าที่ที่สังคมและกฎหมายกำหนดเพื่อบริการประชาชนตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบการบริหารจัดการเกี่ยวกับผู้นำและตามความคาดหวังของประชาชน อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

เครือข่ายผู้นำสตรี หมายถึง การประสานงาน และการมีส่วนร่วมในการทำงาน การทำกิจกรรมที่มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และมีความต้องการเหมือนกัน มีการติดต่อประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องของกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ที่ก่อตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมบทบาทสตรีในด้านต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ศึกษาและผู้ที่สนใจได้เข้าใจถึงบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
2. ผู้ศึกษาและผู้ที่สนใจเข้าใจและได้แนวทางในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่าย เพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการเสริมสร้างบทบาทสตรีและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและบททวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อความเข้าใจ และประกอบการศึกษาวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาท บทบาทสตรี และภาวะผู้นำ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทและภาวะผู้นำ มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ความหมายของคำว่าบทบาท

การแสดงออกในการทำหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในด้านใดๆ ก็ตาม โดยเป็นได้ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ การดำรงตำแหน่ง หรือการแสดงความรู้สึกชอบในหน้าที่นั้นๆ เรามองว่าเป็นการแสดงออกที่เรียกว่าบทบาท ซึ่งจะได้ศึกษาเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ความหมายของบทบาท (Role)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 453) ให้ความหมาย “บทบาท” ว่าหมายถึง การกระทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู บทบาทจึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกตามความคิดหรือความคาดหวังเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคม

ไพบูลย์ ช่างเรือน (อ้างใน จุลวย พ่วงพลับ, 2548, หน้า 10) กล่าวว่า บทบาทโดยทั่วไปพิจารณาจากความหมายไว้ 2 นัย คือ นัยแรกพิจารณาโครงสร้างสังคม บทบาท หมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดง โดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบปะทะสังสรรค์นั้น

โคเฮน (Cohen, 1979, p. 35) ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังโดยผู้อื่นให้กับผู้ซึ่งเข้าไปดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ที่ได้กำหนดรูปแบบพฤติกรรมไว้ บทบาทที่เหมาะสมต้องเกิดจากการเรียนรู้จากกระบวนการจัดระเบียบทางสังคม และพฤติกรรมการที่คาดหวังจะมีความเหมาะสมสำหรับแต่ละตำแหน่งทางสังคมด้วย

บรูม และ เซเลนิก (Broom & Selanick, 1977 อ้างในประสิทธิ์ อินทโชติ, 2554, หน้า 9) อธิบายว่า บทบาท บางครั้งเรียกว่าบทบาททางสังคมเป็นแบบแผนพฤติกรรมเกี่ยวเนื่องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม เช่น การเป็นพ่อ ครู เป็นต้น

ฉลุย พ่วงพลับ (2548, หน้า 10) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่หรือการแสดงออกหรือการแสดงพฤติกรรมของคน ตามความคิดของตนเอง และตามที่ผู้อื่นคาดหวังให้เหมาะสมกับตำแหน่งทางสังคมอันเกิดจากการเรียนรู้และเกิดจากกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมและสถานการณ์ทางสังคม

จากความหมายของบทบาทที่ได้บทวนมา สามารถสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง ลักษณะอาการของการแสดงออกใด ๆ หรือการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบในหน้าที่ ตำแหน่งงานในขณะนั้น เพื่อดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้เกิดความเรียบร้อย

2. ลักษณะของบทบาท

เบอร์โล (Berlo, 1966 หน้า 153, อ้างใน ฉลุย พ่วงพลับ, 2548, หน้า 11) ได้แบ่งลักษณะของบทบาทออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (role prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง
2. บทบาทที่กระทำจริง (role descriptions) คือ บทบาทที่มีบุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ
3. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (role expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรจะกระทำอย่างไร

ส่วน ชิตยา สุวรรณะชฎ ได้กล่าวสรุปตำแหน่งและบทบาทของบุคคลทางสังคมไว้ ดังนี้ (ชิตยา สุวรรณะชฎ, 2527, หน้า 43)

1. มีฐานะตำแหน่งอยู่จริงในทุกสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
2. มีบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought-to-be-role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนสำคัญหนึ่งการกำหนดฐานะ ตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น

4. การที่คนเราจะทราบถึงฐานะ ตำแหน่ง และบทบาทนั้น ได้มาจากสังคมกรรม (Socialization) ในสังคมนั้น ๆ

5. บทบาทที่ควรจะเป็นไปนั้นไม่แน่นอนเสมอว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริงของคน ที่ครองตำแหน่งนั้น เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของคน ที่ครองฐานะตำแหน่ง ที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นกับบุคลิกภาพของตนเอง บุคลิกภาพของผู้ที่เข้าร่วมในพฤติกรรมและ เครื่องกระตุ้น (stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

3. องค์ประกอบของบทบาท

พัชนี วรกวิน กล่าวว่า บทบาทที่มีผลต่อพฤติกรรมจะต้องมีองค์ประกอบอยู่ 3 ลักษณะ คือ (พัชนี วรกวิน, 2522, หน้า 36)

1. ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจน (pivotal attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทที่กฎหมายและข้อบังคับกำหนดให้กระทำหรือปฏิบัติ ถ้าบุคคลที่สวมบทบาทตามตำแหน่งไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจน ก็ถือว่า บุคคลนั้นไม่แสดงบทบาทในตำแหน่งนั้น

2. ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท (peripheral attributes) ได้แก่ บทบาทที่แม้จะขาดหายไป หรือมิได้แสดงบทบาทนี้ก็ไม่ทำให้บทบาทที่ต้องการแสดงผิดไป

3. ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและจะขาดมิได้ (required attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทที่สำคัญ ถ้าขาดส่วนนี้แล้วจะทำให้บทบาทของตำแหน่งผิดไป

สรุปลักษณะของบทบาทมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับตำแหน่งและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจจะเป็นบทบาทชั่วคราวขณะหนึ่ง หรือบทบาทระยะยาว เช่น การเป็นข้าราชการที่ต้องมีบทบาทในการทำหน้าที่ของข้าราชการจนถึงเกษียณอายุราชการ หรือพ้นสภาพจากการเป็นข้าราชการ เป็นต้น

บทบาทสตรี

กาญจนา แก้วเทพ (2549, อ้างใน อุษณีย์ สุวรรณ, 2558, หน้า 17) กล่าวว่า บทบาทของหญิงชายเกี่ยวกับครัวเรือน ได้ถูกกำหนดและคาดหวังจากสังคมไทย โดยสังคมไทยคาดหวังให้สตรีไทย โดยสังคมไทยคาดหวังให้สตรีมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจครอบครัวในครัวเรือนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้นจะมีอยู่อย่างน้อย 3 บทบาท คือ

1. บทบาทเรื่องการเอาชีวิตรอดของตนเองและครอบครัว งานที่ผู้หญิงทำเพื่อเล่นบทบาทนี้ที่เป็นหลัก ก็ได้แก่ การเป็นผู้หาอาหาร นอกเหนือจากการทำไร่นาแล้วผู้หญิงก็ยังเข้าป่าหาอาหาร จับสัตว์ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ที่บ้าน ไปจนกระทั่งถึงการปรุงอาหาร การเก็บรักษาอาหาร เป็น

ต้น ในปัจจุบันนี้ผู้หญิงในโลกที่สาม 90 เปอร์เซ็นต์ ยังทำมาหากิน เพื่อยังชีพของตนเองและครอบครัวอยู่

2. บทบาทในการทำงานบ้าน บทบาทนี้ก็หมายถึงงานทุกอย่างในบ้านนับตั้งแต่การหาน้ำสะอาดทั้งกินใช้ ทำความสะอาดเสื้อผ้า ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคมทั้งในยามปกติและยามป่วยไข้

3. บทบาทในการเสริมรายได้ เมื่อครอบครัวเกิดความต้องการอันที่จริงความคิดเรื่องผู้ชายเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัวนั้น เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวช่วยยามของสังคมตะวันตกในบางช่วงเท่านั้น แต่ความคิดนี้ได้แผ่ขยายออกมาเป็นอุดมการณ์ครอบคลุมทั่วไป ทำให้ช้อยกเว้นกลายเป็นข้อสรุปทั่วไป แต่ปรากฏการณ์นี้แทบจะไม่เคยเป็นจริงเลยในชนบท ในโลกที่สาม เพราะนอกจากผู้หญิงชนบททำงานในไร่นา ในสวน และในบ้านแล้ว ผู้หญิงก็ยังทำหน้าที่เป็นแม่ค้ารายย่อย เก็บหาของป่าหรือหาปลา เก็บผักจากสวนไปขายหรือแลกเปลี่ยนในตลาด หรือในกรณีที่หมู่บ้านเกิดขาดแคลนสิ่งต่างๆ ผู้หญิงก็จะหาของจากหมู่บ้านไปแลกกับบ้านอื่น ๆ เป็นต้น

ขณะที่ อาบ นาคะจิด (2553 อ้างใน อุษณีย์ สุวรรณ, 2558, หน้า 18-19) กล่าวว่า ผู้หญิงคือ แม่บ้านวันนี้ หรือผู้ที่จะเป็นแม่บ้านในวันหน้า มีหน้าที่มากมายที่ผู้สันตติในวิชาทศกรรมศาสตร์ สรุปเป็น 5 ประการ คือ หนึ่ง เป็นผู้ทำงานของครอบครัว สองเป็นผู้จัดการหรือผู้บัญชาการของครอบครัว สามเป็นผู้ควบคุมค่าใช้จ่ายของครอบครัว สี่เป็นผู้อบรมบ่มนิสัยของคนในครอบครัว และห้าเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ภาพระหว่างคนในครอบครัวหรือระหว่างคนในครอบครัวกับชุมชน หรือจะย่อลงให้สั้นเพียง 2 ประการ คือ หนึ่งหน้าที่งานทางเศรษฐกิจ และสองหน้าที่งานทางสังคม หน้าที่เหล่านี้อาจทำร่วมกับพ่อบ้านหรืออาจทำเองโดยอิสระ ประเภทของงานที่ผู้หญิงในครอบครัวเกษตรทำมากกว่าผู้ชายมีอยู่ 3 ประเภท คือ งานเลี้ยงสัตว์ คือ เป็ด ไก่ สุกร และสวนครัวในบ้าน และงานรับจ้างทำการเกษตร

ส่วนอุษณีย์ สุวรรณ (2558, หน้า 19) สรุปว่า บทบาทสตรีได้ถูกกำหนดและคาดหวังจากสังคมไทย โดยสังคมคาดหวังให้สตรีมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจในครัวเรือนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้นจะมีอยู่อย่างน้อย 3 บทบาท คือ 1) บทบาทเรื่องการเอาชีวิตรอดของตนเองและครอบครัว 2) บทบาทในการทำงานบ้าน 3) บทบาทในการเสริมสร้างรายได้

กลุ่มงานสุขศึกษา โรงพยาบาลบุรีรัมย์ (2561, หน้า 2-3) กล่าวว่า บทบาทสตรี บทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงก้าวหน้า คือ บทบาทที่ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำสังคม บทบาทที่ยังหยุดอยู่กับที่ของหญิง คือ การเป็นแม่การดูแลบ้าน ดูแลสมาชิกในครอบครัวเป็นหน้าที่หลักของผู้หญิง และบทบาทที่ก้าวถอยหลังของผู้หญิง คือ เพศหญิงยังคงถูกเอารัดเอาเปรียบกดขี่ทางเพศ และยังคงกล่าวถึงก้าวใหม่ของสตรี ใ้ว่า สตรีต้องสามารถแสดงศักยภาพของตนเองได้ ต้องรู้จักที่จะนำ

ความสามารถนั้นมาพัฒนาบทบาทหน้าที่อย่างถูกต้องถูกทาง และรักษาคุณสมบัติความเป็นผู้หญิง นั่นคือ ความละเอียดอ่อน อ่อนโยนและเรียนรู้เพื่อผสมผสานระหว่างความอ่อนโยน อคทน และเข้มแข็ง เมื่อนั้นผู้หญิงจะสามารถเป็นสาวทันสมัย และสร้างบทบาทใหม่ที่มีความสำคัญกับสังคมได้

ในขณะที่เดียวกัน บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธา (2559, หน้า 24) กล่าวถึง บทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยที่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบหลายอย่าง ต้องทำงานทั้งในและนอกบ้าน และยังคงมีความคาดหวังจากสังคมว่าจะต้องทำงานได้เป็นอย่างดีทั้งสองงาน ทั้งนี้บทบาทหน้าที่ ตลอดจนการประเมินค่าส่วนมีที่มาจากวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนในเรื่องของจริยธรรม ที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดระเบียบสังคมโดยการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มีส่วนในการถ่ายทอดวิธีคิดต่าง ๆ เหล่านี้ ในสังคมไทยจะเห็นได้จากวรรณกรรมไทยที่สะท้อนภาพในอดีตให้เห็นบทบาทและความคาดหวังจากสังคมที่ต้องการจากผู้หญิง ในขณะที่ปัจจุบันนี้ มีข่าวปรากฏให้เห็นถึงความไม่ยุติธรรมดังกล่าว แม้ผู้หญิงจะมีการทำงานในชุมชนมาเป็นระยะเวลาชยาวนานแล้ว แต่จากการสัมภาษณ์ยังพบว่ายังมีความคาดหวังบางอย่างที่สังคมคาดหวังจากหญิงไทย ดังนั้น การสร้างความยุติธรรมดังกล่าวจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้จากกระบวนการทางกฎหมายเท่านั้น แต่ยังคงต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดผ่านทางกระบวนการอบรมเลี้ยงดูให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้คนในสังคมมีความเข้าใจในความยุติธรรมอย่างแท้จริง

ศุภฤกษ์ หงษ์ภักดี (2554) กล่าวว่า การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิง ชาย และบทบาทของสตรีในขณะนี้มีมากขึ้น แต่มีบางเรื่องที่สตรีไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม หรือมีน้อยมาก อย่างการเป็นนักการเมือง หรือตำแหน่งระดับแนวหน้าในการบริหารประเทศ เป็นต้น ดังนั้น การส่งเสริม พัฒนาสตรีในขณะนี้ต้องมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงต้องมีการปรับทัศนคติของคนรุ่นใหม่ โดยสื่อต้องนำเสนอมุมมอง ความคิด ไม่ใช่เรื่องการบ้านการเรือน ต้องให้ผู้หญิงเป็นคนทำเสมอไป ควรส่งเสริมให้ผู้ชายและเด็กชายมีส่วนร่วมแบ่งเบาระยะของผู้หญิงและเด็กหญิงด้วย เพราะจริง ๆ แล้ว บทบาทสตรีมีมากกว่าการทำครัว หรืออยู่กับบ้านเพียงอย่างเดียว (อ้างใน <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/91434>)

จากการศึกษาบทบาทสตรี สรุปได้ว่า บทบาทสตรีถูกกำหนดโดยสังคม ให้สตรีมีบทบาท บทบาทเรื่องการเอาชีวิตรอด บทบาทในการเลี้ยงดูบุตร บทบาทในการทำงานบ้านและหุงหาอาหาร บทบาทในการเสริมสร้างรายได้ ในปัจจุบันสตรีได้มีบทบาททางการเมืองการปกครองมากขึ้น เป็นการเสริมสร้างศักยภาพให้สตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษ

ความหมายของคำว่าผู้นำ

รัชชา ภู่อุฒทะโร (2555) กล่าวว่า ผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์กรปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ปัญหาที่เป็นที่สนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไปอยู่ตรงที่ว่า ผู้นำทำอะไรหรือมีวิธีการนำอย่างไรจึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความสามารถ และพยายามที่จะทำให้งานสำเร็จด้วยความเต็มใจ ในขณะที่ผู้นำบางคนนำอย่างไร นอกจากผู้ใต้บังคับบัญชาจะไม่เต็มใจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังเกลียดชังและพร้อมที่จะร่วมกันขับไล่ผู้นำให้ไปจากองค์กร การมีภาวะความเป็นผู้นำ (Leadership) นับว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพื่อที่จะทำให้องค์กรพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง (Change) ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรุนแรงมากในขณะนี้ นิยาม “ผู้นำ” ในด้านต่างๆ มีมากมายหลากหลายทฤษฎี ขึ้นอยู่กับว่าใครจะชอบแบบไหน และแต่ละคนนั้นก็ยังมี Style ของความเป็นผู้นำที่แตกต่างกัน ดังนั้น การจะบอกว่า ผู้นำแบบดีกว่ากันนั้น คงไม่สามารถบอกได้ และไม่สมควรที่จะนำมาพูดกันด้วย เพราะผู้นำแต่ละแบบก็มีข้อดี-ข้อเสียแตกต่างกัน รวมทั้งยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ภาวะความเป็นผู้นำก็อาจแตกต่างกันไปด้วย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, หน้า 127 อ้างใน สุภวัช มั่นป้อม, 2554, หน้า 9) กล่าวถึงผู้นำ ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่ใช้เหตุผลสามารถประยุกต์ใช้ความรู้นั้นได้อย่างชาญฉลาด ใช้ความรู้ได้ถูกที่ ถูกคน ถูกเวลา สามารถวิเคราะห์หาคิด เข้าใจปัจจุบันและคาดการณ์อนาคตได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต ปรรณานาอุทิศตัวเพื่อการเผยแพร่แนวความคิดและถ่ายทอดสั่งจะทางปัญญาที่เป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ และเป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ และเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงประเทศ หรือสามารถช่วยเหลือบ้านเมืองได้

ในขณะที่เดียวกัน สุภวัช มั่นป้อม (2554, หน้า 10) ได้กล่าวถึง ผู้นำ คือ ผู้ที่มีบุคลิกลักษณะคุณสมบัติเด่นกว่าผู้อื่นในกลุ่ม และมีอิทธิพลมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในหน่วยงาน ทั้งสามารถสร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานนั้น ๆ ได้ ดังนั้น ผู้นำ จึงหมายถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งรับบทบาทเป็นผู้บริหาร ประสานผลประโยชน์ในกลุ่ม เสมือนเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม ซึ่งมีอิทธิพลและอำนาจสามารถบังคับบัญชาบุคคลในกลุ่มในปฏิบัติงานจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

ขณะที่ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 232-233 อ้างใน ศุภวัช มั่นป้อม, 2554, หน้า 11-12) ได้แบ่งประเภทของผู้นำออกเป็น 8 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การแบ่งผู้นำตามสถานะในชุมชน ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ
2. การแบ่งผู้นำตามความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำ ได้แก่ ผู้นำทางความคิด ผู้นำทางศีลธรรม ผู้นำด้านอาชีพ ผู้นำด้านการพูด ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการเข้ากับเป้าหมายของชาวบ้าน และผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน
3. การแบ่งผู้นำตามลักษณะการปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้นำตามกฎหมาย ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัว และผู้นำที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์
4. การแบ่งผู้นำตามลักษณะพฤติกรรม ได้แก่ ผู้นำที่มุ่งแต่งงานเป็นสำคัญและผู้นำที่ตระหนักถึงผลงานและความพอใจของทุกฝ่าย
5. การแบ่งผู้นำตามลักษณะการบริหารงาน ได้แก่ ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย ผู้นำแบบเสรี และผู้นำแบบประชาธิปไตย
6. การแบ่งผู้นำตามทฤษฎี 3 มิติ ได้แก่ ผู้นำแบบเอาเกณฑ์ ผู้นำแบบเอางาน ผู้นำแบบสัมพันธ์และผู้นำแบบประสานงาน
7. การแบ่งผู้นำโดยคำนึงถึงสถาบันทางสังคม ได้แก่ ผู้นำในระบบเศรษฐกิจ ในระบบเครือญาติ ในระบบการปกครอง ในระบบศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม และผู้นำในระบบการศึกษา
8. การแบ่งประเภทผู้นำตามลักษณะการเกิดผู้นำ ได้แก่ ผู้นำที่เกิดจากการพัฒนาชุมชน และผู้นำที่เกิดจากการต่อสู้

สรุป ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ มีบุคลิกภาพ หรือคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัว มีไหวพริบ ชาญฉลาด สามารถนำพาสมาชิกกลุ่ม หรือองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยสามารถแบ่งผู้นำออกได้หลายประเภท ผู้นำทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามลักษณะพฤติกรรม ผู้นำตามความสามารถเฉพาะตัว ขึ้นอยู่กับงาน กิจกรรม สถานการณ์นั้น ๆ

ความหมายของคำว่าภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หรือความเป็นผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการนำ ซึ่งเป็นความสำเร็จอย่างยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำภาวะผู้นำได้รับความสนใจและศึกษามานานแล้ว เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำ มีความสามารถในการนำหรือเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาเรื่องของภาวะผู้นำนั้น จะศึกษาตั้งแต่คุณลักษณะ (Traits) ของผู้นำ อำนาจ (Power) ของผู้นำ พฤติกรรม (Behavior) ของผู้นำแบบต่าง ๆ ในปัจจุบันได้มีให้ความหมายของ

ภาวะผู้นำไว้หลากหลายและแตกต่างกัน (อ้างใน <https://sites.google.com/site/karphathnathak-sachiwit1/bth-thi-2-thaksa-thang-sangkham/2-1-thaksa-kar-pen-phuna-laea-phu-tam-thi-di>) ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ คือ ความคิดริเริ่มและสร้างไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม (Stogdill, 1974, p. 411)
2. ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถที่จะชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยความสะดวกต่อพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ (McFarland, 1979, p. 303)
3. ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะในการชี้แนะลูกน้อง หรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น และเต็มใจ (Schwartz, 1980, p. 491)
4. ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อให้บรรลุความต้องการของกลุ่ม หรือจุดหมายขององค์กร (Mitchell and Larson, Jr., 1987, p. 435)
5. ภาวะผู้นำ เป็นเรื่องของศิลปะของการใช้อิทธิพล หรือกระบวนการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นเพื่อให้เขามีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ ตามจุดหมายของกลุ่ม (Kootz and Wehrich, 1988, p. 437)
6. ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถในการใช้อิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Robbins, 1989, p. 437)
7. ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการของการชี้แนะ และอิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกของกลุ่ม (Stober and Freeman, 1989, p. 459)
8. ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้นำ) ใช้อิทธิพลและอำนาจของตนกระตุ้นชี้แนะให้บุคคลอื่น (ผู้ตาม) มีความกระตือรือร้น เต็มใจทำในสิ่งที่เขาต้องการ โดยมีเป้าหมายขององค์กรเป็นจุดหมายปลายทาง (พยอม วงศ์สารศรี, 2534, หน้า 196)

สรุป ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใช้ในการชี้แนะ ใช้อิทธิพลและอำนาจ และใช้ความรู้ความสามารถในการนำพาสมาชิกกลุ่มให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การเสริมสร้างบทบาทของผู้นำ

ภาวะผู้นำมีบทบาทที่แบ่งอย่างกว้างๆ (อ้างใน <http://kmladership.weebly.com/3610360736103634360735863629359136123641365736093635.html>) ออกเป็น 4 ประการ ดังนี้

1. การกำหนดแนวทางหลัก (Pathfinding) ผู้นำควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมายและแนวความคิดที่ชัดเจน บทบาทดังกล่าวจะช่วยให้ผู้นำสร้างแผนงานแม่แบบ (blueprint of action) ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการก่อนจะลงมือปฏิบัติตามแผน และนอกจากนั้น ไม่เพียงแต่ต้องรู้ถึงวิธีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายเท่านั้น แต่ผู้นำต้องได้รับการสนับสนุนและความมุ่งมั่นจากพนักงานในการบรรลุถึงเป้าหมายด้วย ผู้นำต้องมีความสามารถนำให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการสร้าง

พันธกิจ (Mission) วิสัยทัศน์ (Vision) และสื่อสารอย่างชัดเจน ผู้นำต้องชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่พนักงานจะได้รับจากความสำเร็จในอนาคต

2. การสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิผล (Aligning) การสร้างระบบการทำงานที่มีประสิทธิผลหรือการทำให้องค์การดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน คือการลงมือสร้างแผนหลักที่กำหนดขึ้นในขั้นตอนที่หนึ่ง ทุกระดับชั้นขององค์การควรมีการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน ผู้นำยังต้องเปลี่ยนแปลงระบบการทำงาน ขั้นตอนการทำงาน และโครงสร้างองค์การงานให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายขององค์การที่ได้วางไว้

3. การมอบอำนาจ (Empowering) หากผู้นำมีการมอบอำนาจให้แก่พนักงานอย่างจริงจัง จะทำให้บรรยากาศในการทำงานมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มเกิดประสิทธิผลและเกิดผลลัพธ์ใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ และพนักงานสามารถแสดงความคิดเห็นและศักยภาพของตนได้อย่างอิสระ ดังนั้นผู้นำต้องสร้างสภาวะที่จะกระตุ้นการสร้างเสริมและปลดปล่อยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ความสามารถ และศักยภาพที่มีอยู่ในทุกคน

4. การสร้างตัวแบบ (Modeling) ผู้นำต้องสร้างความน่าเชื่อถือต้องมีคุณสมบัติของผู้นำที่ดีด้วย กล่าวคือ ต้องเข้าใจถึงความสำคัญของคุณลักษณะระหว่างคุณลักษณะ (Characteristics) กับความรู้ความสามารถ (Competence)

ขณะเดียวกัน กรอบแนวคิดขององค์การแห่งการเรียนรู้ของปีเตอร์ เซ็นเก้ (อ้างใน <http://kmlleadership.weebly.com/3610360736103634360735863629359136123641365736093635.html>) ดังนี้

1. บทบาทต่อการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ด้านความรู้แห่งตน เช่น
 - 1.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ที่ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ
 - 1.2 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์และสามารถสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานให้เกิดความสำเร็จ
 - 1.3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการวางแผน กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการทำงานอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน
2. บทบาทต่อการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในด้านแบบแผนความคิดอ่าน เช่น
 - 2.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีกระบวนการคิด วิเคราะห์และวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

2.2 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลต่างๆอย่างรอบคอบทุกด้านก่อนการตัดสินใจดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งทุกครั้ง

2.3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการนำปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงานมาวิเคราะห์

3. บทบาทต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในด้านวิสัยทัศน์ร่วมกัน เช่น

3.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน

3.2 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรรับรู้ถึงเป้าหมายของหน่วยงานที่ต้องการในอนาคต

3.3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการวางแผนงานของตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน

4. บทบาทต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในด้านการเรียนรู้ของทีม เช่น

4.1 การสนับสนุนให้หน่วยงานมีการจัดระบบการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้บุคลากรได้ตัดสินใจแก้ปัญหการปฏิบัติงานร่วมกัน

4.2 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน

4.3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลของกันและกัน

5. บทบาทต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในด้านการคิดอย่างเป็นระบบ เช่น

5.1 การสนับสนุนให้หน่วยงานกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานที่ชัดเจนสอดคล้องความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

5.2 การสนับสนุนให้หน่วยงานมีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน

5.3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความสามารถในการคิดและปฏิบัติงานที่สลับซับซ้อนได้อย่างเป็นระบบ

แนวปฏิบัติในเรื่องบทบาทต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้านตามที่ได้นำเสนอมานี้ ผู้นำองค์กรสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์การบริหารจัดการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับทิศทางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นเลิศ (Excellence) อย่างมั่นคง

สรุปการเสริมสร้างบทบาทผู้นำ ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือเรื่องที่ต้องการให้ประสบผลสำเร็จลุล่วงไปพร้อมกัน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วม สนับสนุนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยน การระดมความคิด กระตุ้นให้สมาชิกแสดงความสามารถ ศักยภาพของตนเอง เพื่อการพัฒนาความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของผู้นำที่ดี

ชัชวาล อรวงศ์สุภทัต (2552) ได้สรุปบทบาทของผู้นำที่ดี สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

1. บทบาทการสร้างเครือข่าย (Networking) คือการพยายามเข้าสังคม เพื่อจะได้พบปะกับบุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูล และพยายามรักษามิตรภาพนั้นไว้อย่างต่อเนื่อง โดยการไปเยี่ยมชม พูดคุยทางโทรศัพท์ ให้ความร่วมมือในสิ่งที่เขาร้องขอ ให้ความสนใจ เข้าร่วมการประชุมต่าง ๆ และกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญ

2. บทบาทการให้การสนับสนุน (Supporting) คือการที่ผู้นำให้ความสนใจและความเป็นเพื่อนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจ เห็นใจ และให้การสนับสนุนให้ผู้ที่มีความวิตกกังวลในการปฏิบัติงาน ยินดีรับฟังการปรับทุกข์และปัญหาต่าง ๆ รู้ความสนใจของคนอื่น พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จและก้าวหน้าในอาชีพ

3. บทบาทการขจัดความขัดแย้งและการสร้างทีมงาน (Managing conflict and team building) คือ การกระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการหาหนทางในการแก้ไขความขัดแย้ง ผลักดันให้มีการสร้างทีมงานและความร่วมมือ และสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขององค์กรและทีมงาน

4. บทบาทการติดตาม (Monitoring) คือ บทบาทในการติดตามดูแลการดำเนินการและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ทำได้โดยการติดตามดูความก้าวหน้า และคุณภาพของการปฏิบัติงาน ดูความสำเร็จหรือล้มเหลวในแต่ละโครงการ ผลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา สำนวณความต้องการและค่านิยมของลูกค้า ติดตามและวิเคราะห์ปัจจัยของสิ่งแวดล้อมองค์กรที่จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการและโอกาสต่าง ๆ

5. บทบาทการให้ข้อมูล (Informing) โดยการบอกให้ทราบถึงข้อมูลและผลการตัดสินใจที่จำเป็นแก่การปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา จัดหาเอกสารทางวิชาการที่จำเป็น ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเทคนิควิธีในการปฏิบัติการ และวิธีการที่จะเพิ่มคุณภาพพจน์ หรือชื่อเสียงที่ดีขององค์กร

6. บทบาทในการสร้างความชัดเจน (Clarifying) คือการที่ผู้นำต้องสร้างความชัดเจนในภาระหน้าที่และวัตถุประสงค์ของงานต่อผู้ปฏิบัติงาน โดยการมอบหมายงาน ให้คำชี้แนะวิธีการ

ทำงานและความรับผิดชอบต่องานนั้น เน้นวัตถุประสงค์ของงาน กำหนดเวลาในการทำงานและความคาดหวังต่อผลงานให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบอย่างชัดเจน

7. บทบาทในการวางแผนและจัดองค์การ (Planning and organizing) คือบทบาทหน้าที่ของผู้นำในการเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของแผนระยะยาว และกลยุทธ์ในการปรับตัวขององค์การต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เสนอกิจกรรมทุกขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการต่าง ๆ จัดแบ่งทรัพยากรตามลำดับความสำคัญของกิจกรรม หรือโครงการ ตัดสินวิธีการปรับปรุงประสิทธิภาพผลผลิตและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในองค์การ

8. บทบาทในการแก้ปัญหา (Problem solving) โดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรือผลของปัญหาต่องาน วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ เพื่อหาสาเหตุและทางเลือกในการแก้ปัญหา จัดการแก้ปัญหา และวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น

9. บทบาทในการปรึกษาและมอบหมายงาน (Consulting and delegating) คือบทบาทในการที่จะต้องไต่ถามความรู้ลึกของผู้ปฏิบัติงาน ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา กระตุ้นให้เสนอแนะวิธีการปรับปรุง เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมอบหมายอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานที่สำคัญและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง

10. บทบาทในการสร้างแรงจูงใจ (Motivating) โดยการใช้เทคนิคในการมีอิทธิพลต่อความรู้สึก คำนิยาม อันทำให้คนปฏิบัติงานตั้งใจและทุ่มเทความสามารถในการทำงานและยอมรับในวัตถุประสงค์ของงาน ชักจูงให้บุคคลต่าง ๆ ให้การสนับสนุน ร่วมมือ ช่วยเหลือและทรัพยากรที่จำเป็น รวมทั้งการกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน

11. บทบาทในการประกาศเกียรติคุณและให้รางวัล (Recognizing and rewarding) คือการยกย่อง ประกาศเกียรติคุณให้ทราบกันทั่ว และมอบรางวัลสำหรับผลการปฏิบัติงานที่ดีเยี่ยมความสำเร็จตามเป้าหมาย การทำผลประโยชน์พิเศษแก่องค์การ แสดงการยอมรับและซาบซึ้งในความสำเร็จของการปฏิบัติงาน คุณลักษณะเหล่านี้ ไม่ได้ติดตัวมาแต่เกิดนะครับ มันจึงสามารถสร้างได้ด้วยการฝึกฝน และประสบการณ์ของผู้นำหรือผู้บริหาร

ในขณะที่ รัตนภรณ์ แววกะโทก (2555) ผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge)

การเป็นผู้นำนั้น ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด ความรู้ในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่เท่านั้น หากแต่รวมถึงการเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติม ในด้านอื่นๆ ด้วย การจะเป็นผู้นำที่ดี หัวหน้างานจึงต้องเป็นผู้รอบรู้ ยิ่งรอบรู้มากเพียงใด ฐานะแห่งความเป็นผู้นำก็จะยิ่งมั่นคงมากขึ้นเพียงนั้น

2. ความริเริ่ม (Initiative)

ความริเริ่ม คือ ความสามารถที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดในขอบเขตอำนาจหน้าที่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องคอยคำสั่ง หรือความสามารถแสดงความคิดเห็น ที่จะแก้ไขสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น หรือเจริญขึ้นได้ด้วยตนเอง ความริเริ่มจะเจริญงอกงามได้ หัวหน้างานจะต้องมีความกระตือรือร้น คือมีใจจดจ่องานดี มีความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ มีพลังใจที่ต้องการความสำเร็จอยู่เบื้องหน้า

3. มีความกล้าหาญและความเด็ดขาด (Courage and firmness)

ผู้นำที่ดีจะต้องไม่กลัวต่ออันตราย ความยากลำบาก หรือความเจ็บปวดใดๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจ ผู้นำที่มีความกล้าหาญ จะช่วยให้สามารถผจญ ต่องานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ นอกจากความกล้าหาญแล้ว ความเด็ดขาดก็เป็นลักษณะอันหนึ่งที่จะต้องทำให้เกิดมีขึ้น ในตัวของผู้นำเองต้องอยู่ในลักษณะของการ " กล้าได้กล้าเสียด้วย

4. การมีมนุษยสัมพันธ์ (Human relations)

ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประสานความคิด ประสานประโยชน์สามารถทำงานร่วมกับคนทุกเพศทุกวัย ทุกระดับการศึกษาได้ ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะช่วย ให้ปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็กได้

5. มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต (Fairness and Honesty)

ผู้นำที่ดีจะต้องอาศัยหลักของความถูกต้อง หลักแห่งเหตุผลและความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัยสั่งการ หรือปฏิบัติงานด้วยจิตที่ปราศจากอคติ ปราศจากความลำเอียง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก

6. มีความอดทน (Patience)

ความอดทน จะเป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ อย่างแท้จริง

7. มีความตื่นตัวแต่ไม่ตื่นตูม (Alertness)

ความตื่นตัว หมายถึง ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาท ไม่ยึดเอาขาดความกระฉับกระเฉง มีความฉับไวในการปฏิบัติงานทัน ต่อเหตุการณ์ความตื่นตัวเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกาย แต่การไม่ตื่นตูม เป็นพลังทางจิตที่จะหยุดคิดไตร่ตรอง ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รู้จักใช้ดุลยพินิจที่จะพิจารณาสิ่งต่างๆ หรือเหตุต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง พุดง่ายๆ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักควบคุมตัวเองนั่นเอง (Self control)

8. มีความภักดี (Loyalty)

การเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะ ต่อส่วนรวม และต่อองค์กร ความภักดีนี้ จะช่วยให้หัวหน้าได้รับความไว้วางใจ และปกป้องภัยอันตรายในทุกทิศได้เป็นอย่างดี

9. มีความสงบเสงี่ยมไม่ถือตัว (Modesty)

ผู้นำที่ดีจะต้อง ๑ ไม่หยิ่งโส ไม่จองหอง ไม่วางอำนาจ และไม่ภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผล ความสงบเสงี่ยมนี้ ถ้ามีอยู่ในหัวหน้างานคนใดแล้ว ก็จะทำให้ลูกน้องมีความนับถือ และให้ความร่วมมือเสมอ

สรุป ผู้นำที่ดี ต้องมีความรู้ ความสามารถ ความชาญฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความอดทน มีความยุติธรรม สามารถสร้างแรงจูงใจ และนำพากลุ่มสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

จากการศึกษาเรื่องเครือข่าย นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

ความหมายของเครือข่าย

เครือข่าย (เสรี พงศ์พิศ, 2548, หน้า 8-9) หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มองค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน และเงื่อนไขที่สำคัญของเครือข่าย คือ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก

Paul Starkey ที่ปรึกษาทางวิชาการด้านการสร้างเครือข่ายในแอฟริกา ให้ความหมายของ “เครือข่าย” ว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน ในความหมายนี้ สาระสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกันหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกของเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระ หรือ ความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ (อ้างใน <https://sites.google.com/a/thaibds.net/bdsn/khwamhmaykhxngkheruxkhay>)

เครือข่าย หมายถึง การประสานงานรูปแบบหนึ่งที่โยงใยการทำงานของกลุ่มบุคคล หรือองค์กรหลายองค์กร ซึ่งมีทรัพยากร มีเป้าหมาย มีกลุ่มสมาชิกของตนเอง ที่มีความคิด มีปัญหา มีความต้องการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกันหรือคล้ายกัน มาติดต่อประสานงานหรือร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสนองความต้องการในเรื่องนั้น ๆ โดยยึดหลักการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน เคารพซึ่งกันและกัน มากกว่าการเชื่อฟังและปฏิบัติตามผู้มีอำนาจสั่งการ (อ้างอิงใน <https://sites.google.com/a/thaibds.net/bdsn/khwamhmaykxngkheruxkhay>)

สรุป เครือข่าย หมายถึง การประสานงาน และการมีส่วนร่วมในการทำงาน การทำกิจกรรมที่มีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และมีความต้องการเหมือนกัน มีการติดต่อประสานงานกัน อย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง

องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายเทียม (Pseudo network) หมายถึง เครือข่ายชนิดที่เราหลงผิดคิดว่าเป็นเครือข่าย แต่แท้จริงแล้วเป็นแค่การชุมนุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน และไม่ได้ตั้งใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มแบบเฮโลสาระพา หรือรวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ลักษณะของเครือข่ายลวงจะไม่มีกระสานต่อระหว่างสมาชิก ดังนั้น การทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของเครือข่ายจึงมีความสำคัญ เพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายแทนการสร้างเครือข่ายเทียม (อ้างอิงใน www.ped.si.mahidol.ac.th/site_data/mykku_med/701000019/Networking.doc)

เครือข่าย (แท้) มีองค์ประกอบสำคัญอยู่อย่างน้อย 7 อย่างด้วยกัน คือ

1. มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (common perception)
2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision)
3. มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests/benefits)
4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (stakeholders participation)
5. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship)
6. มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (interdependent)
7. มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (interaction)

ในขณะเดียวกัน เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 210) กล่าวว่า เครือข่ายองค์กรชุมชน แบ่งตามลักษณะการเกิดขึ้นของเครือข่ายมีอยู่ 3 แบบ คือ 1) เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ 2) จัดตั้งตามโครงสร้าง และ 3) โดยการเชื่อมประสานโดยคนหรือองค์กรภายนอกชุมชน

แบบที่ 1 เป็นเครือข่ายที่มีพลังสูงมาก มีพลังทางปัญญาและทางสังคมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำงาน มีเป้าหมายชัดเจน และมีหลักการในการดำเนิน แล้วค่อยๆ ขยายออกไปสู่ความร่วมมือในวงกว้าง ให้ชุมชนทุกส่วนทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม โดยให้มีบทบาทหน้าที่ในการร่วมงานกันชัดเจน

แบบที่ 2 เกิดขึ้นโดยการจัดตั้งตามโครงสร้าง เช่น ชมรมขององค์กรหรือบุคคลที่มีอาชีพหรือสถานภาพเดียวกัน เช่น สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มฌาปนกิจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. โดยลักษณะก็เป็นไปตามโครงสร้าง ถ้าหากมีการจัดการที่ดี มีแนวคิดสร้างสรรค์ มีแผนงานที่ชัดเจน มีความโปร่งใสกระจายอำนาจ สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เครือข่ายนั้นงานก็จะเดินไปได้ดี ไม่เช่นนั้นก็จะเป็นอย่างอื่นที่เหี่ยวแห้ง ไม่มีชีวิตชีวา ทำไปเพราะหน้าที่เท่านั้น ทำไปเพราะมีผลประโยชน์ที่ต้องรักษาไว้ ไม่ใช่เพื่อเป้าประสงค์ของส่วนรวมที่ต้องบรรลุร่วมกัน

แบบที่ 3 เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนขององค์กรจากภายนอก นี่เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เห็นกันทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ประสานส่งเสริมให้เกิดเครือข่าย องค์กรของรัฐก็พยายามทำงานส่งเสริมเครือข่ายมากขึ้น เครือข่ายนี้เกิดจากการประสานให้ผู้นำชุมชนได้พบกันและทำงานร่วมกัน อาจจะเกิดเป็นเครือข่ายทันทีหรือค่อยๆ เกิดตามประเด็นความสนใจ ปัญหา และความต้องการของสมาชิกที่ร่วมกันกำหนด

สรุป องค์ประกอบของเครือข่าย สามารถแบบออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ 1. เครือข่ายที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และ 2. เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นตามภารกิจต่าง ๆ

ลักษณะร่วมของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 201) กล่าวว่า ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายแบบใด ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะร่วมของทุกเครือข่าย คือ

1. เป็นกลุ่มองค์กรและ/หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อบำเพ็ญการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน
2. เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
3. ดำรงอยู่ได้ยาวนาน (ไม่ใช่เฉพาะกิจ) ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง
4. มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาด้วยกัน และร่วมกันรับผิดชอบ
5. มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

ประโยชน์ของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 202) กล่าวว่า เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ เพราะการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบ ประสานพลัง ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่ายอธิบายได้อีกนัยหนึ่ง คือ

1. ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวทำให้เกิดไม่ได้
2. ทำการรณรงค์ได้กว้างและมีประสิทธิภาพมากกว่า
3. ส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในเครือข่ายและนอกเครือข่าย
4. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นหนึ่ง หรือการต่อสู้หนึ่งชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะมีแง่มุมหลายแง่มองจากหลายคนหลายองค์กร
5. ร่วมมือกันทำ แบ่งงานกันทำ
6. ลดงานที่ซ้ำซ้อนลง และลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร
7. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แรงบันดาลใจ และทักษะต่าง ๆ
8. ทำให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่าง ๆ ในบางกรณีช่วยให้สามารถระดมทุนได้ดี

ขั้นตอนการก่อตั้งเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548, หน้า 209) กล่าวว่า ขั้นตอน 8 ขั้นตอนนี้เป็นเรื่องเครือข่ายองค์กรที่ดำเนินงานเพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง เพราะการดำเนินเครือข่ายองค์กรชุมชนมักเริ่มต้นเป็นเครือข่ายหลวม ๆ แบบธรรมชาติ มากกว่า และไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดข้อความเอกสารอะไรให้ดูเป็นทางการและยุ่งยาก แต่องค์กรที่ต้องการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อให้ที่สนับสนุนชุมชน โดยการทำงานเป็นเครือข่ายควรดำเนินการดังนี้

1. ร่างเป้าประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อให้รู้ว่าสาเหตุความเป็นมาของการก่อตั้งเครือข่ายคืออะไร ทำไมจึงต้องมีเครือข่ายนี้ ตั้งแล้วจะทำอะไร
2. บอกเป้าหมาย และวัตถุประสงค์
3. กำหนดแผนการดำเนินงาน
4. กำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน
5. กำหนดกระบวนการในการตัดสินใจ
6. เตรียมแผนการสื่อสารระหว่างสมาชิก
7. เลือกโครงสร้างการจัดการองค์กร
8. จัดหาทุนในการดำเนินงาน

3. แนวคิดเกี่ยวกับสตรีศาสตร์

มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับสตรีศาสตร์ที่น่าสนใจอย่างมาก ซึ่งได้มีการนำมาประกอบการศึกษาให้เกิดความหลากหลาย ดังนี้

พยุง รสใจ ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องสตรีนิยมในการศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำสตรีในทางการเมืองการปกครอง (พยุง รสใจ, ม.ป.ป., หน้า 111) ดังนี้

นิยามและความหมายของแนวคิดสตรีนิยม คือ การเปลี่ยนแปลงของบทบาทสตรีตามสังคมสมัยใหม่ (Modernization) ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมายในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยมของบุคคล โครงสร้างหน้าที่ทางสังคม ระบบการเมือง รวมทั้งพฤติกรรมของสมาชิกสังคม กลุ่มต่าง ๆ ด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้กระตุ้นให้สมาชิกของสังคมไม่ว่าจะชายหรือหญิงได้มีการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม บทบาทและพัฒนาเศรษฐกิจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองตาม ไปด้วย กลุ่มสตรีจึงกลายเป็นสมาชิกสังคมกลุ่มหนึ่งที่พยายามปรับเปลี่ยน และพัฒนาบทบาทของตนท่ามกลางปัญหาและอุปสรรคมากมาย เพราะได้เรียนรู้และตระหนักถึงความชอบธรรมในทางการเมืองการปกครองที่จำต้องจัดให้มีการแบ่งสรรอำนาจในทางการเมืองการปกครองให้กับกลุ่มสังคมต่างๆ อย่างมีความเสมอภาคกันเพิ่มมากขึ้น แนวคิดสตรีนิยมจึงเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อต่อสู้ ช่งชิง ปฏิเสธและท้าทายต่อมิติทางอุดมการณ์และวัตถุประสงค์ของระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชายเป็นใหญ่ แนวคิดและทฤษฎีสตรีนิยม จึงไม่อาจแยกขาดจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ ขบวนการสตรีนิยม จึงเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบหนึ่งเพื่อสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ ความเสมอภาคนี้จะนำไปได้ก็โดยนำเอาผู้หญิงกลับเข้ามาในกระแสหลักของทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

อย่างไรก็ตามสำหรับแนวคิดสตรีนิยมแล้ว ความเสมอภาคทางเพศไม่ได้เกิดขึ้นโดยตัดขาดจากความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นๆ เนื่องจากสตรีนิยมเชื่อว่า ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศนั้นเชื่อมโยงเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันในด้านอื่นๆ เช่น ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้น ความไม่เท่าเทียมระหว่างเชื้อชาติ รวมถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างสีผิว การที่สตรีนิยมเอาเสียงที่ขาดหายไปของผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสในสังคมกลับเข้ามาสู่สังคมอีกครั้งหนึ่งย่อมทำให้มิติทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ มีความเป็นวัตถุดิบมากขึ้น

แนวคิดสตรีศาสตร์และนักสตรีศาสตร์หรือนักสตรีนิยม (Feminism and Feminist) จึงหมายถึง แนวคิดที่ให้ความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย แนวคิดสตรีนิยมนั้นเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยโครงสร้าง ค่านิยม อำนาจ และระบบความเชื่อ เป็นการสร้างทางเลือกให้กับคนใน

สังคมสตรีนิยมจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเพศหญิง ผู้หญิง ความเป็นผู้หญิง (กรวิภา บุญเชื้อ, 2538, หน้า 18-19 อ้างใน ครุณี กุลวงศ์, 2549, หน้า 43) ได้ให้ความหมายของแนวคิดสตรี (Feminism) เดิมเป็นภาษาฝรั่งเศส หมายถึง การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรี ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ชาร์ค อ้างถึงใน ครุณี กุลวงศ์, 2549, หน้า 43) ในสังคมปัจจุบันนักสิทธิสตรี (Feminist) มักหมายถึงกลุ่มบุคคลที่พยายามที่จะแก้ปัญหาการตกเป็นเบี้ยล่างของผู้หญิง (รามาชานีออกกุล, 2533 อ้างในครุณี กุลวงศ์, 2549, หน้า 43) อธิบายสาเหตุของการกดขี่สตรีในสังคมการเคลื่อนไหวของนักสิทธิสตรีเป็นพลังทางสังคมที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจหญิงชาย มีตั้งแต่การปฏิรูปไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงขั้นรากฐานซึ่งแนวคิดสตรีนิยมที่สามารถบ่งบอกได้ถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มแนวคิดใหญ่ๆ ดังนี้คือ

1. แนวคิดสตรีนิยม ได้อธิบายไว้ว่า ความไม่เท่าเทียมกัน เป็นผลมาจากการเรียนรู้ในเรื่องบทบาทความเป็นเพศ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อและการปฏิบัติตามประเพณีนิยมที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ทำให้สตรีถูกสังคมปฏิเสธโอกาสในด้านต่างๆ สรุปแล้วแนวคิดนี้เชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายไม่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงเรียกร้องให้ผู้หญิงมีความเท่าเทียมกับผู้ชายในทุกๆ ด้าน ผู้หญิงควรทำทุกอย่างได้เช่นเดียวกับผู้ชาย

2. แนวคิดสตรีนิยมแบบสุดขั้ว (Radical Feminism) ได้อธิบายว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเกิดจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ระบบชายเป็นใหญ่ หมายถึง ระบบของโครงสร้างสังคมและแนวปฏิบัติที่ผู้ชายมีความเหนือกว่า กดขี่และเอาเปรียบผู้หญิงไม่ว่าเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือวัฒนธรรม

3. แนวคิดสตรีนิยมสายมาร์กซิสต์-สังคมนิยม (Marxist – Socialist) ได้อธิบายว่า ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ของระบบชายเป็นใหญ่และระบบทุนนิยมในสังคม หรือกล่าวได้ว่า เมื่อทั้งระบบความเป็นเพศและระบบเศรษฐกิจมาสัมพันธ์กันในยุคสมัยหนึ่งๆ ได้ทำให้เกิดโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชายที่อยู่ในฐานะที่ได้เปรียบส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เช่น ระบบชายเป็นใหญ่ได้สร้างความเชื่อที่ว่า คุณค่าของผู้หญิงอยู่ที่ความสวยและความสาว (คุณค่าของผู้ชายอยู่ที่ความสามารถ การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน) ความเชื่อนี้เมื่อปฏิสัมพันธ์กับเศรษฐกิจแบบตลาดที่ต้องการขายสินค้าให้ได้มาก ดังนั้นเมื่อผ่านการโฆษณาผู้หญิงจึงตกเป็นเหยื่อทางการค้าของธุรกิจเครื่องสำอางหลากชนิดอย่างเต็มใจ เพื่อต้องการสวยและรักษาความสาวไว้

4. กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic) แนวคิดนี้ให้ความสนใจต่อกระบวนการอัตลักษณ์ที่ค่อยๆ ปรากฏตัวขึ้น หมายความว่า ความรู้สึกที่ว่าค้อยกว่าผู้ชายที่ผู้หญิงมีอยู่ในตัวนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร โดยกลุ่มนี้ได้ให้ความสนใจศึกษาถึงพัฒนาการชีวิตช่วงต้นๆ ของเด็ก เพราะเชื่อว่าระยะนี้

เป็นช่วงที่สำคัญในการก่อรูปอัตลักษณ์ของความเป็นเพศ เช่น พิจารณาว่าสิ่งที่เด็กเห็น ได้ยินหรือภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร มีส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศอย่างไร

สรุปแนวคิดสตรีนิยม คือ แนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิของสตรี สิทธิที่สตรีควรได้รับ และการสนับสนุน ส่งเสริมให้สตรีแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและอัตลักษณ์ของสตรีที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดการยอมรับของสาธารณะ

แนวคิดสตรีนิยมในประเทศไทย คือ ในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยในปี พ.ศ.2475 สตรีได้รับสิทธิทางการเมืองเท่ากับบุรุษโดยมีต้องเรียกร้องและเมื่อมีสิทธิ หน้าที่ก็ตามมา สตรีจึงเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของตนต่อประเทศชาติ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรี คือ ภาวะเศรษฐกิจ การศึกษา และอารยธรรมตะวันตก บทบาทของสตรีนิยม หรือการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิสตรี สังคมไทยมีแนวโน้มในลักษณะที่จะได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทยดังนี้ (วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2546, หน้า 163-165 อ้างใน กนกนุช นากสุวรรณ, 2547, หน้า 32)

1. การตื่นตัวในการรณรงค์เรื่องปัญหาของผู้หญิงและเด็ก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. นโยบายของรัฐบาลในเรื่องผู้หญิงและเด็ก มีแนวโน้มที่ชัดเจนให้ความสำคัญและจริงจังที่จะแก้ปัญหา
3. การปฏิบัติงานขององค์กรเอกชนที่เกี่ยวกับปัญหาของผู้หญิงและเด็กมีจำนวนมาก ได้นำเสนอปัญหาการคุกคามทางเพศ ทำให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงปัญหาความไม่เสมอภาคทางเพศที่เกิดขึ้นในสังคม
4. การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ของสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ทำให้คนในสังคมมีความเข้าใจปัญหาของผู้หญิงเพิ่มขึ้น
5. การตื่นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชน ทำให้ผู้หญิงมีความรู้สึกว่าคุณหญิงก็เป็นเพศที่จะต้องได้รับความคุ้มครองด้านความเสมอภาคเช่นเดียวกับผู้ชาย
6. ผู้หญิงได้รับโอกาสทางสังคมมากขึ้น เช่น ผู้หญิงมีโอกาสทางการศึกษาทางอาชีพ การงาน ทำให้ผู้หญิงมีแนวคิดที่จะปฏิรูปเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชายในการเลี้ยงดู หรือพึ่งพาทางเศรษฐกิจ
7. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมทำให้ผู้หญิงมีบทบาทค่อนข้างมากในการทำงานเลี้ยงครอบครัว

สรุปแนวคิดสตรีนิยมในประเทศไทยจากในอดีตที่เป็นสังคมที่มีค่านิยมผู้ชายเป็นใหญ่ ปัจจุบันแนวโน้มเริ่มเปลี่ยนไป สตรีมีสิทธิและเสรีภาพทางการแสดงออกมากขึ้น ทั้งด้านสังคม

เศรษฐกิจและการเมือง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศมากขึ้น จากการเคลื่อนไหวเชิงบทบาทที่มีผลต่อพัฒนาการของสังคมไทย

สถานภาพและบทบาทของสตรีไทย คือ สถานภาพ หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งอันเป็นผลรวมของสิทธิหน้าที่ที่สังคมกำหนดไว้ ส่วนบทบาทคือ แบบแผนพฤติกรรมหรือความประพฤติของผู้มีสถานภาพหรือดำรงฐานะตำแหน่งนั้นๆ สถานภาพและบทบาทมีทั้งที่ “คาดหวัง” คือที่สังคมปรารถนาจะให้ เป็น ซึ่งมักจะถ่ายทอดมากจากรูปแบบเดิมโดยการสั่งสอน อบรม และที่ “เป็นอยู่จริง” คือที่ปรากฏอยู่ซึ่งอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับที่ “คาดหวัง” ก็ได้ ซึ่งสถานภาพของสตรีจะขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ด้านสังคมวัฒนธรรม สภาพทางสังคมวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ และพฤติกรรมมนุษย์ทำให้มนุษย์ในแต่ละสังคมแตกต่างกันไป วัฒนธรรม เป็นรากฐานขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมยอมรับนับถือ และปฏิบัติสืบทอดกันมา และมีอิทธิพลในการกำหนดแนวทางของสถานภาพและบทบาทสตรีในสังคม สังคมกำหนดแนวทางดำเนินชีวิตของผู้หญิงไว้เคร่งครัดกว่าผู้ชายมาก ผู้หญิงไม่สามารถทำตามปรารถนาของตนได้หลายสิ่งหลายอย่างในขณะที่ผู้ชายทำได้ ผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นผู้บำรุงบำเรอความสุขแก่ผู้ชาย โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากหรือความอึดอัดที่ได้รับ สังคมในอดีตนั้น สถานภาพของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชายมากทำให้ผู้หญิงขาดอิสรภาพและความเป็นตัวเองอย่างเด่นชัด แต่ในปัจจุบันได้ลดลงไปบ้างแล้ว

2. ด้านเศรษฐกิจ ระดับสังคม วัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น มีผลทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชายด้วย แม้ผู้หญิงจะเป็นผู้ควบคุมการใช้จ่ายในบ้านแต่ก็เป็นอำนาจที่ต้องได้รับมอบหมายจากผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น การแบ่งงานในบ้านระหว่างเพศแทบไม่มี กล่าวคือ ผู้หญิงจะรับภาระงานบ้านทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมด โดยไม่มีค่าตอบแทนความสำเร็จในบทบาทภายในบ้านของสตรีนั้น นอกจากจะวัดด้วยความสุขสบายของคนในครอบครัวแล้ว ยังวัดจากความสามารถในการช่วยสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเพิ่มเติมการออมไม่ว่าจะโดยการลดค่าใช้จ่ายหรือเพิ่มรายได้ของครอบครัวก็ตาม ดังนั้นแท้ที่จริงแล้วสตรีไทยมีบทบาทในการช่วยเศรษฐกิจของครอบครัวมานานแล้วอย่างไม่เปิดเผย (invisible role)

3. ด้านการเมืองการปกครอง ในอดีตกล่าวได้ว่า สถานภาพและบทบาทของสตรีในด้านนี้แทบไม่มี หรือหากจะมีก็เป็นลักษณะอยู่เบื้องหลัง อันเป็นผลเนื่องมาจาก ระบบสังคมวัฒนธรรมไม่เปิดโอกาสให้ ยกเว้นในบางกรณีบางโอกาส เช่น สตรีตระกูลสูงในสมัยสุโขทัยเข้ารับราชการในพระบรมมหาราชวัง หรือระหว่างบ้านเมืองเกิดศึกสงคราม สตรีก็เข้ามาช่วยในการสู้รบด้วย

4. ด้านตัวสตรีเอง นอกจากเรื่องต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ตัวสตรีเองก็ยังเป็นผู้กำหนดสถานภาพให้แก่ตนเอง กล่าวคือสตรีไทยในอดีตได้รับการฝึกอบรมและการศึกษาจากภายใน

ครอบครัวทำให้มีโลกทัศน์แคบเฉพาะในเรื่องการเตรียมตัวเป็นภรรยา และเป็นมารดาที่อยู่ในแบบฉบับ ความเชื่อและความสำนึกในสถานภาพที่ด้อยกว่าชาย จึงถูกตอกย้ำโดยผ่านขบวนการอบรมสั่งสอนดังกล่าว ความเชื่อและความสำนึกของสตรีส่วนใหญ่ที่ยอมรับสภาพด้อยกว่าชายโดยถือว่าเป็นเรื่องธรรมชาติจัดมาให้เหมาะสมอยู่แล้ว ทำให้เกิดความสำนึกว่าจะต้องพึ่งเพศชายตลอดชีวิต จึงจำต้องทำตามบทบาทหน้าที่ฝ่ายชายเป็นผู้กำหนดให้ ขาดความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาศักยภาพและไต่เต้าไปสู่ความสำเร็จด้วยผลงานของตนเอง

นโยบายและแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (พ.ศ.2535-2554) ซึ่งเป็นแผนระดับชาติในการพัฒนาสตรี ก็ได้กำหนดคุณลักษณะของสตรีที่พึงประสงค์ไว้ ดังนี้

คุณลักษณะส่วนตัว

1. มีร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ รู้จักระวัง ดูแลป้องกันและรักษาสุขภาพของตนทั้งทางกายและจิตใจเฉพาะในระหว่างตั้งครรภ์ คลอดลูก ระยะเวลาเลี้ยงลูกอ่อน และในช่วงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ
2. มีความรู้อย่างน้อยจบการศึกษาภาคบังคับหรือการศึกษาพื้นฐาน มีโอกาสพัฒนาสติปัญญา จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองและมีงานทำที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์
3. มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิ และโอกาสแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เต็มที่ พร้อมนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและของครอบครัว โดยเฉพาะของสมาชิกที่ยังเป็นเด็กและเยาวชน
4. มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเป็นคุณธรรม เป็นหลักการในการดำเนินชีวิต เพื่อแผ่เมตตาธรรม และความรักออกไปสู่มวลมนุษยชาติ

สรุปสถานภาพของสตรีไทยเป็นอยู่ในหลายสถานภาพ เช่น แม่ แม่บ้าน ผู้นำ เพราะมีบทบาทที่ต้องรับผิดชอบในครอบครัว ชุมชนและสังคม แต่ในภาพรวมยังคงมีบทบาทโดดเด่นในสังคมไทยน้อยกว่าผู้ชาย

การมีส่วนร่วมในสังคม

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดค่านิยมและบทบาท โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสตรีเองทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม และร่วมรณรงค์ปรับเปลี่ยนค่านิยมและเจตคติของสังคมที่มีต่อสตรีให้ถูกต้อง
2. มีส่วนร่วมคิดและร่วมตัดสินใจในปัญหาและกิจกรรมของชุมชนและสังคม เคียงบ่าเคียงไหล่กับชาย

3. มีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจตามหลักความสามารถ ทั้งในการได้รับคัดเลือกเข้าทำงาน การรับค่าตอบแทน และโอกาสก้าวหน้าเช่นเดียวกับชาย รวมทั้งได้รับการคุ้มครองมิให้มีการละเมิด สิทธิของตนตามกฎหมาย

4. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาวิกฤตของสังคม และร่วมพัฒนาชุมชนศาสนา สิ่งแวดล้อม การเมือง และการปกครองในทุกระดับมากขึ้น รวมทั้ง กิจกรรมต้นคิดวัฒนธรรมและนันทนาการ ในทุกรูปแบบตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด

ปัจจัยที่ส่งเสริมสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง

เคริกพาร์ทริก ยีนน์ เจ (Kirkpatrick, Jean J, 1979 (กนกนุช นากสุวรรณ, 2548, หน้า 34) ได้อธิบายถึงลักษณะที่ส่งเสริมต่อการทำงานเพื่อส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี โดยจะต้องมีพื้นฐานดังต่อไปนี้

1. เป็นคนที่อยู่ในภูมิลาเนาเดิม ทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกผูกพันลึกซึ้งต่อชุมชน เหมือนกับคนพื้นเพเดิมจากการศึกษา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นสตรีชาวอเมริกันพบว่า ส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่ในภูมิลาเนาเดิม

2. สภาพแวดล้อมขนาดเล็กทำให้บุคคลนั้นเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าชุมชนขนาดใหญ่

3. ชนชั้นในสังคม สร้างโอกาสประสบการณ์ เกียรติยศ และความรู้สึกให้กับบุคคลว่าการเข้าร่วมกับส่วนร่วมมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ชนชั้นไม่ได้ประกันว่าสตรีในชนชั้นสูง จะมีความทะเยอทะยานสูง และสตรีในชนชั้นต่ำจะมีความทะเยอทะยานต่ำด้วยเพราะชนชั้นจะเป็น สิ่งช่วยสร้างโอกาสให้กับบุคคลจากการศึกษาพบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีอเมริกันมาจาก ชนชั้นในจำนวนที่เท่า ๆ กัน

4. การศึกษาและอาชีพของบิดามารดาไม่ใช่สิ่งช่วยพัฒนาให้บุตรสาวมีความ กระตือรือร้น อย่างไรก็ตาม พบว่าการศึกษาและอาชีพของบิดามารดา จะมีผลกระทบต่อรูปแบบ ของพฤติกรรมมีส่วนร่วมในงานสาธารณะของบุตร

5. ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว มีผลกระทบต่อการพัฒนาตนเอง ของสตรี แต่ผลกระทบจะลดน้อยลงเพราะปัจจัยด้านตัวบุคคล และการเปลี่ยนแปลงในสังคมสตรีที่ กระตือรือร้น เชื่อมั่นในตัวเอง มุ่งมั่นแสวงหาความสำเร็จก็จะสามารถสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและ สังคมได้

6. การกล่อมเกลாதงการเมืองการปกครอง การกล่อมเกลาจากรอบครัวจะเป็นพื้นฐาน จำแนกเป้าหมายการทำงานของบุคคล การมีบิดามารดาเป็นนครกระตือรือร้นในกิจกรรมส่วนรวมจะทำให้สตรีเรียนรู้ว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองไทยไม่ใช่เรื่องของบุรุษแต่ฝ่ายเดียวและบุคคลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางของชุมชนจะเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองมากกว่าคนที่อยู่ห่างไกลชุมชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของสตรีไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่ผสมผสานอิทธิพลจากอารยธรรมของอินเดีย ขอมมอญ และแม้แต่จีน ขณะเดียวกันวรรณกรรมและวัฒนธรรมความเชื่อของชาติต่าง ๆ ที่แทรกซึมเข้าสู่สังคมไทย นั้นต่างก็เป็นสิ่งที่กำหนดสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยให้แตกต่างไปจากบุรุษในทางที่ค้ำค้ำกว่า จะเห็นได้จากคำสั่งสอนบุคคลชั้นสูงในสังคม เช่น พระคัมภีร์มโนธรรมศาสตร์อรรถศาสตร์ราชินิติ ทำให้เกิดการแบ่งแยกสตรีให้เป็นสตรีชนชั้นที่มีฐานะต่ำค้ำค้ำกว่าบุรุษประกอบกับการกำหนดบทบาทความเป็นเพศหญิงหรือชายให้แตกต่างกันออกไปนั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากอบรมขัดเกลาทงสังคมมากกว่าอย่างอื่น ฉะนั้น จึงปรากฏว่าเป็นธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมาแต่โบราณว่า “ผู้ชายเป็นช่างทำหน้า ผู้หญิงเป็นช่างทำหลัง” (กนกนุช นากสุวรรณ, 2548, หน้า 35)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของสตรีไทย(ชัยอนันต์ สมุทวณิช และสุวณี เจริญพงษ์, 2522) ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน เมื่อศึกษาถึงบรรยากาศทางการเมืองของประเทศโดยรวมถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จะพบว่า การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ศึกษาในเขตเมืองหลวง การขยายตัวของสื่อมวลชน โดยเฉพาะ หนังสือพิมพ์เริ่มขยายตัวมากในสมัยรัชกาลที่ 6 ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ.2469 ถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองมีหนังสือพิมพ์รายวันที่พิมพ์ในประเทศถึง 35 ฉบับ และมีวารสารประมาณ 130 ฉบับการเติบโตของสื่อมวลชนในขณะนั้น ได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองค่อนข้างรุนแรง เริ่มมีการวิจารณ์และเรียกร้องอิสรภาพและความเสมอภาค ส่วนใหญ่เป็นการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองระหว่างประชาชนกับพระมหากษัตริย์ การตื่นตัวทางการเมืองขณะนั้นแม้ว่าจะเกิดกับคนที่มีการศึกษาในเขตเมืองหลวงก็ตามผลสะท้อน ตามมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญฉบับแรกและกฎหมายเลือกตั้ง ฉบับแรก พ.ศ.2476 ที่บัญญัติให้ชายและหญิง มีสิทธิทางการเมืองการปกครองเท่าเทียมกัน ทั้งสิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรและสมัครรับเลือกตั้งนับเป็นประเทศผู้นำที่ได้ให้สิทธิทางการเมืองแก่สตรีได้เท่าเทียมกับชาย (อ้างใน กนกนุช นากสุวรรณ, 2548, หน้า 35)

สรุปการที่สตรีจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม การเมืองการปกครอง บัจจุบันสำคัญคือได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากรอบครัว ชุมชน และสตรีด้วยกัน รวมทั้งการยอมรับจากสังคมทุกภาคส่วนที่ร่วมกล่อมเกล่าให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - CEDAW)

สาระสำคัญ

วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญานี้ คือ การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ รวมทั้งการประกันว่าสตรีและบุรุษมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติและดูแลจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน (อ้างใน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ออนไลน์) ได้แก่

1. กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่า "การเลือกปฏิบัติต่อสตรี" (discrimination against women) พันธกรณีของรัฐภาคี มาตรการที่รัฐภาคีต้องดำเนินการเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าของสตรี มาตรการเร่งด่วนชั่วคราวเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีอย่างแท้จริงซึ่งจะไม่ว่าว่าเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ การปรับรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้เอื้อต่อการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและการปราบปรามการลักลอบค้า และแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรี

2. กล่าวถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในด้านการเมืองและการดำรงชีวิต (public life) ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง การสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ความเท่าเทียมกันในกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ และการศึกษา

3. กล่าวถึงการที่สตรีจะได้รับการดูแลทางเศรษฐกิจ โดยได้รับความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานและสิทธิด้านแรงงาน รวมถึงการป้องกันความรุนแรงต่อสตรีในสถานที่ทำงาน ความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ โดยเฉพาะสตรีมีครรภ์และหลังคลอดบุตร การที่รัฐภาคีจะประกันความเป็นอิสระของสตรีด้านการเงินและความมั่นคงด้านสังคมและการให้ความสำคัญแก่สตรีในชนบท ทั้งในด้านแรงงานและความเป็นอยู่

4. กล่าวถึงความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในด้านกฎหมาย โดยเฉพาะในด้านกฎหมายแพ่งและกฎหมายครอบครัว ซึ่งเป็นการประกันความเท่าเทียมกันในชีวิตส่วนบุคคล

5. กล่าวถึงการจัดตั้งคณะกรรมการการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พันธกรณีในการจัดทำรายงานของรัฐภาคี การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ และการมีส่วนร่วมของทนายชำนาญพิเศษที่เกี่ยวข้อง

6. กล่าวถึงการมิให้ตีความข้อบทของอนุสัญญาที่จะขัดต่อกฎหมายภายในที่ดำเนินการมากกว่าที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่มีอยู่ การนำพันธกรณีไปปฏิบัติในระดับประเทศ การเปิดให้ลงนามและกระบวนการเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา การแก้ไขอนุสัญญา เงื่อนไขการมีผลบังคับใช้ของอนุสัญญา การตั้งข้อสงวน การขัดแย้งในการตีความระหว่างรัฐภาคี

สิทธิสตรี

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ OHCHR (2550, P. 39-41)

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางการเมืองของสตรี
2. อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองผู้เป็นมารดา
3. อนุสัญญาว่าด้วยสัญชาติของสตรีที่ผ่านการสมรส
4. อนุสัญญาว่าด้วยความยินยอมที่จะสมรส อายุขั้นต่ำสุดสำหรับการสมรส และการ

จดทะเบียนสมรส

5. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)

หลักการ:

1. สิทธิสตรีคือสิทธิขั้นพื้นฐาน
 2. การมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ของสตรีบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันในทุกแง่มุมของชีวิต
- ทางด้านการเมือง พลเรือน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3. การจัดการเลือกปฏิบัติอันเกี่ยวเนื่องจากความแตกต่างระหว่างเพศในทุกรูปแบบ

4. อนุสัญญาได้ให้คำจำกัดความถึงการเลือกปฏิบัติต่อสตรีดังนี้:

“..ความแตกต่าง การยกเว้น หรือข้อจำกัดใด ๆ ซึ่งกระทำโดยมีพื้นฐานมาจากเพศ ซึ่งมีผล หรือมีจุดมุ่งหมายเพื่อบั่นทอน หรือทำลายการรับรู้ การได้รับ หรือการใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเรือน หรือในด้านอื่น ๆ โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพในการสมรส และโดยพื้นฐานของความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง”

5. มาตรการเพื่อยุติการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ได้แก่:

- การนำหลักการของความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิงมารวมไว้ในระบบกฎหมายระดับชาติ

- การยกเลิกกฎหมายที่มีการเลือกปฏิบัติทั้งหมด

- การนำกฎหมายที่เหมาะสมมาใช้ ซึ่งห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

- การก่อตั้งศาลชำนาญพิเศษและสถาบันของรัฐอื่นๆ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าจะมีการคุ้มครองสตรีจากการเลือกปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

- การจัดการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทั้งหมด โดยบุคคล องค์กร หรือวิสาหกิจต่าง ๆ

6. ความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชาย โดยผ่านการสร้างความมั่นใจว่า สตรีจะสามารถเข้าถึงอย่างเท่าเทียม และมีโอกาสที่เท่าเทียมในชีวิตด้านการเมืองและสาธารณะ รวมทั้งสิทธิในการออกเสียงและเข้ารับการเลือกตั้ง รวมทั้งการศึกษา สุขภาพ และการจ้างงาน

การบังคับใช้กฎหมายและสิทธิสตรี

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ OHCHR (2550, p. 69-72)

หลักการสำคัญ

1. สตรีมีสิทธิที่จะได้รับสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียมในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเรือน และในด้านอื่นๆ

2. นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว สิทธิเหล่านี้ยังรวมถึง

- สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่
- ความเท่าเทียม
- เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล
- การคุ้มครองภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียม
- อิสรภาพจากการเลือกปฏิบัติ
- มาตรฐานสูงสุดเท่าที่จะหาได้ในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต
- สภาพในการทำงานที่ยุติธรรมและอำนวยความสะดวกการทำงาน
- อิสรภาพจากการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆที่ทารุณ โหดร้าย ไร้

มนุษยธรรม หรือหยาบเถื่อน

3. ความรุนแรงต่อสตรี อาจเกิดขึ้นทางด้านร่างกาย เพศ หรือจิตใจ และรวมถึง

- การตี
- การปฏิบัติมิชอบทางเพศ
- ความรุนแรงเกี่ยวกับสินสอด
- การข่มขืนจากคู่สมรส
- การปฏิบัติตามธรรมเนียมซึ่งเป็นอันตราย
- การข่มขืนและความรุนแรงจากผู้ที่ไม่ใช่คู่สมรส
- การล่วงละเมิดทางเพศ
- การถูกบังคับให้ค้าประเวณี
- การค้าสตรี
- ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับการฉกฉวยผลประโยชน์

4. ความรุนแรงต่อสตรีในทุกรูปแบบ เป็นการละเมิดและบั่นทอนหรือเพิกถอนการที่สตรีจะได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

5. ตำรวจจะต้องดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อที่จะป้องกัน สืบสวน และจับกุม สำหรับการกระทำรุนแรงทุกอย่างต่อสตรี ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลธรรมดาในบ้าน ในชุมชน และสถานที่ราชการ

6. ตำรวจจะต้องดำเนินการตามหน้าที่อย่างแข็งขัน เพื่อป้องกันมิให้สตรีต้องตกเป็นเหยื่อ และจะต้องสร้างความมั่นใจว่า จะไม่เกิดการทำให้สตรีตกเป็นเหยื่ออีกครั้ง โดยเป็นผลจากการละเว้นของตำรวจ หรือการปฏิบัติที่บงคับใช้กฎหมายโดยไม่ระมัดระวังเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างชายหญิง

7. ความรุนแรงต่อสตรีถือเป็นอาชญากรรม และจะต้องได้รับการปฏิบัติเยี่ยงอาชญากรรมถึงแม้ในกรณีที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวก็ตาม

8. สตรีที่ถูกจับกุมหรือคุมขัง จะต้องไม่ได้รับการเลือกปฏิบัติ และจะต้องได้รับความคุ้มครองจากความรุนแรงหรือการฉกฉวยผลประโยชน์ในทุกรูปแบบ

9. ผู้ต้องขังที่เป็นหญิง จะต้องได้รับการควบคุมและกักขังโดยเจ้าหน้าที่และคณะทำงานที่เป็นหญิง

10. ผู้ต้องขังที่เป็นหญิงจะต้องถูกกักขังแยกจากผู้ต้องขังชาย

11. สตรีมีครรภ์และมารดาที่ให้นมบุตร จะต้องได้รับการอำนวยความสะดวกเป็นพิเศษในสถานที่คุมขัง

12. หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย จะต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อสตรีในการรับสมัคร ว่าจ้าง ฝึกอบรม มอบหมายงาน เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน หรือเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพและการบริหารจัดการ

13. หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย จะต้องรับสมัครสตรีในจำนวนที่เพียงพอเพื่อที่จะทำให้เป็นตัวแทนของชุมชนอย่างเป็นธรรม และเพื่อให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องสงสัย ผู้ที่ถูกจับกุม และผู้ต้องขังที่เป็นหญิง

นโยบายสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

1. การฝึกอบรมแบบเข้มข้นสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับวิธีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรี

2. บริการให้คำปรึกษาสำหรับครอบครัว ซึ่งสามารถเข้าแทรกแซงในกรณีวิกฤติตลอด 24 ชั่วโมง

3. บ้านพักฉุกเฉินสำหรับสตรีและเด็ก

4. คลินิกที่ปรึกษา เพื่อให้คำปรึกษาด้านอารมณ์สำหรับสตรี
5. นอกเหนือจากการดำเนินคดีอาญาแล้ว ต้องให้การรักษาสําหรับผู้ชายที่กระทำทารุณและทำร้ายร่างกาย
6. การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อ
7. การก่อตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อจัดการกับความรุนแรงต่อสตรี รวมทั้งความรุนแรงในครอบครัว
8. รับประกันว่าจะมีการสืบสวนอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ความรุนแรงภายในครอบครัว

4. แนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศ

สังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่ผู้คนดำเนินไปตามแบบวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น ทำให้บทบาทของชายหญิงได้รับการมองว่าต้องมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งสังคมไทยก็เปิดกว้างยอมรับค่านิยมแบบสากลนี้ ความสำคัญของความเสมอภาคทางเพศ ซึ่งในปัจจุบันบทบาททางเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจาก เดิม โดยเฉพาะในสังคมไทย ซึ่งแต่เดิมนั้นมองบทบาททางเพศของผู้ชายว่าอยู่ในฐานะ “ช้างเท้าหน้า” และมองบทบาททางเพศของผู้หญิงว่าอยู่ในฐานะ “ช้างเท้าหลัง” นั่นคือ ให้บทบาทของผู้ชายเป็นผู้นำและบทบาทของผู้หญิงเป็นผู้ตาม อาจกล่าวได้ว่าสังคมไทยแต่เดิมนั้นกำหนดความเสมอภาคทางเพศโดยเฉพาะประเด็นในเรื่องของการแสดงออกทางเพศอย่างไม่ค่อยเท่าเทียมกันนัก เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ ค่านิยมหลายอย่างของเราก็ได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเป็นสากล ซึ่งเรื่องความเสมอภาคทางเพศก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีการเรียกร้องให้มีการแก้ไข และสามารถดำเนินการปรับปรุงแก้ไขด้านในหลายประเด็น ดังนั้น ความเสมอภาคทางเพศ จึงหมายถึง การที่เพศชายและเพศหญิงมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงบทบาทของตนเองต่อสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ต้องอยู่ภายในกรอบที่เหมาะสมของวัฒนธรรมที่ดั่งงามของสังคมไทย ในปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่อง ความเสมอภาคทางเพศมากขึ้น โดยมองบทบาททางเพศของชายและหญิงว่ามีระดับที่เท่าเทียมกัน ไม่มีการกีดกันทางเพศ ดังนั้น ความสำคัญของความเสมอภาคทางเพศ จึงขึ้นอยู่กับความเข้าใจในบทบาททางเพศและการมีสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างชายหญิง โดยวัยรุ่นจะรู้สึกอ่อนไหวกับคำพูดที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของตนเองมากขึ้น โดยวัยรุ่นจะเลียนแบบพฤติกรรมซึ่งเป็นบทบาททางเพศจากบุคคลที่ใกล้ชิดกับตัวเอง กล่าวคือ วัยรุ่นชายจะเลียนแบบจากพ่อ พี่ชาย หรือญาติชายที่ใกล้ชิด ในขณะที่วัยรุ่นหญิงก็จะเลียนแบบจากแม่ พี่สาว หรือญาติสาวที่สนิท

ความสำคัญของความเสมอภาคทางเพศคือ สิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายกับหญิง และเสรีภาพในการแสดงบทบาททางเพศของตนเองต่อสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ต้องอยู่ในกรอบที่เหมาะสมของวัฒนธรรมที่ดำรงของไทย เช่น หญิงไทยสามารถใช้คำนำหน้าว่า นางสาว ก็ได้เมื่อแต่งงานแล้ว หรือไม่ต้องเปลี่ยนนามสกุลตามสามีเหมือนแต่ก่อน ดังนั้น ความสำคัญของความเสมอภาคทางเพศ จึงขึ้นอยู่กับความเข้าใจในบทบาททางเพศและการมีสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างชายและหญิง

แนวคิดเรื่องความเสมอภาคของหญิงชาย

เพศที่คิดตัวมาตั้งแต่เกิดมีอิทธิพลต่อโอกาสในชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับตัวแปรสำคัญอื่น ๆ เช่น ชนชั้นทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือวรรณะเชื้อชาติ การเกิดเป็นเพศหญิง เพศชายทำให้ทุกคนถูกสังคมคาดหวังว่าแต่ละเพศควรมีความประพฤติหรือการปฏิบัติตัวอย่างไรคิดตัวมาตั้งแต่แรกคลอดเป็นสมาชิกในสังคม โดยความคาดหวังและความเชื่อที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคมแต่ละสังคม ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

การที่เพศชายมีสถานภาพเหนือกว่าเพศหญิงอันมีผลมาจากอคติทางเพศ ภาพเหมารวมความเป็นหญิงหรือความเป็นชาย พฤติกรรมที่มาจากการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และความคาดหวังของสังคมและบทบาทที่ได้รับมอบหมายเนื่องมาจากสภาพทางเพศ ย่อมนำมาซึ่งความไม่เสมอภาคระหว่างเพศและการเลือกปฏิบัติ(สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว,2547, หน้า 3-5)

ภัสสร ลิมานนท์ ได้สรุปปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศว่ามีสาเหตุมาจาก 3 ปัจจัยหลัก (อ้างถึงใน สุมาลี สันติพลวุฒิ และคณะ, 2545, หน้า 2-6) คือ

1. ปัจจัยทางธรรมชาติและชีวภาพ ความแตกต่างของบทบาททางเพศนั้นเกิดจากพื้นฐานด้านสรีระหรือชีวภาพ กล่าวคือ โครงสร้างของเพศชาย เช่น กระดูก กล้ามเนื้อ แข็งแกร่งกว่าเพศหญิง ในขณะที่สภาพร่างกายของเพศหญิงอ่อนแอและใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่า เช่น การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ การคลอดบุตร เป็นต้น

สอดคล้องกับ อัญญาลักษณ์ รักจิตรธรรม (2550, หน้า 17) ที่มองว่าความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นผลมาจากการที่สังคมกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับมนุษย์แต่ละเพศ โดยกำหนดบทบาทหลักของผู้หญิงจากบทบาทตามธรรมชาติ คือ การเป็นแม่ที่ให้อาหารและดูแลบุตรและการเป็นภรรยา บทบาทดังกล่าวทำให้เพศหญิงต้องเป็นผู้ดูแลบุตร และจัดการงานในครัวเรือนซึ่งเป็นงานที่ถูกมองว่าไม่มีค่าตอบแทน ต้องพึ่งพาและเชื่อฟังเพศชาย ซึ่งมีบทบาทในการเป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้หารายได้เลี้ยงครอบครัว จึงมีกิจกรรมภายนอกบ้านได้มากกว่าเพศหญิง เพื่อทำ

กิจกรรมที่ให้ค่าตอบแทนเป็นเงิน สิ่งของ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นเหตุให้ชายมีสถานภาพเหนือกว่าเพศหญิง ซึ่งนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเพศและการเลือกปฏิบัติ

โครงสร้างครอบครัว (Family Structure) เป็นการโยงแนวคิดเรื่องการกำหนดบทบาทเพศ เข้าไว้กับสังคมวิทยาครอบครัว โดยสันนิษฐานว่าโครงสร้างครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแบ่งงานระหว่างเพศ และยังผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสถานภาพหญิงและชายในครอบครัว กล่าวคือ เมื่อเกิดระบบการผลิตในครอบครัวเดียวมีการแบ่งงานกันทำ สามีมักจะอยู่ในฐานะผู้ผลิต เลี้ยงดูครอบครัวและประกอบกิจกรรมนอกบ้าน สามีจึงอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าและมีอำนาจมากกว่าภรรยา ในขณะที่งานที่อยู่ใต้อาณัติของภรรยา เช่น งานบ้าน การอบรมเลี้ยงดูบุตร มิได้เปิดโอกาสให้ได้เข้าควบคุมการผลิต ฐานะของเพศหญิงจึงด้อยกว่า

ปัจจัยทางวัฒนธรรม (Culture) และบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) ในแต่ละวัฒนธรรมสมาชิกหญิงชายเมื่อแรกเกิดจะถูกปลูกฝังให้มีอุปนิสัยแตกต่างกันออกไป โดยสมาชิกใหม่แต่ละเพศต้องยอมรับเจตคติและบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้โดยอาศัยพื้นฐานมาจากเพศที่กำหนดโดยธรรมชาติ ซึ่งเพศที่กำหนดโดยสังคมนั้นจะแตกต่างกันออกไปในเกือบทุกสังคมแล้วแต่ค่านิยมและความเชื่อของแต่ละวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้เพราะบทบาทที่กำหนดขึ้นเป็นของไม่ยั่งยืน เช่น ในวัฒนธรรมของประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามจะมองว่าผู้หญิงไร้อิทธิพล เป็นทาสผู้ชาย ต้องพึ่งพาผู้ชาย หรือวัฒนธรรมของคนจีนในไทยยุคก่อนผู้หญิงที่จะเป็นลูกสะใภ้จะต้องมีหน้าไม้ที่รับใช้สามีและบิดามารดาของสามี แต่ปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป

ความหมายของความเสมอภาคหญิงชาย (Gender Equality)

องค์การสหประชาชาติ (United Nation, 2001, p.24) กล่าวถึงความเสมอภาคหญิงชายว่า ความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงและผู้ชายต้องเหมือนกัน แต่หมายความว่าสิทธิ ความรับผิดชอบ และโอกาสที่เท่าเทียมกันของผู้หญิง ผู้ชาย เด็กหญิง และเด็กชาย โดยสิทธิความรับผิดชอบและโอกาสจะไม่ได้ขึ้นอยู่กับการที่พวกเขาเกิดเป็นเพศไหน แต่ต้องให้ความสำคัญและพิจารณาถึงผลประโยชน์ ความต้องการของทั้งสองเพศโดยตระหนักถึงความแตกต่างที่หลากหลาย ความเท่าเทียมกันทางเพศไม่ใช่ประเด็นของผู้หญิง แต่ควรจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายเช่นเดียวกับประเด็นเรื่องของผู้หญิงที่เป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชนและเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่บ่งชี้ถึงการพัฒนาที่ใช้นโยบายเป็นศูนย์กลางอย่างยั่งยืน

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2547, หน้า 10-12) ให้ความหมายของความเสมอภาคหญิงชาย ว่า การยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และบทบาทที่แตกต่างกันในสังคม รวมถึงการหาหนทางที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมให้มีความ

สมดุลในเชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย โดยการสร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างทางสังคมของหญิงและชายที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมทั้งในด้านส่วนตัว ครอบครัว และชุมชน

กรวิภา บุญเชื้อ (2548, หน้า 5) ให้ความหมายความเสมอภาคหญิงชายว่า คือ การที่หญิงชายในสังคมมีสถานภาพเท่าเทียมกัน เงื่อนไขทางสังคมต่อผู้หญิงและผู้ชายจะเอื้อต่อการมีและใช้สิทธิของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งเอื้อต่อการมีส่วนร่วมที่จะสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างไม่แตกต่างกัน ความเสมอภาคมิได้หมายถึง ผู้หญิงและผู้ชายจะต้องเหมือนกัน แต่อยู่ตรงที่ว่าความแตกต่างนั้นต้องไม่สร้างผลกระทบในเชิงลบต่อวิถีชีวิตของผู้หญิงและผู้ชาย ไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และย่อมต้องมีส่วนร่วมที่จะเอื้อต่อการแบ่งสันปันส่วน “อำนาจ” อย่างเป็นธรรมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

เมทินี พงศ์เวช (2545, หน้า 13) อธิบายเรื่องความเสมอภาคหญิงชายว่า มิได้หมายถึงว่าผู้หญิงและผู้ชายจะต้องเหมือนกัน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันในสรีระและวิถีชีวิต ประเด็นสำคัญมิได้อยู่ที่ความแตกต่าง แต่อยู่ตรงที่ว่าความแตกต่างนั้นย่อมไม่สร้างผลกระทบในเชิงลบต่อวิถีชีวิตของผู้หญิงและผู้ชาย ไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและย่อมต้องมีส่วนร่วมเอื้ออาทร แบ่งสันปันส่วนอำนาจอย่างเป็นธรรมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ความเสมอภาคมิใช่ความเหมือนแต่หมายถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และบทบาทที่แตกต่างกันในสังคม สิทธิที่จะแตกต่าง เพราะฉะนั้นความเสมอภาคจึงรวมถึงการหาช่องทางปรับเปลี่ยน โครงสร้างทางสังคม ให้มีความสมดุลในเชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

สรุป ความเสมอภาคของหญิงชายในเชิงยุทธศาสตร์การส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย ให้เป็นกระแสหลักการพัฒนา เป็นการเน้นให้เห็นถึงความเสมอภาคระหว่างเพศด้านสิทธิที่ต้องได้รับความเท่าเทียมกันทั้งด้านกฎหมายและการปฏิบัติโดยไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งความเสมอภาคไม่ได้หมายถึงความเหมือนกันของสองเพศ แต่เป็นการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคม

การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

Elizabeth M. King และ Andrew D. Mason และคณะ (2553, หน้า 1-4) ได้ศึกษาเรื่องการนำมิติหญิง-ชาย สู่วาระหลักการพัฒนา มีการเสนอกยุทธ์ 3 ประการในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ดังนี้

1. การปฏิรูปกฎระเบียบและองค์กรเพื่อสร้างสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย การปฏิรูประเบียบและองค์กรด้านกฎหมายและด้านเศรษฐกิจ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการเพื่อวางพื้นฐานของสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน สำหรับผู้หญิงและผู้ชาย เนื่องจากกฎหมายในหลายประเทศยังมิได้ให้สิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย การปฏิรูปกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่จะต้อง

กระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายครอบครัว รวมทั้งการป้องกันการใช้ความรุนแรง สิทธิถือครองที่ดิน การจ้างงาน และสิทธิทางการเมืองการพัฒนาสู่ความเสมอภาคระหว่างเพศ

2. ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเสริมแรงจูงใจให้มีการจัดสรรทรัพยากรโดยเสมอภาค และเน้นการมีส่วนร่วม รายได้ที่สูงขึ้น และระดับความยากจนที่ลดลง มีแนวโน้มจะช่วยลดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ในด้านการศึกษา การสาธารณสุข และโภชนาการ ผลผลิตที่สูงขึ้นและโอกาสการจ้างงานใหม่ๆ จะช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในการจ้างงาน นอกจากนี้ การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านการประปา การพลังงาน และการจราจรขนส่ง จะช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในแง่ปริมาณงานที่ผู้หญิงต้องรับภาระ

3. ใช้มาตรการเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในการควบคุมทรัพยากรและสิทธิทางการเมือง โดยเหตุที่การปฏิรูปกฎระเบียบและองค์กร ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ อาจไม่เพียงพอสำหรับการแก้ปัญหาหรือผลลัพธ์บังเกิดช้า จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ในระยะสั้น และระยะกลางความเสมอภาคระหว่างเพศในเชิงสิทธิ ทรัพยากร และการมีสิทธิมีเสียงทางการเมือง

เพศ มีความหมายในเชิงบทบาททางสังคม และพฤติกรรมที่คนเราเรียนรู้จากสังคมนวมทั้งความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้หญิงและผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันในเชิงสรีระ ซึ่งในทุกวัฒนธรรมได้แปลความแตกต่างทางสรีระ และขยายความออกเป็นรูปแบบของความคาดหวังของสังคมในเชิงพฤติกรรมและกิจกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งสิทธิ ทรัพยากร และอำนาจที่ผู้หญิงและผู้ชายจะมี แม้ว่าความคาดหวังเหล่านี้มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม แต่ก็มีความคล้ายคลึงอยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น ในเกือบทุกสังคมได้มอบหมายความรับผิดชอบดูแลเด็กและทารก ให้แก่ผู้หญิงและเด็กหญิง และมอบบทบาทการเป็นทหารและป้องกันชาติให้แก่ผู้ชาย ทำนองเดียวกันเชื้อสายชาติพันธุ์ ชนชั้น และเพศ ก็เป็นการจัดอันดับทางสังคม ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อการกำหนดโอกาสในชีวิตของแต่ละคน รวมทั้งบทบาทการมีส่วนร่วมในสังคม และในระบบเศรษฐกิจ แม้บางสังคมจะมีได้มีการแบ่งแยกด้านเชื้อสายและชาติพันธุ์ แต่ในทุกสังคมมีความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ ทั้งในแง่ความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกัน ในระดับที่หลากหลาย โดยทั่วไปแล้ว จะต้องใช้เวลานานในการเปลี่ยนแปลงความไม่เสมอภาคนี้ ซึ่งก็มีได้มีสถานะที่หยุดนิ่งคงที่ และในบางครั้งกลับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม

การมีสิทธิมีเสียงการถูกจำกัดมิให้เข้าถึงทรัพยากร และการมีขีดความสามารถต่ำในการสร้างรายได้ ไม่ว่าจะในกิจการของตนเอง หรือการรับจ้างทำงาน เป็นข้อจำกัดมิให้ผู้หญิงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและการลงทุนในครอบครัว การมีสิทธิที่ไม่เท่าเทียม

กัน และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่าผู้ชายโดยเปรียบเทียบ ยังจำกัดความสามารถของผู้หญิงในการที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในชุมชนของตน และในระดับชาติ ตัวแทนของผู้หญิงในการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นยังต่ำกว่าที่ควรจะเป็น หรือโดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 10 ของที่นั่งในรัฐสภา (ยกเว้นในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงที่ตัวเลขนี้อยู่ในระดับ ร้อยละ 18-19) และไม่มีประเทศกำลังพัฒนาประเทศใดที่มีผู้หญิงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเกินร้อยละ 8 ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1970 ในเกือบทุกภูมิภาคมีความก้าวหน้าเรื่องนี้้น้อยมาก ยิ่งกว่านั้นในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ผู้แทนสตรีได้ลดลงจากร้อยละ 25 เหลือเพียงร้อยละ 7 ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองในภูมิภาคนั้น

ความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุข และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ความไม่เสมอภาคทางเพศ ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายสูงด้านสุขภาพและความอยู่ดีมีสุขของผู้ชาย ผู้หญิงและเด็ก และมีผลกระทบต่อขีดความสามารถในการยกระดับชีวิตของเขาเหล่านั้น นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลเหล่านี้แล้ว ความไม่เสมอภาคทางเพศยังลดผลิตภาพในไร่นาและวิสาหกิจ ซึ่งกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของการลดความยากจน และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความไม่เสมอภาคระหว่างเพศยังทำให้ธรรมาภิบาลมีจุดอ่อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของนโยบายพัฒนาความอยู่ดีมีสุข ต้นทุนของความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ คือ ความเสียหายที่มีต่อชีวิตของผู้คน และคุณภาพชีวิตของเขาเหล่านั้นหลักฐานมากมายจากนานาชาติทั่วโลก แสดงให้เห็นว่าสังคมที่มีความไม่เสมอภาคระหว่างเพศในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง จะต้องชดใช้ด้วยความยากจน ภาวะทุพโภชนาการ ความเจ็บป่วย และการขาดแคลนอื่นๆ เช่น ประเทศจีน เกาหลี และกลุ่มประเทศเอเชียใต้ มีอัตราการเสียชีวิตของผู้หญิงในระดับสูง ที่เป็นเช่นนี้ เพราะมาตรฐานทางสังคมให้ความสำคัญต่อลูกชายมากกว่าลูกสาว ผนวกกับนโยบายมีลูกคนเดียวของประเทศจีน ได้นำไปสู่อัตราการเสียชีวิตของเด็กหญิงที่สูงกว่าเด็กชาย มีการประมาณการว่าน่าจะมีผู้หญิงมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นจำนวนถึง 60-100 ล้านคน หากมิได้มีการเลือกปฏิบัติทางเพศ หรือ มารดาที่ไม่รู้หนังสือ และมีการศึกษาต่ำ ส่งผลเสียโดยตรงต่อลูกเล็กของเขาเหล่านั้น การศึกษาต่ำได้นำไปสู่การดูแลเด็กที่ไม่มีคุณภาพ อัตราการเสียชีวิต และภาวะทุพโภชนาการของทารกและเด็กในระดับสูงตามลำดับ มารดาที่มีการศึกษามากกว่าจะสามารถปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่มีสุขอนามัยเหมาะสม (Elizabeth M. King และ Andrew D. Mason และคณะ (2553, หน้า 8)

5. แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางเพศ

นิยามของความเหลื่อมล้ำ

อานันท์ชนก สกนธวัฒน์ (2558, หน้า 30) ได้ศึกษาเรื่องความยากจนและความเหลื่อมล้ำเมื่อปี พ.ศ. 2558 ซึ่งได้นิยามความเหลื่อมล้ำ หมายถึง ความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เสมอภาค (Inequality, Disparity) หรือ สถานการณ์ที่กลุ่มบุคคลในสังคมมีบางอย่างไม่เท่ากัน เช่น

1. สถานภาพทางสังคม พื้นที่ของความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม
2. สิทธิในทรัพย์สิน
3. สิทธิการออกเสียงและการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเสรีภาพในการพูดและการชุมนุม
4. อำนาจการต่อรองระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง
5. การเข้าถึงบริการทางสังคม เช่น กระบวนการยุติธรรม การศึกษา การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ตลอดจนบริการสาธารณสุขอื่น ๆ

ในทางสังคมจิตวิทยา ว่าด้วยเรื่องอคติและการเลือกปฏิบัติ ผู้ได้รับความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมบางกลุ่มมองตนเองว่า คือ กลุ่มผู้มีอำนาจน้อยในสังคมที่เมื่อใช้บริการของกระบวนการยุติธรรมแล้วต้องประสบกับการบังคับใช้กฎหมายและการวินิจฉัย ซึ่งขาดที่เป็น “ความยุติธรรมสองมาตรฐาน” ได้แก่ การพิจารณาที่มีลักษณะไม่เท่าเทียมกัน โดยมีอคติเลือกฝ่ายแบ่งข้างเลือกพรรคแบ่งพวก รวมทั้งต้องประสบกับผลการวินิจฉัยที่ต่างต่างกัน ทั้ง ๆ ที่มีข้อเท็จจริงเหมือนกัน ซึ่งต้องใช้หลักแห่งความเสมอภาคกันตามกฎหมายก็ตาม

มิติของความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำนั้นมีหลายมิติ เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ด้านสิทธิ ด้านโอกาส ด้านอำนาจ และด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ทุกมิตินี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพราะความเหลื่อมล้ำด้านหนึ่งก็อาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาคทางเพศ การเข้าถึงการศึกษา หญิงมากกว่าชาย การทำงานและได้รับค่าจ้าง หญิงน้อยกว่าชาย บทบาทในการตัดสินใจ หญิง น้อยกว่าชาย

1. ด้านการศึกษา พบว่าโอกาสการเข้าถึงการศึกษามีความแตกต่างกันระหว่างเพศ โดยเฉพาะในระดับมัธยมปลายขึ้นไป โดยเพศหญิงมีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากกว่าเพศชาย
2. ด้านการทำงาน ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานน้อยกว่าผู้ชาย และผู้หญิงได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานนอกภาคเกษตร โดยสัดส่วนค่าจ้างเฉลี่ยหญิงต่อชายร้อยละ 94.5 ในปี พ.ศ. 2554

3. บทบาทในการตัดสินใจ ทั้งทางการเมืองและการบริหารของผู้หญิงจะน้อยกว่าผู้ชาย โดยสะท้อนจากการเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้บริหารระดับสูงของราชการ แต่ปัจจุบัน (2554) นายกรัฐมนตรี เป็นผู้หญิง

สาเหตุของความเหลื่อมล้ำในสังคม

1. โครงสร้างเศรษฐกิจเอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน
2. การกระจายบริการพื้นฐานของรัฐมีความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ อันเป็นผลจากการพัฒนาที่กระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลรวมทั้งเมืองใหญ่ต่าง ๆ
3. โครงสร้างภาษียังไม่เป็นธรรมจึงไม่ช่วยสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา
4. ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน มีความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน ปัญหาคอร์รัปชัน และความขัดแย้งระหว่างราษฎรและภาครัฐ
5. คนจนยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง
6. การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส การดำเนินนโยบาย สาธารณะและการจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนยังขาด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุป ความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างหญิงชาย คือ เพศใดเพศหนึ่งมีการก้าวล่วงหรือล้ำเข้าไปในบทบาททางเพศของเพศตรงข้ามทั้งด้านความคิด การกระทำ หรือสิทธิ อันทำให้เพศที่ได้รับการก้าวล่วงไม่ได้รับพื้นที่ทางความคิด การกระทำ และสิทธิลดน้อยลง ทำให้ขาดความเสมอภาคทางเพศ

6. บริบทอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นเมืองโบราณที่ค้นพบหลักฐานจากพงศาวดารโยนกว่าเมือง เชียงแดงเป็นเมืองเก่าที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 900 ปี เป็นเมืองหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย ที่เกิดขึ้นพร้อมกับเมืองลือ เมืองเทิง เมืองคอบ เมืองออย เมืองปง เมืองเชียงคำ ฯลฯ

กลุ่มผู้นำสตรี ในอดีตจะเป็นสตรีที่อยู่กับเหย้ากับเรือนที่จะต้องดูแลครอบครัว ต้องทำมาหากินตามหัวหน้าครอบครัว จะไม่ค่อยจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำมาก

ในปี พ.ศ.2473 ได้มีการจัดตั้งระเบียบการปกครองใหม่เป็นเจ้าเมืองข้าหลวง และได้ตราพระราชบัญญัติมณฑลพายัพในปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองได้ยุบตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเสียมหมด เมืองต่างๆ จึงมีฐานะเป็นอำเภอ จังหวัด ซึ่งกิ่งอำเภอภูซางขึ้นอยู่กับ

ปกครองของอำเภอเชียงคำมาโดยตลอดจนกระทั่งเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2539 กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศแยกพื้นที่อำเภอเชียงคำจำนวน 5 ตำบล จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอใหม่มีชื่อว่า “กิ่งอำเภอภูซาง” มีผลตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2539 และได้รับการยกฐานะจากกิ่งอำเภอเป็น “อำเภอภูซาง” เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2550

ที่ตั้งและอาณาเขตของอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ จังหวัดพะเยา ห่างจากจังหวัดประมาณ 85 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 822 กิโลเมตร ห่างจากที่ว่าการอำเภอเดิม 35 กิโลเมตร มีพรมแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน (สปป.)ลาว ระยะทางยาวประมาณ 26 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 293,486 ตารางกิโลเมตร หรือ 183,428.75 ไร่

อาณาเขตทิศเหนือติดเขตอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ทิศใต้ติดเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัด พะเยา ทิศตะวันออกติดเขตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน (สปป.) ลาว ทิศตะวันตกติดเขต อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลักษณะภูมิประเทศสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสลับภูเขาประมาณร้อยละ 70 ภูเขา โอบล้อมตั้งแต่ทิศตะวันตกขึ้นไปทางทิศเหนือ จนสิ้นทางทิศตะวันออกด้านชายแดนสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออกและทิศใต้เป็นที่ราบสลับภูเขาและเนินเขา

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู คือ 1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม- พฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27.5 องศาเซลเซียส 2.ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน-กันยายน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 26.8 องศาเซลเซียส และ 3.ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 22.7 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 137.75 มิลลิเมตร/ปี

ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินภูเขาแบ่งออกเป็นกลุ่ม ได้แก่ ดินนา 10 % ดินตื้น 5% ดินภูเขา 7 % ดินไร่ 10 % ดินอื่นๆ 5 % มีแม่น้ำสายสำคัญ 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำ ฉนวน แม่น้ำบาง แม่น้ำลาว และแม่น้ำเปือย มีอ่างเก็บน้ำ 2 แห่ง คือ อ่างเก็บน้ำห้วยไฟ และ อ่างเก็บ น้ำขุนบง(บ้านสา) พื้นที่ป่าไม้ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูซาง พื้นที่ 178,049.62 ไร่ หรือ 248.8 ตาราง กิโลเมตร

ตารางที่ 2.1 พื้นที่ตำบล ประชากรและครัวเรือน อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ที่	ตำบล	ประชากร (คน)			ครัวเรือน	หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม		
1	ภูซาง	3,243	3,189	6,381	2,268	
2	ป่าสัก	2,101	2,086	4,187	1,545	
3	ทุ่งกล้วย	3,988	3,912	7,900	2,493	
4	เชียงแวง	2,949	2,952	5,901	1,960	
5	สบบง	3,644	3,756	7,400	2,840	เขตเทศบาล
รวม		15,925	15,844	31,769	11,106	

ด้านการปกครองท้องที่ 5 ตำบล 59 หมู่บ้าน ตำบลภูซาง 13 หมู่บ้าน ตำบลป่าสัก 10 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งกล้วย 12 หมู่บ้าน ตำบลเชียงแวง 12 หมู่บ้าน และ ตำบลสบบง 12 หมู่บ้าน(เขตเทศบาลตำบลสบบง)

จังหวัด

ด้านการเกษตรมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 84,491 ไร่ แบ่งเป็นที่นา 33,326 ไร่ พื้นที่ไร่ (สวนข้าวโพด/มันสำปะหลัง/ถั่วลิสง/อ้อย) 34,239 ไร่ พื้นที่พืชผัก 1,110 ไร่ จำนวนเกษตรกร 4,966 ครัวเรือน ไม้ยืนต้น(ยางพารา/สัก) จำนวน 21,505 ไร่

ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 99 และศาสนาอื่นๆ ร้อยละ 1 มีวัดจำนวน 35 แห่ง ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาได้แก่ ประเพณีตักบาตรสองแผ่นดิน ประเพณีปีใหม่เมือง (สงกรานต์) เข้าพรรษา ลอยกระทง นมัสการพระธาตุนบง/พระธาตุภูซาง

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาสตรีที่มีโอกาสได้เป็นผู้นำบางส่วน ในด้านผู้นำกลุ่มองค์กรสตรี กลุ่มงานอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน กลุ่มสตรีอาสาสมัคร กลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มสตรีผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอ กลุ่มพัฒนาสตรีจังหวัด สตรีนักปกครองท้องที่ และสตรีปกครองท้องถิ่น จึงได้มีการพัฒนาเสริมสร้างเครือข่ายแม่หญิงให้มีการเชื่อมต่อองค์กรสตรีทุกภาคส่วนในระดับหนึ่ง

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีผลงานวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการหลายท่านที่ได้ศึกษาเรื่องของบทบาทและหน้าที่ ของผู้นำในตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

เฉลย พ่วงพลับ (2548) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศึกษากรณีอำเภอคลองหาญโข่ง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า บทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ส่วนบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ย และรายด้านอยู่ในระดับมากทั้งหมด ยกเว้นการจัดการตามหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึดของเจ้าพนักงาน อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก บทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยและรายข้อคำถามอยู่ในระดับมากทั้งหมด ด้านการทะเบียนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยและรายข้ออยู่ในระดับมากทั้งหมด และด้านนโยบายเร่งด่วนอื่น ๆ ที่ปฏิบัติได้จริงในปัจจุบัน โดยเฉลี่ยและรายข้ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด สำหรับบทบาทที่ประชาชนคาดหวัง โดยเฉลี่ยและรายข้ออยู่ในระดับมากทั้งหมด และพบว่าการดำเนินการป้องกันปราบปรามยาเสพติดมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด

สายอรุณ ปินะดวง (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทสตรีที่มีต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่กิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าบทบาทของสตรีด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองอยู่ในระดับมาก ด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ต่างจากกลุ่มผู้นำท้องถิ่นให้ความเห็นว่า บทบาทของสตรีด้านการเมืองการปกครองอยู่ในระดับน้อย เพราะกลุ่มผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความคาดหวังให้สตรีมีบทบาทดูแลในครอบครัว ส่วนเรื่องการเมืองการปกครองควรเป็นบทบาทของบุรุษ

ประสิทธิ์ อินทโชติ (2554) ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้นำใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีบทบาทของผู้นำใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการป้องกันยาเสพติด

ติด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีบทบาทในเรื่องการเข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบนโยบายรัฐบาลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม จากจังหวัด อำเภอบางส่วนด้านการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีบทบาทในเรื่องการให้ความร่วมมือกับส่วนราชการในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ผลการเปรียบเทียบบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ใหญ่บ้านที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมแตกต่างกัน ส่วนผู้ใหญ่บ้านที่มี เพศ อายุ วาระการดำรงตำแหน่ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งและขนาดของหมู่บ้านที่ปกครองต่างกัน มีบทบาทในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พิรชร์ บุญยรัตพันธุ์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม ผลการศึกษาพบว่า ทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาคสามารถสรุปประเด็นปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันที่เป็นปัญหาที่รุนแรงในสังคมไทย เป็นอันดับแรก คือ ปัญหาความยากจน รองลงมา คือ ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากร ซึ่งปัญหาดังกล่าว ต้องได้รับการแก้ไขและหาแนวทางการแก้ไขปัญหายังเป็นรูปธรรมที่ควรดำเนินการเพื่อเป็นการลด ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเป็นการเพิ่มโอกาสในความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม

ในส่วนการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและพัฒนางานองค์ความรู้ และ เครื่องมือในการวางรากฐานสู่การขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและ ความเป็นธรรมในสังคมและการศึกษาพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่เชื่อมโยงเป็น เครือข่ายในระดับต่าง ๆ ในระดับมหภาคและระดับจุลภาคสามารถสรุปได้คือองค์ความรู้ว่าด้วยการ พัฒนาและเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและ ความเป็นธรรมในสังคมในประเทศคือ องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง แผนชุมชน การ แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย การจัดการทรัพยากรที่ดิน การจัดสวัสดิการชุมชน และการ พัฒนากองทุนภายในชุมชน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญที่จะเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบาย สังคมและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมที่สามารถนำไปใช้ ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาคความยากจนและแก้ไขปัญหาคการเข้าถึงทรัพยากร สำหรับองค์ความรู้ว่าด้วยการพัฒนาและเครื่องมือในการขับเคลื่อนนโยบายสังคมและกลไกการ ส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมของต่างประเทศ คือ ระบบความช่วยเหลือ ด้านสังคม นโยบายสวัสดิการสังคมและระบบความมั่นคงทางสังคม นโยบายรัฐสวัสดิการ และการ จัดตั้งธนาคารเพื่อคนจน ซึ่งนโยบายดังกล่าวในแต่ละประเทศได้องค์ความรู้ใน

การแก้ไขปัญหาความยากจนและการเข้าถึงทรัพยากรสามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในประเด็นดังกล่าวลงได้

สำหรับการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่นำไปสู่การส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์กล่าวคือ กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ มีดังนี้ 1) เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานชุมชนและการเข้าถึงทรัพยากร 2) หนุนเสริมพลังการพัฒนาสังคมและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และ 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างหลักประกันความเป็นอยู่ ซึ่งในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ มีเป้าประสงค์ในแต่ละมิติกล่าวคือ มิติพัฒนาองค์กร มิติประสิทธิภาพ มิติคุณภาพบริการ และมิติประสิทธิผล ที่จะนำไปสู่มาตรการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่

เบญจพรรณ เมธาจารย์ (2556) ทำการศึกษา เรื่อง บทบาทของกลุ่มพัฒนาสตรี เทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มพัฒนาสตรีนั้นเริ่มมีการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นทางการมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 แม้ว่าก่อนหน้านี้จะมีการรวมกลุ่มกันแต่ยังไม่มีการสร้างที่ชัดเจน ด้านการดำเนินงานพบว่า เป็นไปตามแผนนโยบายของรัฐเป็นส่วนใหญ่ อาทิ การจัดทำโครงการส่งเสริมศักยภาพสตรีด้านต่าง ๆ ตามที่เทศบาลกำหนด แต่ไม่ได้หมายความว่าความต้องการของกลุ่มพัฒนาสตรีถูกละเลย ผู้นำกลุ่มพัฒนาสตรีจะทำหน้าที่เรียกประชุมและทำประชามร่วมกับสมาชิกเพื่อรับทราบความต้องการหรือหารือในเรื่องพิจารณาต่าง ๆ ซึ่งเป็นการนำแนวทางแบบประชาธิปไตยมาใช้ในกระบวนการดำเนินงาน ในด้านการพัฒนา กลุ่มตามแนวทางสตรีนิยมนั้นพบว่าแม้ว่าจะยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เป็นไปตามแนวคิดสตรีนิยม แต่ก็มีความโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางดังกล่าวในอนาคต และในฐานะที่กลุ่มพัฒนาสตรีจัดได้ว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งที่จะตรวจสอบความเป็นธรรมสิทธิของเทศบาลฯ ในด้านการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส นั้น กลุ่มพัฒนาสตรีได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการร่วมเสนอความต้องการของกลุ่ม เพื่อให้เทศบาลนำไปกำหนดเป็นนโยบายด้านสตรี และด้านความโปร่งใส นั้นแม้ว่าเทศบาลจะพร้อมให้กลุ่มพัฒนาสตรีเข้าไปตรวจสอบการทำงานแต่กลุ่มยังไม่มีการดำเนินการในด้านนี้

จรรยา พุคยาภรณ์ และคณะ (2557) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนโรงซ้อย 45 แขวงลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า 1) การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนถือเป็นความต้องการจำเป็นของชุมชนในเรื่องอุปกรณป้องกันอัคคีภัย ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันและระงับอัคคีภัย 2) การจัดโครงการโรงซ้อยรวมใจ ด้านอัคคีภัยโดยใช้เงินทุนต้นกล้าสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน 3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชนคือการรวมกลุ่มของ

สมาชิกชุมชนโรงซ้อ 45 ในรูปแบบของ กลุ่มช่วยเหลือตนเองตัวแบบดังกล่าวสามารถเป็นแนว การปฏิบัติที่ดีเลิศในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้

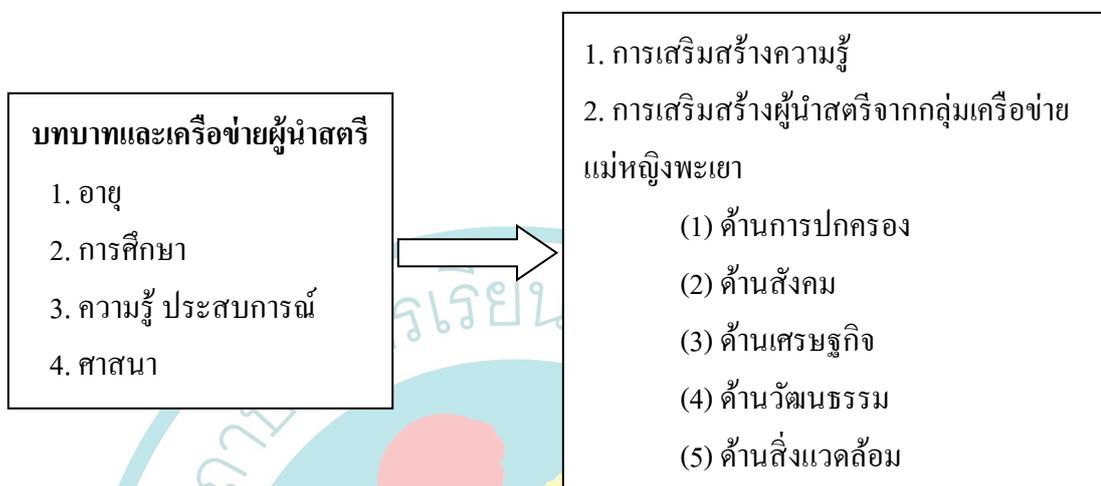
รัชพันธุ์ เขยจิตร และ รติพร ถึงฝั่ง (2557) ศึกษาเรื่อง ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของ ครัวเรือน : มิติทางเพศของสมาชิกครัวเรือนนั้นสำคัญ ไฉน ผลการศึกษาพบว่า ความเหลื่อมล้ำทาง เศรษฐกิจของครัวเรือนเมื่อจำแนกครัวเรือนด้วยเพศของหัวหน้าครัวเรือน มีความแตกต่างกับความ เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเมื่อจำแนกครัวเรือนด้วยอัตราส่วนเพศของครัวเรือน เกิดความ ไม่สอดคล้องของผลการศึกษาเมื่อใช้วิธีการจำแนกครัวเรือนด้วยลักษณะทางเพศที่แตกต่างกัน การศึกษาความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงและชายในระดับครัวเรือนจึงต้องระบุลักษณะทางเพศของ ครัวเรือนที่ชัดเจนเพื่อป้องกันข้อสรุปที่อาจผิดพลาดหรือขัดแย้งกันได้

ฉัตรมา จุลเพชร (2548) ศึกษาเรื่อง บทบาทสตรีในการปกครองท้องถิ่น พบว่าสตรีใน การเข้าสู่การเมืองระดับท้องถิ่น ของผู้นำสตรีในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยการมีส่วน ร่วมของชุมชนและปัจจัยด้านเพศภาพ เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติของผู้นำสตรีในการปกครองส่วน ท้องถิ่น และการที่สตรีก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำ ได้มีการต่อสู้ที่เริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัว จนถึงสังคม ภายนอก และมีปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้นำสตรีเข้าสู่การเมืองท้องถิ่น

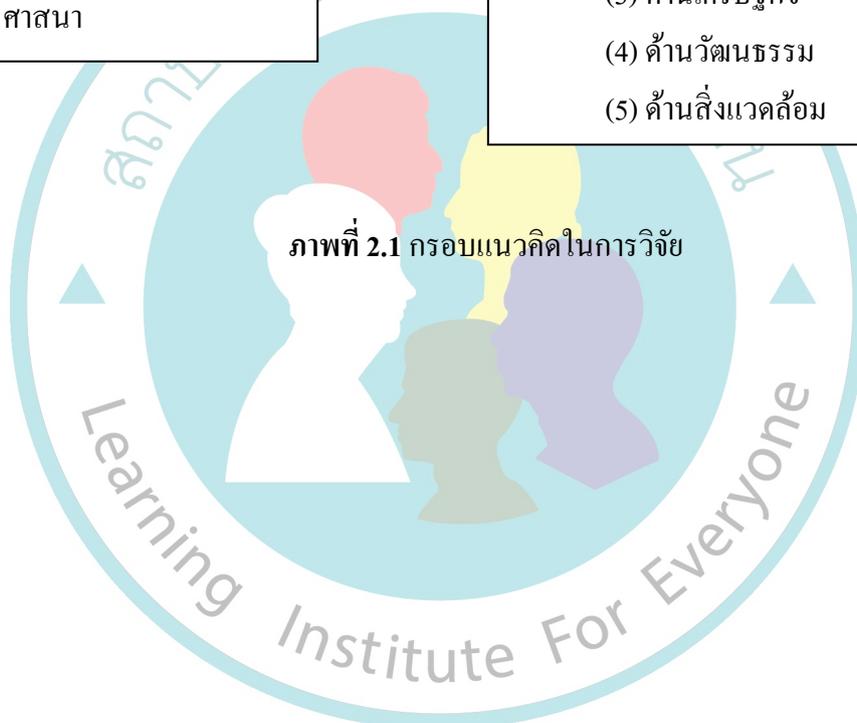
วรินทร์ คำคำสู วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ศึกษา เรื่องบทบาท ผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า สตรีมีการพัฒนา ตนเองเข้าไปมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางการเมือง มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมาย ด้าน เศรษฐกิจ มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสินค้ากลุ่มอาชีพสตรี สนับสนุนการลงทุนใน การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทาง ศาสนา มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษา กิจกรรมสาธารณสุข และการรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม กิจกรรมการแข่งขันกีฬา และนันทนาการ การรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยา เสพติด การมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในด้านการบริหารงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

สรุปได้ว่า ท้องถิ่น และ ภาวะวิกฤตประชาสังคมยังอยู่ในช่วงของการผลักดันเพื่อให้มี ความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศชายและเพศหญิง โดยในปัจจุบันสตรีได้เข้ามามี ส่วนช่วยในการพัฒนาองค์กรและหน่วยงานของส่วนท้องถิ่น ส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายภาคประชา สังคมมากมาย ซึ่งมีการดำรงตำแหน่งการปฏิบัติงานที่หลากหลายตามบริบทของ องค์กร หน่วยงาน การปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่น และในระดับนักรการเมือง ที่เริ่มเปิดโอกาสให้ สตรีได้แสดงความสามารถและบทบาทในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคม ชุมชน

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเสริมสร้างบทบาทสตรีและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา และศึกษาการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงได้กำหนดวิธีวิจัย ดังนี้

วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างบทบาทสตรีและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการพรรณนาเป็นสำคัญ

ประชากรเป้าหมาย/วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเงื่อนไขพื้นที่ และประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Specified Sampling) ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 พื้นที่ที่ทำการศึกษา คือ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา พื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐานของบริบทกับการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์

ส่วนที่ 2 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Specified Sampling) ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำนักปกครองในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการปกครองท้องถิ่น และ ภาคประชาสังคมมีความสมัครใจในการให้ข้อมูลจำนวน

15 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามประเด็นการศึกษาดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรี

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น

วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาข้อมูลครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ โดยมีประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรี

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

1) การเสริมสร้างความรู้

2) การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีกลุ่มเครือข่ายแม่ญิงพะเยา

3) การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านการปกครอง

4) การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ

สิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น

2. เก็บรวบรวมข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่มารวบรวม เรียบเรียง วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนบรรยายให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการพรรณนา โดยวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลมาแยกแยะ จัดหมวดหมู่ ความสำคัญของข้อมูล แล้ววิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษานำเสนอโดยการเขียนพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถานที่ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ซึ่งมีอาณาเขตที่ตั้งติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดเขต	อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	ติดเขต	อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ทิศตะวันออก	ติดเขต	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน(สปป.)ลาว
ทิศตะวันตก	ติดเขต	อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีระยะเวลาการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ. 2560 – เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2561

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษากการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 ราย ซึ่งเป็นสตรีที่ดำรงตำแหน่งนักปกครองท้องถิ่น นักปกครองท้องถิ่น ประธานแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน และ เครือข่ายแม่หญิงพะเยา ผลการศึกษสามารถแยกตามขอบเขตของเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) สภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรี 3) การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในการทำหน้าที่บทบาทผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง และ 4) ข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทผู้นำและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นสตรีที่ดำรงตำแหน่งนักปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 ราย นักปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 ราย ประธานแม่บ้าน จำนวน 3 ราย อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 3 ราย และ เครือข่ายแม่หญิงพะเยา จำนวน 3 ราย เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีภูมิลำเนาอยู่ในการปกครอง 5 ตำบล คือ ตำบลสบง ตำบลป่าสัก ตำบลเชียงแวง ตำบลภูซาง และตำบลทุ่งกล้วย มีอายุระหว่าง 31 – 70 ปี ซึ่งทุกคนมีประสบการณ์การทำงานในด้านการเป็นผู้นำของอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มากกว่า 5 ปี และผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับปริญญาตรี ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลเป็นสตรีที่ดำรงตำแหน่งผู้นำการปกครอง และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง

2. สภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา พบว่า สภาพบทบาทจากอดีตที่ผ่านมาการศึกษายังไม่ได้เปิดโอกาสอย่างกว้างขวาง ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ สตรีส่วนใหญ่จึงมีโอกาสน้อยที่จะได้เล่าเรียนต่างจากปัจจุบันที่สตรีมีบทบาทมาก และสามารถส่งบุตรหลานเล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น สตรีจึงมีบทบาทสำคัญเพียงในครัวเรือน ในฐานะที่เป็นแม่ และแม่บ้าน ที่คอยดูแลความเรียบร้อยทุกอย่างภายในบ้าน โอกาสเรียนรู้ทางการเมืองมีน้อย เนื่องจากการมองว่าไม่ใช่เรื่องของผู้หญิง ภาวะความเป็นผู้นำมีน้อย ผู้นำจึงให้ความสำคัญกับบุรุษเป็นหลัก และเครือข่ายหลังจากการก่อตั้งเครือข่ายสตรีอำเภอภูซาง ที่ส่งเสริมให้ผู้หญิงมีกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงส่งเสริมให้มีบทบาททางการเมืองการปกครองท้องถิ่น การเข้ามาให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสการเรียนรู้ให้กลุ่มสตรีในอำเภอภูซาง ให้มีบทบาทในการเป็นผู้นำกลุ่ม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มออม. กลุ่มนักรบครอง เป็นต้น สตรีได้สานพลังกันเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของคนในอำเภอภูซาง จนนำไปสู่การสานพลังเป็นกลุ่มแม่หญิงพะเยาในที่สุด แต่ทั้งนี้สัดส่วนในการเป็นผู้นำส่วนใหญ่ยังเป็นบุรุษมากกว่า

3. การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในการทำหน้าที่บทบาทผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

การเสริมสร้างความรู้

การส่งเสริมความรู้ และความสามารถด้านการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ในอดีตสตรีถูกลดทอนบทบาทด้วยอำนาจและหน้าที่ ถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ จากการได้รับโอกาสให้สตรีมีสิทธิ หน้าที่ความรับผิดชอบ และความเสมอภาค ประกอบกับการส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เอื้อให้กลุ่มสตรีอำเภอภูซาง ได้รับการศึกษาอบรมเพิ่มความรู้ ทางด้านการเมืองการปกครอง ด้านอาชีพ การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการค้ามนุษย์ เป็นต้น เป็นโอกาสอันดีที่ผู้นำสตรีจะได้รับความรู้ และมีบทบาทมากขึ้นในการปกครองท้องถิ่น สตรีได้รับโอกาสในการพัฒนาตัวเอง และแสดงศักยภาพออกมาได้อย่างเต็มที่ ไม่ใช่แค่

เพียงต้องเลี้ยงลูก หุงหาอาหาร ดูแลสุขภาพของคนในครอบครัวเพียงเท่านั้น จนนำไปสู่การเสริมสร้างเครือข่ายแม่หญิงพะเยาในที่สุด

การเสริมสร้างผู้นำสตรีจากกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายสตรีในอำเภอภูซาง พบว่า ปัจจุบันสตรีมีโอกาเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน โดยเฉพาะการรวมตัวกันเองในกลุ่มสตรีด้วยกัน เช่น กลุ่มสตรีอาสาสมัคร กลุ่มอาชีพสตรี กลุ่มสตรีผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มพัฒนาสตรีหมู่บ้าน กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอ กลุ่มพัฒนาสตรีจังหวัด เป็นต้น ส่งผลให้สตรีมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และแสวงหาแนวทางที่จะส่งผลให้ชุมชนให้น่าอยู่และเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะ สร้างพลังร่วมกันและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มองค์กรเครือข่ายแม่หญิงพะเยา พบว่า เจริญศรี ชัยขัตติ นักพัฒนาสังคม (2546) ศึกษา กลุ่มองค์กรเครือข่ายแม่หญิง ที่ทำงานเรื่องบทบาทและสิทธิของสตรี ในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ของจังหวัดพะเยา ซึ่งปัจจุบัน (2558) ประกอบด้วย 9 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเชียงคำ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่ใจ อำเภอจุน อำเภอปง อำเภอเชียงม่วน อำเภอภูพานยาว และ อำเภอภูซาง พบว่ามีกำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้งเพศชายและเพศหญิง แต่ส่วนใหญ่กำนันปกครองที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังคงเป็นเพศชายถึงร้อยละ 90 (ความเป็นมาแม่หญิงพะเยา, 2558) อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งปัจจุบัน ได้มีพัฒนาการของเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่เขตอำเภอภูซาง ได้ดำเนินการเสริมสร้าง สตรีเข้ามาสู่ตำแหน่งนักปกครอง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าค่านิยมเรื่องบทบาทสตรีในท้องถิ่นในหลายๆด้าน เช่นการเป็นผู้นำท้องถิ่นและท้องที่เป็นผู้นำกลุ่มสตรีแม่บ้านกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน โดยได้พัฒนาเครือข่ายการทำงานในกลุ่มสตรีเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ทั้งการประสานงานภาครัฐและเอกชนและภาคประชาสังคมต่างๆ เพื่อส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาคของชายและหญิงจะถูกยกระดับขึ้นมาให้มีความเท่าเทียมกันในทุก ๆ ด้าน แต่บทบาทและศักยภาพของสตรียังถูกมองข้ามในหลายประการและถูกลดทอนในเรื่องของบทบาทหน้าที่ ศักยภาพด้านการปกครองท้องที่ ซึ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ได้ให้ความสำคัญในการให้สิทธิสตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจผู้วิจัยจึงสนใจในเรื่องของบทบาทผู้นำสตรีในหลากหลายหน้าที่อาทิเช่นในการปกครองท้องที่ ผู้นำในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งการรณรงค์ให้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของสตรีในการพัฒนาท้องที่ ในหลายแนวทาง ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลด้านบทบาทการปกครองท้องที่ของสตรีในอำเภอภูซาง การยกระดับสิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย และคุณลักษณะของสตรีเป็นผู้มีบทบาท

ในการนำพาชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาาร่วมกันให้เกิดความก้าวหน้าในคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นเขต อำเภอกูซาง จังหวัดพะเยา

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า อำเภอกูซาง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งปัจจุบันได้มีพัฒนาการของเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่เขตอำเภอกูซาง ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันแบบกลุ่มธรรมชาติ สมาชิกกลุ่มมีความสนใจและมีเป้าหมายเดียวกัน คือการพัฒนาชุมชน การเข้าถึงประชาชน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนการนำไปสู่การเสริมสร้างเข้ามาสู่ตำแหน่งนักปกครอง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน

ถึงแม้ว่าค่านิยมเรื่องบทบาทสตรีในท้องถิ่นในหลายๆด้าน เช่น การเป็นผู้นำท้องถิ่นและท้องที่ เป็นผู้นำกลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) โดยได้พัฒนาเครือข่ายการทำงานในกลุ่มสตรีเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ทั้งการประสานงานภาครัฐและเอกชนและภาคประชาสังคมต่างๆ เพื่อส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาคของชายและหญิงจะถูกยกระดับขึ้นมาให้มีความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน แต่บทบาทและศักยภาพของสตรียังถูกมองข้ามในหลายประการและถูกลดทอนในเรื่องของบทบาท หน้าที่ ศักยภาพด้านการปกครองท้องที่ ซึ่งอำเภอกูซาง จังหวัดพะเยา ได้ให้ความสำคัญในการให้สิทธิสตรีมีบทบาทในการปกครองท้องที่มากขึ้น จึงมีการจัดตั้งเครือข่ายนี้ขึ้นมาเพื่อแม่หญิงพะเยา (แม่หญิง (ภาษาเหนือ) หมายถึง ผู้หญิง) เป็นการเสริมสร้างและดึงศักยภาพด้านการพัฒนา และการปกครองท้องที่ นอกจากนี้กิจกรรมของเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ยังมีบทบาทในการช่วยเหลือสตรีที่ถูกล่วงละเมิด การค้ามนุษย์ การเรียกร้องสิทธิความเป็นคน สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิชุมชน ลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหา ยาเสพติด รวมไปถึงใกล้เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งของครอบครัวและคนในชุมชนอีกด้วย

กรณีเรื่อง อบรมและให้ความรู้แก่แม่หญิง-ไทย เพื่อป้องกันการถูกล่วงล่วงผู้ขบวนการ “ค้ามนุษย์”

สถานการณ์การค้ามนุษย์ใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน และ 1 จังหวัดภาคเหนือตอนล่างขององค์กรที่เฝ้าระวังเกี่ยวกับเรื่องสถานการณ์ค้ามนุษย์ พบว่ามีปัจจัยหลายอย่างทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีสถานะการค้ามนุษย์ 3 สถานะ คือ เป็นทั้งต้นทาง ทางผ่าน และปลายทาง รูปแบบการค้ามนุษย์มีการพัฒนาการใหม่ขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น แรงงานเด็กและหญิงจากชนบทที่ปัญหาความยากจน ย้ายที่ทำงานเข้ามาในเมืองแต่ถูกหลอกทำให้เป็นผู้เสียหายจากกระบวนการค้ามนุษย์ทั้งในและต่างประเทศ หญิงถูกหลอกไปค้าประเวณีในต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย ฯลฯ

จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่หนึ่งใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนที่มีปัจจัยเสี่ยงดังกล่าว โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอชายแดน คือ อำเภอกูซาง และอำเภอเชียงคำ ซึ่งมีพื้นที่แนวเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน(สปป.)ลาว พบว่า ได้มีกลุ่มสตรี

ของ สปป. ลาว ในช่วงอายุระหว่าง 13-18 ปี ได้พยายามเดินทางเข้ามาหางานทำในพื้นที่ จ.พะเยา หรือจังหวัดใกล้เคียง จากนั้นจะหลุดรอดไปในพื้นที่ของจังหวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองใหญ่หลายแห่ง บางรายหรือบางกลุ่มถูกล่อลวงให้เข้าสู่กระบวนการค้าประเวณี และถูกขบวนการค้ำมนุษย์ล่อลวงตามมา

ด้วยหลักสิทธิมนุษยชนที่ต้องให้การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ประสบความลำบาก ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นหญิงไทยหรือหญิงต่างชาติ เมื่อถูกล่อลวงและประสบความเดือดร้อนในประเทศไทยทางเครือข่ายแม่หญิงพะเยาเห็นว่าควรจะให้ช่วยเหลือในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังเช่นผู้หญิงไทยที่ไปประสบความลำบากในต่างประเทศ ซึ่งทางเครือข่าย ฯ เห็นว่าการให้ความรู้ตั้งแต่ก่อนออกเดินทางหรือเริ่มต้นมีความคิด คือสิ่งที่จะสามารถช่วยป้องกันไม่ให้ผู้หญิงไทย และ ลาว ถูกหลอกลวงให้กลายเป็นผู้เสียหายในกระบวนการค้ำมนุษย์ได้

ฉะนั้นทางเครือข่าย ฯ จึงได้จัดทำโครงการอบรมและให้ความรู้แก่แม่หญิงลาว-ไทย เพื่อป้องกันการล่อลวงสู่ขบวนการค้ำมนุษย์ขึ้น โดยนำข้อมูลที่จะสามารถใช้เป็นประโยชน์ในการติดต่อประสานงาน เพื่อขอคำแนะนำ คำปรึกษา ตลอดจนการช่วยเหลือแม่หญิงลาว-ไทยในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ เพื่อให้กลุ่มแม่หญิงลาว-ไทย ได้รับข้อมูล ความรู้ จากหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันและช่วยเหลือตนเองไม่ให้ถูกล่อลวงและเป็นผู้เสียหายจากขบวนการค้ำมนุษย์ได้ เพื่อให้กลุ่มแม่หญิงลาว-ไทย นำข้อมูลและความรู้ที่ได้จากหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ไปเผยแพร่แก่ผู้อื่น เพื่อให้สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูล และเครื่องมือในการป้องกันและช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ไม่ให้ถูกล่อลวงและเป็นผู้เสียหายจากขบวนการค้ำมนุษย์ได้ และเพื่อสร้างแนวร่วมขยายเครือข่ายการทำงานด้านการสำรวจและเฝ้าระวังเรื่องขบวนการค้ำมนุษย์ชายแดนของเครือข่ายแม่หญิงพะเยา

ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1. การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านการปกครอง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และการสนทนากลุ่ม ให้ความเห็นตรงกันและสรุปได้ว่าจากการลงพื้นที่ช่วยเหลือประชาชนแต่ละกรณี ส่วนใหญ่ผู้ประสบปัญหาจะเข้ามาปรึกษาผู้นำที่เป็นสตรีก่อนเสมอ เนื่องด้วยการเจรจา การพูดคุย ซึ่งสตรีจะมีความอ่อนโยน เข้าใจ เข้าถึง ได้รวดเร็วเร็วกว่า สตรีจะมีความประณีตระนอม อ่อนน้อม ประชาชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ และมั่นใจว่าจะสามารถช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้ดีกว่า ศักยภาพและบทบาทของเครือข่ายแม่หญิงพะเยา จึงมีความสำคัญมากกับชุมชน

การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านการปกครอง สืบเนื่องจากการพัฒนาการของเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่เขตอำเภอภูซางนำไปสู่การเสริมสร้างเข้ามาสู่ตำแหน่งนักปกครอง เช่น สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร พบว่า มีผู้นำสตรีอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ที่ดำรงตำแหน่งด้านการปกครอง ตามรายชื่อ ดังนี้

1. นางศรีพรรณ สุคำหล้า ตำแหน่ง สารวัตรกำนัน หมู่ 2 ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง
2. นางศรีดา มหาวรรณ ตำแหน่ง สารวัตรกำนัน หมู่ 3 ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง
3. นางสุภัทสร วรรณปลุก ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ตำบลสบง อำเภอภูซาง
4. นางบัวคำ ธนะปาน ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ตำบลสบง อำเภอภูซาง
5. นางศิริพร กลางหมู่ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลสบง อำเภอภูซาง
6. นางสาวจุกุพันธ์ สบง ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 12 ตำบลสบง อำเภอภูซาง
7. นางวิธดา นันตาเขียน ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง
8. นางอาจิม ชัยชนะ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง
9. นางพิมพ์รัตน์ ห้วนนา ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง
10. นางครองสุข ห้วนนา ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง
11. นางณริศรา จันท์ผล ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง
12. นางสมสวย รินคำ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง
13. นางพัชราพร วงศ์ใหญ่ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5 ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง
14. นางสุพิน กิตติ ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลเชียงแวง อำเภอภูซาง

จะเห็นได้ว่าอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างบทบาทสตรีกับการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในกระบวนการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน ในเรื่องการปกครองท้องถิ่น รวมถึงทิศทางการพัฒนาชุมชน

ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลสัดส่วนทางด้านการบริหารงานด้านการปกครองในระดับตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ตำบลสบง 12 หมู่บ้าน มีผู้นำการปกครองสตรี 3 ราย ชาย 50 ราย, ตำบลทุ่งกล้วย 12 หมู่บ้าน มีผู้นำการปกครองสตรี 9 ราย ชาย 46 ราย, ตำบลป่าสัก 10 หมู่บ้าน มีผู้นำการปกครองสตรี 5 ราย ชาย 31 ราย, ตำบลภูซาง 13 หมู่บ้าน มีผู้นำการปกครองสตรี 5 ราย ชาย 52 ราย และตำบลเชียงแวง 12 หมู่บ้าน มีผู้นำการปกครองสตรี 5 ราย ชาย 50 ราย รวมทั้งสิ้นอำเภอภูซาง มีผู้นำการปกครองสตรี จำนวน 27 ราย เป็นชาย จำนวน 229 ราย

2. การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

(1) ด้านเศรษฐกิจ

การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ได้แก่ ปลูกข้าว ยางพารา อ้อย กระเทียม และกล้วย เป็นต้น และชุมชนได้รับการสนับสนุนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด เข้ามาให้ความรู้ ส่งเสริมในเรื่องของงบประมาณบางส่วน ซึ่งชุมชนได้รวมตัวกัน จัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตร และภูมิปัญญาของชุมชนในการผลิต แปรรูป ถนอมอาหาร และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือน ดังนี้

1) กลุ่มผลิตน้ำอ้อยหวาน

กลุ่มผลิตน้ำอ้อยหวาน มีการทำอย่างต่อเนื่องและยาวนาน เมื่อก่อนการผลิต น้ำอ้อยหวานยังไม่มีการพัฒนา รวมไปถึงขั้นตอนการผลิตและอุปกรณ์การผลิตยังไม่ทันสมัย เลยทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่ามาทำเป็นเชื้อเพลิงเพื่อการผลิตน้ำอ้อย แต่เดี๋ยวนี้มีการพัฒนาขั้นตอนและ อุปกรณ์การผลิตให้ทันสมัยขึ้น เช่น เมื่อก่อนเตาที่ใช้ต้มน้ำอ้อยเป็นเตาลักษณะแถวเรียงหน้า กระดาน หนึ่งเตาต้องใช้ฟืน 3 - 4 ท่อน สำหรับการต้มน้ำอ้อยหนึ่งครั้ง แต่เดี๋ยวนี้มีการพัฒนาโดยการทำ เตาเผาแบบแถวเรียงหนึ่ง ซึ่งเชื้อเพลิงเปลี่ยนจากไม้เป็นขานอ้อย ทำให้ประหยัดเชื้อเพลิงและ ชาวบ้านไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เป็นการประหยัดพลังงานและเป็นการอนุรักษ์ป่าไปด้วย

นางเปลี่ยน ร่มสุข บ้านเลขที่ 28 หมู่ 2 ต.สบบง อ.ภูซาง จ.พะเยา กล่าวว่า เมื่อปี 2555 ตนและเพื่อนแม่บ้านในหมู่บ้านรวมตัวกันตั้งกลุ่มที่ออฟฟีน้ำอ้อย ต่อมาได้จดทะเบียนเป็นกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน แต่ผลิตภัณฑ์ที่ออฟฟีน้ำอ้อยไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากนัก กลุ่มจึงคิดและพัฒนา ผลิตภัณฑ์ที่จะใช้น้ำอ้อยสบบงมาเป็นส่วนผสม จนในที่สุดได้สรุปออกมาเป็นกามะแล่น้ำอ้อย หนึ่งเดียวในพะเยา เพราะน้ำอ้อยสบบง เป็นน้ำอ้อยคุณภาพของจังหวัดพะเยา มีแหล่งปลูกที่เดียวคือ ต.สบบง ดังนั้นการนำน้ำอ้อยมาเป็นส่วนผสมให้ความหวานในการทำกามะแล่น้ำอ้อย แทนการใช้น้ำตาลทรายได้เป็นอย่างดี

2) กลุ่มทำข้าวควบ - ข้าวแต่น

ข้าวควบ - ข้าวแต่น ทำจากข้าวเหนียว และแปรรูปจากผลิตภัณฑ์น้ำอ้อยหวาน มีสมาชิกกลุ่ม 15 คน โดยมี นางศรีนวล อ่ำขำ เป็นประธานกลุ่ม

3) กลุ่มทำกล้วยฉาบ

กลุ่มทำกล้วยฉาบ ทำจำหน่ายในหมู่บ้านและส่งลูกค้าในตลาดสด เป็นการเพิ่ม รายได้ ลดรายจ่ายให้กับสมาชิกในกลุ่มเป็นอย่างดี ด้านกลุ่มมีสมาชิกรวม 20 คน โดยมี นางมณฑิร คงคำเปา เป็นประธานกลุ่ม

4) กลุ่มทำน้ายาเนกประสงค์

กลุ่มทำน้ายาเนกประสงค์ เป็นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายและยังเป็นการลดการใช้สารตกค้าง โดยจะผลิตใช้ในกลุ่มและจำหน่ายทั่วไป มีสมาชิกกลุ่ม 17 คน มีนางสายพิน สมฤทธิ์ เป็นประธานกลุ่ม

5) กลุ่มทำน้ายาปลอดสารพิษ

กลุ่มทำน้ายาปลอดสารพิษ เพื่อใช้กับพืชผักสวนครัวและยังเป็นการรณรงค์ไม่ใช้สารเคมี เพื่อเป็นการลดภาวะโลกร้อน โดยผลิตใช้ในกลุ่มกันเองและจำหน่ายทั่วไป มีสมาชิกกลุ่ม 54 คน โดยมี นายเนย รวมสุข เป็นประธานกลุ่ม

6) กลุ่มเกษตรกรข้าวพันธุ์ดี

กลุ่มเกษตรกรข้าวพันธุ์ดี เพื่อเป็นการส่งเสริมผลผลิตของเกษตรกรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มรายได้และเป็นการลดรายจ่ายในการซื้อพันธุ์ข้าว ซึ่งสมาชิกกลุ่ม จำนวน 90 คน โดยมี นายชาติรี รวมสุข เป็นประธานกลุ่ม

7) กลุ่มปฎิเพื่อการเกษตร

กลุ่มปฎิเพื่อการเกษตร เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพ โดยมีสมาชิกกลุ่ม จำนวน 150 คน

8) กลุ่มแม่บ้านการเกษตร

กลุ่มแม่บ้านการเกษตร เพื่อส่งเสริมให้แม่บ้านได้เรียนรู้เกี่ยวกับการออมทรัพย์ และการปลูกพืชที่ปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือน มีสมาชิกกลุ่ม จำนวน 90 คน โดยมี นางคำเปียงฟิ่งพวก เป็นประธานกลุ่ม

9) กลุ่มผลิตขนมหวานไทย

กลุ่มผลิตขนมหวานไทย เป็นการเรียนรู้ด้านการทำขนมหวานและเป็นการอนุรักษ์ขนมหวานไทยไม่ให้สูญหายไปจากชุมชนและช่วยเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายของสมาชิกกลุ่ม โดยผลิตขายในหมู่บ้านอีกทั้งยังส่งลูกค้าในตลาดสด มีสมาชิกกลุ่ม 15 คน โดยมี นางจันทร์เพ็ญ จันกิเสน เป็นประธานกลุ่ม

10) กลุ่มจักสานผู้สูงอายุ

กลุ่มจักสานผู้สูงอายุ บ้านสบบง หมู่ที่ 2 เป็นการพบปะเพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุ มีกิจกรรมร่วมกันในการเสริมสร้างความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ หมู่ 2 ประธานกลุ่ม นายคำ ใจคำสุข

11) กลุ่มทำขนมจีน มีผู้ผลิต 5 รายดังนี้

1. นางเปลี่ยน รวมสุข
2. นางบัวลม สบง
3. นางคำ รวมสุข
4. นาคี๊ด รวมสุข
5. นายเดช พึ่งพวง

12) กลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์

กลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ เลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือน จำหน่ายในหมู่บ้านและส่งลูกค้าในตลาดสด

โดยทุกกลุ่มมีการทำกิจกรรมอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องทำให้สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ช่วยเพิ่มมูลค่าข้าวของเกษตรกรได้ โดยที่จะผลิตจำหน่ายในหมู่บ้านและส่งให้ลูกค้าในตลาดสด เป็นการเสริมสร้างบทบาทของผู้นำสตรีในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาฝีมือ การสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มได้ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มจักสาน
2. กลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์
3. กลุ่มข้าวพันธุ์ดี
4. กลุ่มข้าวควบ
5. กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า การตลาดเป็นการตลาดแบบชุมชน เน้นขายให้กับคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และพบว่า บุคคลที่มีบทบาทในการขายส่วนใหญ่เป็นสตรี ที่จะออกไปนั่งตลาดขายของ จับจ่าย เลือกซื้อเลือกหา นั้นไม่ได้แปลว่าเป็นเฉพาะหน้าที่เท่านั้น แต่เป็นอีกบทบาทในการเสริมสร้างให้เกิดรายได้แก่ครอบครัว เป็นเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน กลุ่มแม่ค้าได้พบปะ พูดคุย ปรึกษาหารือกันในเรื่องราวต่าง ๆ ถือว่าได้แลกเปลี่ยนเรื่องราวกัน เช่น เรื่องของการทำการเกษตร กิจกรรมในชุมชน เป็นต้น ถึงแม้ว่าการพูดคุยกันจะไม่ได้เป็นทางการ แต่เป็นการแสดงความคิดเห็นที่เป็นไปตามธรรมชาติ และเป็นบทบาทที่เกิดตามธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากการถูกแต่งตั้งแบบเป็นทางการ

(2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา แบ่งเขตการปกครอง 5 ตำบล คือ ตำบลสบง ตำบลป่าสัก ตำบลเชียงแวง ตำบลภูซาง และตำบลทุ่งกล้วย ซึ่งมีพื้นที่เชื่อมต่อกันทุกตำบล ในมิติทางสังคมและ

วัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า การอาศัยอยู่ของคนในชุมชน จะอาศัยอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เป็นบ้านพี่เมืองน้องกัน การปลูกบ้านเรือนก็จะมีความใกล้ชิดกัน ฟังพาอาศัยซึ่งกันและกัน เคารพผู้อาวุโส เวลาทำงานประเพณีในชุมชนทุกหมู่บ้านก็มารวมตัวกัน ช่วยเหลืองานมาร่วมกิจกรรม เช่น การฟ้อนเอามื้อ การลงแขก งานบุญ ประเพณีประจำท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

ในมุมมองของเครือข่ายกลุ่มแม่หญิงพะเยา ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของผู้นำสตรีที่ดำรงตำแหน่งผู้นำท้องถิ่น อำเภออุ้มผาง ทั้งเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่ง และผู้นำที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งแล้ว แต่มีอุดมการณ์เดียวกัน ที่จะช่วยเหลือสังคม ชุมชน และกลุ่มผู้หญิงที่ประสบปัญหาต่าง ๆ จนเกิดการขยายเครือข่ายไปสู่กลุ่มแม่หญิงพะเยา ระดับจังหวัด จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า กลุ่มได้มีการติดต่อ พบปะ ประสานงาน ประชุมปรึกษาหารือ พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหาแนวทางพัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ จึงทำให้กลุ่มเกิดความมั่นคง มีพลัง และกลุ่มเกิดความเข้มแข็ง สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น จะส่งผลให้กลุ่มประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก ประชาชนเกิดความมั่นใจ และไว้วางใจที่จะให้กลุ่มเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และการสนทนากลุ่ม ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า แต่ละชุมชนจะมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) ทุกหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ดังนี้

1. มีการรณรงค์การตรวจสุขภาพของคนในชุมชนละครั้งปี
2. มีการรณรงค์ การเฝ้าระวังการคว่ำกะลา หรือที่มีน้ำขังซึ่งเป็นแหล่งที่มีลูกน้ำขุยลาย เป็นการป้องกันการเป็น ไข้เลือดออกของคนในชุมชน (กลุ่มงาน อสม. หมู่ที่ 2)
3. มีการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยง เช่น โรคเบาหวาน การตรวจวัดความดันสูง การเฝ้าระวังโรคเป็น ปัจจุบันตามฤดูกาล ฯลฯ
4. มีการตรวจเยี่ยมผู้สูงอายุทุกอาทิตย์ มี กลุ่มสีแดง กลุ่มสีฟ้า (กลุ่มงานอสม.)
5. มีการเยี่ยมบ้านหลังคลอดของสตรีในในชุมชนที่คลอดลูกใหม่ (กลุ่มงานอสม.)
6. มีการให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มเสี่ยงเช่น เด็ก เยาวชน และคนในชุมชนที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV
7. มีการเฝ้าระวังของกลุ่มเสี่ยงเช่น เด็ก เยาวชน คนในชุมชนในเรื่องยาเสพติด
8. มีการรณรงค์ให้รักษาความสะอาดสถานที่สาธารณะและอาคารบ้านเรือน
9. ให้มีการปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ รับประทานอาหารปลอดภัย
10. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการออกกำลังกายอย่างน้อยอาทิตย์ละ 3 วัน
11. ติดตั้งเครื่องกรองน้ำประปาสะอาดถูกหลักสุขลักษณะ
12. การออกตรวจวัดความดันโลหิต ตามโอกาสต่างๆ

13. การตรวจวัดกรองผู้ป่วยโรคเบาหวาน และเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่คาดว่าจะเป็
โรคเบาหวาน

ในส่วนองวัฒนธรรมและประเพณี จากสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ชุมชนได้ดำเนิน
กิจกรรมตามจารีต ประเพณี และจัดกิจกรรมขึ้นในทุกๆ ปี โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
สามารถสรุปได้ดังนี้

1. โดยมีการณรงค์เข้าวัดทุกวันพระและวันสำคัญรวมถึงประเพณีต่าง ๆ
2. มีการสร้างพระธาตุขึ้นในวัดสบง โดยการร่วมมือร่วมใจกันของราษฎรในชุมชนและ
ช่วยกัน บริจาคเงินทองรวมถึงทรัพย์สินอีกทั้งยังลงแรงร่วมกัน
3. มีณรงค์และเชิญชวนให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการทำบุญใน
พุทธศาสนา ไม่ว่าจะ วันวิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชา ฯลฯ ที่มีการเวียนเทียนพิธีกรรมทางพุทธ
ศาสนา
4. มีการทำบุญวัน สงกรานต์ อย่างเช่นการขนทรายเข้าวัด การทำบุญตักบาตรข้าวสาร
อาหารแห้ง ของ กลุ่มเด็ก เยาวชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อ เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของ
คนในชุมชน
5. มีการอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ผู้คนคนรุ่นใหม่ อย่างเช่นการ
ทำข้าวควบ ข้าวแต่น การจักสาน ฯลฯ แก่เด็ก เยาวชน
6. มีการอบรมสรภัญญะ แก่ เด็ก เยาวชน ทั้งชั้นเรียนประถม และ ชั้นเรียนมัธยม
7. มีการบวชของเด็กภาคฤดูร้อน และเยาวชนที่บวชเรียนเพื่อการศึกษาในบวร
พระพุทธศาสนา
8. มีการณรงค์ให้ศาสนิกชนทำบุญที่วัดทุกครั้งต้องใส่เสื้อสีขาวเข้าวัด
9. มีการสืบชะตาในวัดเพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ
10. มีการสะเดาะเคราะห์ให้กับผู้มีความประสงค์จะให้จิตใจที่เป็นกังวลให้ดีขึ้น
11. การจัดทำผ้าป่าสามัคคีทุกปีเพื่อต่อหนุนบูรณะปฏิสังขรวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจให้ดีขึ้น
12. มีการदानสลาก/กฐิน ถือเป็นประเพณีที่ดีสืบทอดต่อลูกหลานสืบต่อไป
13. มีการห้ามดื่มสุราในวัด
14. มีการเล่นการพนันในวัด
15. มีห้องน้ำสะอาดบริการในชุมชนและผู้ที่มาเยี่ยมชมวัด
16. มีการสนับสนุนการออกกำลังกาย (ลานวัดลานสุขภาพ)

(3) ด้านสิ่งแวดล้อม

จากการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย และการสนทนากลุ่ม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ว่า

1. มีการทำพิธีบวงสรวงป่าขึ้น เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับราษฎรเพื่อมีจิตสำนึกในการรักษาป่า
2. มีการต่อต้านและป้องกันการบุกรุกการตัดไม้ทำลายป่า
3. มีการทำฝายแม้วขึ้นเพื่อเป็นการกักเก็บน้ำไว้ให้ฝืนป่าชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์
4. มีการขุดลอกคลอง ทำฝายน้ำล้นดงมะละและปรับภูมิทัศน์ควบคู่ไปด้วย (โดยเสนอเข้าแผนชุมชนและมีการประชามแล้ว)
5. ทำโครงการก่อสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำแม่ลาว และปรับภูมิทัศน์ทั้งสองข้างให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวประจำหมู่บ้าน จะได้สร้างงานสร้างรายได้ให้กับราษฎรในชุมชนและราษฎรใกล้เคียงในเขตอำเภอภูซาง โดยได้ส่งมอบโครงการให้กับหน่วยงานกรมชลประทานจังหวัดพะเยาไป เรียบร้อยแล้ว
6. ให้มีการปลูกป่า เพื่อเป็นการทดแทนป่าที่ถูกทำลาย ในช่วงวันเข้าพรรษา และเป็น การอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีความร่มรื่น
7. ให้มีการสืบชะตาแม่น้ำ ภายในชุมชนเพื่อเป็นการทดแทนที่มีแม่น้ำที่เส้นเลือดใหญ่ การดำรงชีวิต ทำให้ชุมชนเชื่อว่าการสืบชะตาแม่น้ำทำให้คนเราอยู่เย็นเป็นสุข
8. มีการทำฝายกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งผ่านลำเหมืองในหมู่บ้าน
9. มีการเอาถังน้ำกักแสงไว้ตามจุดต่างๆ ในหมู่บ้านเพื่อป้องกันภัยต่างๆ ในยามฉุกเฉินในชุมชน
10. มีการพัฒนาในหมู่บ้านตามชอกชอยและในบ้านให้มีความสะอาดตามที่หน้าบ้านหน้ามอ

4. ข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์ ในหัวข้อ ข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2561 มีจำนวนผู้เข้าร่วมสนทนา 15 ราย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ จากการสนทนาได้ข้อสรุป ดังนี้

1. ควรมีการเสริมสร้างและพัฒนาหญิงชายให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำสิทธิซึ่งกันและกัน
2. ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนท้องถิ่น เป็นต้น
3. ควรเสริมสร้างศักยภาพสตรีให้มีความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจ plugged mind อุดมการณ์ ค่านิยม จริยธรรม วัฒนธรรม ประชาธิปไตย ธรรมาภิบาลให้ผู้มีสิทธิให้โอกาสและสนับสนุนสตรีให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการบริหารงานด้านการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น
4. ควรส่งเสริมให้สตรีมีโอกาสในการพัฒนาตัวเอง เสริมสร้างเศรษฐกิจ รายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน โดยการสนับสนุนกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตในชุมชน ให้กลุ่มสตรีได้แสดงศักยภาพในงานที่ถนัด นอกจากจะขายผลผลิตทางการเกษตรแล้ว ยังสามารถพัฒนาแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาดภายนอกชุมชน ไม่เพียงแต่ขายในชุมชนเท่านั้น พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย รวมถึงเทคโนโลยีในการผลิตด้วย
5. ควรส่งเสริมให้สตรีดูแลสุขภาพตัวเอง และคนในครอบครัว จัดตั้งกลุ่มออกกำลังกายในหมู่บ้าน เช่น เดินแอโรบิก รำวง เป็นต้น และส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือนอย่างจริงจัง เพื่อลดภาวะเสี่ยงต่อโรคมะเร็ง
6. ควรส่งเสริมให้สตรี ซึ่งมีหน้าที่ดูแลบุตรหลานอย่างเต็มตัว plugged mind ให้ลูกหลานเยาวชนในชุมชน รู้จักตัวตนรากเหง้าของตนเอง ไม่ละซึ่งฮีตฮอย (จารีตประเพณี) ของชุมชนที่ตนเกิด เป็นการการปลูกฝังวัฒนธรรมชุมชนตั้งแต่ระดับครอบครัว
7. ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดผลกระทบน้อยที่สุด หรือส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้ชีวิตแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
8. ควรเสริมสร้างสตรียุคใหม่ และขยายเครือข่ายสตรีจากระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ไปสู่เครือข่ายระดับประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ แนวทางการปฏิบัติงานหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา และ เพื่อศึกษากิจกรรมการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 ราย แล้วนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การศึกษา โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการทำการศึกษาเชิงคุณภาพ และได้ข้อสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในการทำหน้าที่บทบาทผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา และข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสตรีที่ที่ดำรงตำแหน่งนักปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 คน นักปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 คน ประธานแม่บ้าน จำนวน 3 คน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 3 คน และ เครือข่ายแม่หญิงพะเยา จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 ราย มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอภูซาง มีอายุระหว่าง 31 – 70 ปี ซึ่งทุกคนมีประสบการณ์การทำงานในด้านการเป็นผู้นำของอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ และมีความรู้ ความสามารถในการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างดี

จากการศึกษาสภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา สรุปได้ว่า บทบาทของสตรีในอำเภอภูซางส่วนใหญ่ จะมีบทบาทภายในครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากโอกาสทางการศึกษามีน้อย และการเปิดโอกาสทางสังคมให้สตรีได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องต่าง ๆ น้อย รวมถึงสัดส่วนการบริหารจัดการชุมชนยังคงเป็นบุรุษในส่วนใหญ่ ภายหลังได้มีการสร้างและ

ขยายเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ส่งเสริมให้สตรีได้มีบทบาททางสังคมมากขึ้น ส่งผลให้สตรีในอำเภอภูซางได้แสดงศักยภาพในการพัฒนามากขึ้น การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องมีการส่งเสริม และขยายเครือข่ายให้เกิดการสานพลังของสตรีในการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และเสมอภาค

จากการศึกษาการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

1. การเสริมสร้างความรู้

ในยุคสมัยปัจจุบันการให้ความสำคัญกับสิทธิ ความเสมอภาคระหว่างหญิง ชาย มีมากขึ้น และสังคมได้เปิดโอกาสให้สตรีได้มีบทบาททางสังคมมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำระหว่างหญิงชาย ลดลง ในด้านการเสริมสร้าง และส่งเสริมให้สตรีในอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ได้มีโอกาสเรียนรู้ ฝึกอบรม เพื่อพัฒนาตัวเองทั้งด้านอาชีพ เศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร การปกครอง สิทธิสตรี ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ส่งผลให้สตรีได้พัฒนาตัวเอง เห็นคุณค่าของตัวเอง ซึ่งไม่ได้มีบทบาทเฉพาะการดูแลครอบครัว มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น จนนำไปสู่การขยายเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการแก้ปัญหา การเฝ้าระวังภัยใกล้ตัวที่จะเกิดกับสตรี การปกป้องสิทธิสตรีในทุกรูปแบบ

2. การเสริมสร้างผู้นำสตรีจากกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยา

กลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยา เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ จากความสมัครใจ และอุดมการณ์เดียวกันของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกที่เข้าร่วมตัวกันเป็นกลุ่มสตรีที่มีตำแหน่งในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งจะมีทั้งผู้ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ และผู้ที่ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งแล้ว มารวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือ เฝ้าระวัง ป้องกันสิทธิสตรี และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ปัญหาครอบครัว เป็นต้น ตลอดจนการนำไปสู่การผลักดันให้สตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่น โดยมีตำแหน่งหน้าที่ เช่น สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นในชุมชน เป็นต้น เป็นการเสริมสร้างให้สตรีได้มีบทบาททางการเมือง การปกครองท้องถิ่น มีโอกาสได้แสดงศักยภาพ ความคิดเห็น ละมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายแม่หญิงพะเยา อำเภอภูซาง ได้ขยายเครือข่ายและประสานงาน จนนำไปสู่เครือข่ายแม่หญิงพะเยาในระดับอำเภอพะเยา

3. การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านการปกครอง

สืบเนื่องจากการผลักดันของกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยาให้สตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในเขตการปกครอง 5 ตำบล คือ ตำบลสบง ตำบลป่าสัก ตำบลเชียงแวง ตำบลภูซาง และตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีสตรีที่ดำรงตำแหน่งสารวัตรกำนัน จำนวน 2 คน ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน และตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน ซึ่งเป็นสตรีที่ดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการ ยังไม่รวมถึงกลุ่มสตรีที่เป็นประธานกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการเปิดโอกาส และเสริมสร้างให้สตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่น พัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผน และบริหารชุมชน จากหลาย ๆ กรณี การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน ส่วนใหญ่ผู้ที่ต้องการมาปรึกษา หรือขอความช่วยเหลือ จะเข้ามาปรึกษาผู้นำที่เป็นสตรีก่อน เนื่องมาจากการพูดคุยมีความเข้าใจ สตรีมีความอ่อนโยน และน่าไว้วางใจ พูดคุยได้ง่ายกว่า จากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ก็มีความคิดเห็นและข้อมูลที่ตรงกัน

อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีผู้นำการปกครองท้องถิ่นที่แบ่งเขตการปกครองเป็นเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล มีผู้นำการปกครองที่เป็นสตรี จำนวน 27 ราย เป็นชาย จำนวน 229 ราย หรือมีผู้นำการปกครองที่เป็นสตรี คิดเป็นร้อยละ 11 และเป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 89 จะเห็นได้ว่าเป็นสัดส่วนระหว่างหญิง ชาย ที่เหลื่อมล้ำกันอย่างมาก

4. การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

จากการสนับสนุนความรู้จากทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน เปิดโอกาสให้สตรีในอำเภอภูซางได้พัฒนาฝีมือตามความถนัด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำทรัพยากรในชุมชนมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลการผลิต จนการนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพ คือ กลุ่มผลิตน้ำอ้อย กลุ่มทำข้าวควบ-ข้าวแต่น กลุ่มทำกล้วยฉาบ กลุ่มทำน้ำยาอเนกประสงค์ กลุ่มทำน้ำยาปลอดสารพิษ กลุ่มเกษตรข้าวพันธุ์ดี กลุ่มปุ๋ยเพื่อการเกษตร กลุ่มแม่บ้านการเกษตร กลุ่มผลิตขนมหวานไทย กลุ่มจักสานผู้สูงอายุ กลุ่มทำขนมจีน และกลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ โดยมีกลุ่มที่ขึ้นทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนแล้ว จำนวน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มทำข้าวควบ-ข้าวแต่น สารพิษ กลุ่มเกษตรข้าวพันธุ์ดี กลุ่มจักสานผู้สูงอายุ กลุ่มปุ๋ยเพื่อการเกษตร และกลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ การตลาดเป็นตลาดชุมชน ผลิตและขายในตลาดชุมชน ดังนั้นการหารายได้เสริมให้กับครอบครัว บทบาทสตรีในการเป็นประธานกลุ่ม เป็นบทบาทอย่างไม่เป็นทางการ แต่สมาชิกกลุ่มเลือกและยอมรับในศักยภาพของบุคคลท่านนั้น ซึ่งสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้ดี.

การอาศัยอยู่ของคนในอำเภอภูซาง จะอาศัยอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ พี่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เคารพผู้อาวุโส ชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งกิจกรรมด้านสุขภาพ โดยมีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมดูแลสุขภาพของคนในชุมชน ใฝ่ระวังโรคต่างๆ เช่น ไข้เลือดออก โรคเอดส์ ความดันโลหิต โรคเบาหวาน และการรณรงค์และใฝ่ระวังปัญหายาเสพติด เป็นต้น ส่งเสริมให้คนในชุมชนออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพที่แข็งแรง ดูแลในเรื่องของการอุปโภค บริโภค และปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อบริโภคในครัวเรือน เป็นต้น

กิจกรรมทางประเพณี วัฒนธรรม โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ด้วยการนับถือ ยอมรับประเพณี วัฒนธรรมร่วมกัน การให้ความสำคัญกับประเพณี พิธีกรรมทางพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆ การให้ความสำคัญกับประเพณีของชุมชน การรณรงค์และสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเข้าวัด ทำบุญ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การถ่ายทอดภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ การแปรรูปอาหารให้กับเด็ก และเยาวชนในชุมชน เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาเลือนหายไปจากชุมชน

กิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นบทบาทและหน้าที่ของทั้งบุรุษ และสตรี ที่ต้องช่วยกันดูแล รักษา ปกป้องทรัพยากรในชุมชน โดยมีการทำกิจกรรมร่วมกันชุมชน เพื่อปลูกจิตสำนึก และทำให้คนเห็นคุณค่าของทรัพยากร โดยชุมชนมีกิจกรรมการบวชป่า การปลูกป่า ดูแลต้นน้ำลำธาร สร้างฝายชะลอน้ำ ขุดลอกลำน้ำและลำเหมือง และกิจกรรมการดูแลทำความสะอาดหน้าบ้าน เพื่อภูมิทัศน์ที่สวยงามของชุมชน

จากการศึกษาข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พบว่า การเสริมสร้างบทบาทสตรี ควรทำในทุกมิติ เพื่อให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วม สิทธิในการออกความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติ ร่วมค้นหาและแก้ไขปัญหา และได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น จากการสนทนากลุ่ม สตรีได้ว่า ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสในด้านการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ ในเรื่องสิทธิหญิง ชาย การแสดงออกทางการเมืองการปกครอง การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนท้องถิ่น การจัดสัดส่วนระหว่างชาย หญิง ในบทบาทการปกครอง ให้มีสัดส่วนที่เท่ากัน ส่งเสริมให้สตรีได้พัฒนาตัวเองตามความถนัด การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมให้สตรีดูแลสุขภาพของตัวเอง และคนในครอบครัว ทั้งในเรื่องการอุปโภค บริโภค ซึ่งเป็นหน้าที่หลักอยู่แล้วนั้น ส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการเผยแพร่ สืบทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้ อาชีพ ให้กับเด็ก เยาวชน ประชาชนในชุมชน ปลูกฝังจิตสำนึกให้กับบุตรหลานในเรื่องของ รากเหง้า ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน และมีการขยายเครือข่ายสตรีจากระดับชุมชน ไปสู่ระดับประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนปัญหา และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสตรี รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 ราย มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอภูซาง มีอายุระหว่าง 31-70 ปี ซึ่งทุกคนมีประสบการณ์การทำงานในด้านการทำงานเป็นผู้นำของอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ และมีความรู้ความสามารถในการปกครองท้องถิ่น และให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

สภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา บทบาทของสตรีในอำเภอภูซางส่วนใหญ่ จะมีบทบาทภายในครอบครัวเป็นหลัก รวมถึงสัดส่วนการบริหารจัดการชุมชนยังคงเป็นบุรุษในส่วนใหญ่ ภายหลังจากได้มีการสร้างและขยายเครือข่ายแม่หญิงพะเยา ส่งเสริมให้สตรีได้มีบทบาททางสังคมมากขึ้น การขยายเครือข่ายแม่หญิงพะเยาทำให้เกิดการสานพลังของสตรีในการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และเสมอภาค

การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในการทำหน้าที่บทบาทผู้นำสตรีในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา ในยุคสมัยสังคมปัจจุบันสตรีมีโอกาสรเรียนรู้ ฝึกอบรม เพื่อพัฒนาตัวเอง ทั้งด้านอาชีพ เศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร การปกครอง สิทธิสตรี ส่งผลให้สตรีได้พัฒนาตัวเอง เห็นคุณค่าของตัวเอง ซึ่งไม่ได้มีบทบาทเฉพาะการดูแลครอบครัว มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น สตรีมีความมั่นใจที่แสดงออกตามแนวคิดของตัวเองมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ พยุง รสใจ (ม.ป.ป, หน้า 111) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของบทบาทสตรีตามสังคมสมัยใหม่ (Modernization) ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมากมายในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยมของบุคคล โครงสร้างหน้าที่ทางสังคม ระบบการเมือง รวมทั้งพฤติกรรมของสมาชิกสังคม กลุ่มต่าง ๆ ด้วย

กลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยา เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ จากความสมัครใจ และอุดมการณ์เดียวกันของสมาชิกกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือ เฝ้าระวัง ป้องปกป้องสิทธิสตรี ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างชาย หญิง และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ปัญหาครอบครัว เป็นต้น ตลอดจนการนำไปสู่การผลักดันให้สตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่น โดยมีตำแหน่งหน้าที่ เช่น สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นในชุมชน เป็นต้น เป็นการเสริมสร้างให้สตรีได้มีบทบาททางการเมือง การปกครองท้องถิ่น มีโอกาสได้แสดงศักยภาพ ความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2547, หน้า 10-12) ให้ความหมายของความเสมอภาคหญิงชาย ว่า การยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และบทบาทที่แตกต่างกันในสังคม รวมถึงการหาช่องทางที่จะ

ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมให้มีความสมดุลในเชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย โดยการสร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างทางสังคมของหญิงและชายที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมทั้งในด้านส่วนตัว ครอบครัว และชุมชน ในขณะที่ อานันท์ชนก สกนชวีวัฒน์ (2558, หน้า 30) ให้ความเห็นในมิติของความเหลื่อมล้ำ ว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ด้านสิทธิ ด้านโอกาส ด้านอำนาจ และด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ทุกมิตินี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพราะความเหลื่อมล้ำด้านหนึ่งก็อาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ความไม่เสมอภาคทางเพศ การเข้าถึงการศึกษา บทบาทในการตัดสินใจ เป็นต้น ดังนั้นบทบาทของเครือข่ายแม่หญิงพะเยา แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการพัฒนา การปกครองท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี

สืบเนื่องจากการผลักดันของกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยาให้สตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่น สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในเขตการปกครอง 5 ตำบล คือ ตำบลสบทบ ตำบลป่าสัก ตำบลเชียงแวง ตำบลภูซาง และตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีสตรีที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 14 คน ซึ่งเป็นสตรีที่ดำรงตำแหน่งอย่างเป็นทางการ เป็นการเปิดโอกาส และเสริมสร้างให้สตรีมีบทบาทในการปกครองท้องถิ่น พัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผน และบริหารชุมชน จากหลาย ๆ กรณี การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน ส่วนใหญ่ผู้ที่ต้องการมาปรึกษา หรือขอความช่วยเหลือ จะเข้ามาปรึกษาผู้นำที่เป็นสตรีก่อน เนื่องมาจากการพูดคุยมีความเข้าใจ เข้าใจ สตรีมีความอ่อนโยน และนำไปวางใจ พูดคุยได้ง่ายกว่า จากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ก็มีความคิดเห็นและข้อมูลที่ตรงกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ เมทินี พงศ์เวช (2545, หน้า 13) อธิบายเรื่องความเสมอภาคหญิงชายว่า มิได้หมายถึงว่าผู้หญิงและผู้ชายจะต้องเหมือนกัน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความแตกต่างกันในสรีระและวิถีชีวิต ประเด็นสำคัญมิได้อยู่ที่ความแตกต่าง แต่อยู่ตรงที่ว่าความแตกต่างนั้นยอมไม่สร้างผลกระทบในเชิงลบต่อวิถีชีวิตของผู้หญิงและผู้ชาย ไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและยอมต้องมีส่วนเอื้ออาทร แบ่งปันปันส่วนอำนาจอย่างเป็นทางการระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ความเสมอภาคมิใช่ความเหมือนแต่หมายถึงการยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และบทบาทที่แตกต่างกันในสังคม สิทธิที่จะแตกต่าง เพราะฉะนั้นความเสมอภาคจึงรวมถึงการหาทางปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม ให้มีความสมดุลในเชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ในขณะที่ผลการศึกษาของ ฅาลัสมา จุลเพชร (2548) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทสตรีในการปกครองท้องถิ่น ได้ค้นพบว่า สตรีในการเข้าสู่การเมืองระดับท้องถิ่น ของผู้นำสตรีในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัจจัยด้านเพศภาพ เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติของผู้นำสตรีในการปกครองส่วนท้องถิ่น และการที่สตรีก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำ ได้มีการต่อสู้

ที่เริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัว จนถึงสังคมภายนอก และมีปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้นำสตรีเข้าสู่การเมืองท้องถิ่น

อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีผู้นำการปกครองท้องถิ่นที่แบ่งเขตการปกครองเป็นเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล มีผู้นำการปกครองที่เป็นสตรี จำนวน 27 ราย เป็นชาย จำนวน 229 ราย หรือมีผู้นำการปกครองที่เป็นสตรี คิดเป็นร้อยละ 11 และเป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 89 จะเห็นได้ว่าเป็นสัดส่วนระหว่างหญิง ชาย ที่เหลื่อมล้ำกันอย่างมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ อานันท์ชนก สกนธวัฒน์ (2558, หน้า 30) กล่าวว่า บทบาทในการตัดสินใจ ทั้งทางการเมืองและการบริหารของผู้หญิงจะน้อยกว่าผู้ชาย โดยสะท้อนจากการเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้บริหารระดับสูงของราชการ

การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้สตรีในอำเภอภูซาง ได้พัฒนาฝีมือตามความถนัด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำทรัพยากรในชุมชนมาแปรรูป เพิ่มมูลค่าผลการผลิต จนการนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพ เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน เพื่อชุมชน ผู้คนอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ มีประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมที่ยอมรับร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นและปลูกจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนเห็นถึงคุณค่า ประโยชน์ของทรัพยากรในชุมชน บทบาทของสตรีในอำเภอภูซาง จึงมิได้เป็นเพียงแม่บ้าน คอยดูแลความเรียบร้อย ความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวเพียงอย่างเดียว แต่ถูกกระตุ้นให้มีบทบาทด้านการปกครอง การเป็นผู้นำกลุ่ม การแสดงออกทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เกิดความเสมอภาค และลดความเหลื่อมล้ำระหว่างชาย หญิง ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องการศึกษาของ วริทธิ์ คำลำสู วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ศึกษา เรื่องบทบาทผู้บริหารสตรีในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า สตรีมีการพัฒนาตนเองเข้าไปมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางการเมือง มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ มีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสินค้ากลุ่มอาชีพสตรี สนับสนุนการลงทุนในการพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษา กิจกรรมสาธารณสุข และการรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการแข่งขันกีฬา และนันทนาการ การรักษาความสงบเรียบร้อยและต่อต้านยาเสพติด การมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในด้านการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และ กรรณิศา บุญซื่อ (2548, หน้า 5) กล่าวว่า การที่หญิงชายในสังคมมีสถานภาพเท่าเทียมกัน เงื่อนไขทางสังคมต่อผู้หญิงและผู้ชายจะเอื้อต่อการมีและใช้สิทธิของ

เป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งเอื้อต่อการมีส่วนร่วมที่จะสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างไม่แตกต่างกัน ความเสมอภาคมิได้หมายถึง ผู้หญิงและผู้ชายจะต้องเหมือนกัน แต่อยู่ตรงที่ว่าความแตกต่างนั้นต้องไม่สร้างผลกระทบในเชิงลบต่อวิถีชีวิตของผู้หญิงและผู้ชาย ไม่ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และย่อมต้องมีส่วนร่วมที่จะเอื้อต่อการแบ่งสันปันส่วน “อำนาจ” อย่างเป็นธรรมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย

ข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น อำเภอภูซาง ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทสตรี ควรทำในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองปกครอง วัฒนธรรม สุขอนามัย ความเสมอภาคระหว่างชาย หญิง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สตรีได้เข้ามามีส่วนร่วม สิทธิในการออกความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติ ร่วมค้นหาและแก้ไขปัญหา และได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. อำเภอภูซางควรมีการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย สิทธิสตรีความเสมอภาคของหญิงชาย การลดความรุนแรงในครอบครัว ให้มากขึ้น
2. อำเภอภูซางควรส่งเสริมให้ทุกตำบลเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มสตรีได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ สร้างเครือข่ายในชุมชน มุ่งเน้นให้สตรีมีศักยภาพในการพัฒนาตัวเองในทุกด้าน
3. อำเภอภูซางควรส่งเสริมให้ทุกตำบลเปิด โอกาสให้กลุ่มสตรีได้เข้ามามีบทบาท และแสดงศักยภาพในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากขึ้น
4. อำเภอภูซางควรส่งเสริมให้ทุกตำบลมีสัดส่วนระหว่างหญิง ชาย ในการบริหารจัดการชุมชน อย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรมีส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาของสตรีในอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
2. ควรมีส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับความสำคัญของบทบาทสตรีในท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
3. ควรมีส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพสตรีในการปกครองท้องถิ่นในอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรวิภา บุญเชื้อ. (2538). **แนวคิดการพัฒนาสตรี: มุมมองการวิเคราะห์เชิงหญิงชาย (woman development models and gender analysis: A review)** แปลโดยมารยาท อินทรทัศน. กรุงเทพมหานคร, โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- การสร้างเครือข่าย.** (ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2561). www.ped.si.mahidol.ac.th/site_data/mykku_med/701000019/Networking.doc.
- กลุ่มงานสุขศึกษา โรงพยาบาลบุรีรัมย์. (2561). **พลังสุขภาพจิตสตรี.** บทความวันสตรีสากล 8 มีนาคม 2561.
- ความเสมอภาคทางเพศ.** (ม.ป.ป). ค้นเมื่อ 13 มกราคม 2559, จาก http://www.pathumrat.ptpk.ac.th/mana_Online/m2/unit3/T3_n_1_m2.html.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.** (ม.ป.ป). **สิทธิสตรี** ค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights.aspx>.
- เครือข่าย.** (ม.ป.ป). ค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2561, จาก <https://sites.google.com/a/thaibds.net/bdsn/khwamhmaykhxngkheruxkhay>.
- เครือข่ายแม่หญิงพะเยา.** (2558). **เอกสารอัดสำเนาความเสมอภาคทางเพศ.** ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2559, จาก http://www.ar.or.th/ImageData/Magazine/5/DL_1-18.pdf?t=635872268031360655.
- จรรยา พุคยาภรณ์ และคณะ. (2557) **การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนโรงซ้อ 45 แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร.** ค้นเมื่อ 13 มกราคม 2559, จาก http://www.namsongkram.com/2014/07/blog-post_31.html.
- เฉลย พ่วงพลับ. (2548). **บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน: ศึกษากรณีอำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา.** ปัญหาพิเศษตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ��ชาวล อรวงศ์ศุภทัต. (2552). **11 บทบาทของผู้นำที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำที่ดี.** ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2561 , จาก <http://www.tpa.or.th/writer/read>.

- จิตยา สุวรรณระชฎ. (2527). **บทบาททางสังคม**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ผาร์ศมา จุลเพชร. (2548). **บทบาทสตรีผู้นำสตรีในการปกครองท้องถิ่น ศึกษาแนวคิดเสมอภาค**. (ม.ป.ป). ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559, จาก http://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2556/poli40256sm_abs.pdf.
- ทักษะการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี. ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2561, จาก <https://sites.google.com/site/karphathnathaksachiwit1/bth-thi-2-thaksa-thang-sangkham/2-1-thaksa-kar-pen-phuna-laen-phu-tam-thi-di>.
- รัชชา ภู่อุณทะโร. (2555). **ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน**. ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/479873>.
- แนวความคิดเสมอภาค**. (ม.ป.ป). ค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://siteresources.worldbank.org/INTGENDER/Resources/thaiprrsum.pdf>.
- บทบาทของผู้นำ**. (ค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2561). <http://kmleadership.weebly.com/3610360736103634360735863629359136123641365736093635.html>.
- บุญวดี มนตรีกุล ณ อรุชยา. (2559). **บทบาทสตรี: ในมุมมองความยุติธรรมในสังคมไทย**. วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal) ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2559).
- เบญจพรรณ เมธาจารย์. (2556). **บทบาทของกลุ่มพัฒนาสตรี เทศบาลเมืองเขลางค์นครลำปาง**. ลำปาง: เขลางค์นครการพิมพ์.
- ประสิทธิ์ อินทโชติ. (2554). **บทบาทของผู้ใหญ่บ้านในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในจังหวัดชลบุรี**. ปัญหาพิเศษตามหลักสูตรวิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พยุง รสใจ. (ม.ป.ป). **บทบาทผู้นำสตรีในทางการเมืองการปกครอง : ศึกษากรณีตำบลหนองมะคำโฆง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี**. สุพรรณบุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอด่านช้าง.
- พีรธร บุญยรัตพันธุ์ และคณะ. (2555). **รายงานฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไก การส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม**. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559, จาก https://www.m-society.go.th/article_attach/1161/1712.pdf.
- ไพบุลย์ ช่างเรือน. (2548). **บทบาทในการบริหารงาน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรวีวิทยา.
- พัชนี วรกวิน. (2552). **บทบาทที่มีผลต่อพฤติกรรม**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เมทินี พงศ์เวช. (2545). **บทบาทหญิงชาย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและการพัฒนาบทบาทชายหญิง
รัตนารักษ์ แววกระ โทก. (2552). **ผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร**. ค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2561,
จาก <https://www.gotoknow.org/posts/461096>.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540). กรุงเทพฯ: เจ พีเอ็ม โพรเซส.
ศุภฤกษ์ หงษ์ภักดี. (2554). **บทบาทหญิงไทยวันสตรีสากล “ศตวรรษใหม่สตรีสากล เพื่อสังคมเสมอ
ภาค”**. ค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/91434>.

ศุภวัช มั่นป้อม. (2554). **บทบาทของผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกองขยะหนอง
แวม เขตหนองแวม กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต
ภาควิชาการพัฒนารวมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สาขอรุณ ปินะดวง. (2549). **ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทสตรีที่มีต่อการบริหารจัดการ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภออุทขาง จังหวัดพะเยา**. การค้นคว้าอิสระตาม
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2547). **รายงานบทบาทสตรีไทย**. กรุงเทพฯ

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ (OHCHR). (2550).

การพัฒนาเชิงประวัติศาสตร์ของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพะเยา. (2560). **สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
จังหวัดพะเยา ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดโครงการ "คนพะเยาสังสรรค์ครอบครัว ไร้
รุนแรงด้วยสื่อสารที่สร้างสรรค์"**, ข่าวที่ 230/2561, 28 พฤศจิกายน 2560 ข่าวสำนักงาน
ประชาสัมพันธ์จังหวัดพะเยา

เสรี พงศ์พิศ. (2548). **เครือข่าย**. สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

หญิงและชายกับความเท่าเทียมทางเพศ. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://writer.dek-d.com/sudkanueng/story/view.php?id=449013>.

อะไรคือความเท่าเทียมกันทางเพศ. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://introthai.cappelendamm.no/c41437/artikkel/vis.html?tid=41950>

อานันท์ชนก สกนธวัฒน์. (2558). **ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ**. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมอง
ของชาติ.

องค์การสหประชาชาติ (United Nation) .(2001). **บทบาทสตรีกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: รายงานการ
วิจัย.

อุษณีย์ สุวรรณ. 2558. บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักของเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนวัด
สะพาน อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Elizabeth M. King และ Andrew D. Mason และคณะ. (2553). การนำมิติหญิงชายสู่กระแสหลักการ
พัฒนา . World Bank publishing.

salinee uppamon. (2555). สตรีกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560,
จาก <https://www.gotoknow.org/posts/479465> 7/11/60.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. แบบนำสัมภาษณ์

เรื่อง การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น พื้นที่อำเภอภูซาง

จังหวัดพะเยา

ประเด็นคำถาม

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

- การเสริมสร้างความรู้
- การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีกลุ่มเครือข่ายแม่หญิงพะเยา
- การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านการปกครอง
- การเสริมสร้างบทบาทผู้นำสตรีด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายผู้นำสตรีในท้องถิ่น

**** แบบนำสัมภาษณ์นี้เป็นเพียงแนวทางในการสัมภาษณ์ อาจเกิดประเด็นเพิ่มเติมระหว่างการสัมภาษณ์โดยสามารถเพิ่มประเด็นการสัมภาษณ์ โดยยึดวัตถุประสงค์ในการศึกษาเป็นหลัก**

ภาคผนวก ข.
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นางสาวพร	กิ่งแก้ว	ตำแหน่ง	แม่บ้าน
2. นางสาวพิศ	อำขา	ตำแหน่ง	แม่บ้าน
3. นางต๋นแก้ว	สุจันทร์	ตำแหน่ง	แม่บ้าน
4. นางคำเปียง	พึ่งพวง	ตำแหน่ง	อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน
5. นางขวัญจิต	สบบง	ตำแหน่ง	อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน
6. นางจันทร์สวย	บุญประเสริฐ	ตำแหน่ง	อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน
7. นางรัตนภรณ์	คำย่น	ตำแหน่ง	นักปกครองท้องถิ่น
8. นางสาวศิริพร	กลางหมู่	ตำแหน่ง	นักปกครองท้องถิ่น
9. นางสาวสุพิน	กิตติ	ตำแหน่ง	นักปกครองท้องถิ่น
10. นางสาวบัวคำ	ชนะปาน	ตำแหน่ง	นักปกครองท้องถิ่น
11. นางสาววิภา	นันทาเขียน	ตำแหน่ง	นักปกครองท้องถิ่น
12. นางสาวอาฉิม	ชัยชนะ	ตำแหน่ง	นักปกครองท้องถิ่น
13. นางสาววิภาภรณ์	อินตะวงค์	ตำแหน่ง	เครือข่ายแม่หญิงพะเยา
14. นางสาวเจริญศรี	ไชยชาติ	ตำแหน่ง	เครือข่ายแม่หญิงพะเยา
15. นางสาวนภาพรรณ	วงศ์ปิ่น	ตำแหน่ง	เครือข่ายแม่หญิงพะเยา

ภาคผนวก ค.
ประมวลภาพกิจกรรม

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านสาธารณสุข

ภาพที่ 2 การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านประเพณี วัดนธรรม

ภาพที่ 3 การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านเศรษฐกิจ

ภาพที่ 4 การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แปรรูปกล้วยฉาบ

ภาพที่ 5 การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แปรรูปน้ำอ้อย

ภาพที่ 6 การแปรรูปน้ำอ้อยเป็นข้าวควน ข้าวแต๋น

ภาพที่ 7 การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายสตรีด้านการปกครอง

ภาพที่ 8 การเสริมสร้างบทบาทและเครือข่ายแม่หญิงพะเยา

ภาพที่ 9 เครื่องช่วยแม่หญิงพะเยา

ภาพที่ 10 ภาพการเก็บข้อมูลงานวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	นางสุภักศร วรรณปลุก
วันเดือนปีเกิด	15 มีนาคม 2505
ที่อยู่	บ้านเลขที่ 223 หมู่ที่ 2 ตำบลสบบง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา 56110
เบอร์โทรศัพท์	089-8531050
อีเมล	suphaksorn2505@gmail.com
สถานที่ทำงาน	ผู้ใหญ่นบ้านสบบง หมู่ที่ 2 ตำบลสบบง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ผู้ทรงคุณวุฒิบทบาทสตรีจังหวัดพะเยา ประธานเครือข่ายแม่หญิงพะเยา คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนกุชชาวิททยา คณะทำงานสภากาชาดจังหวัดพะเยา
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีสาขาการพัฒนารวมชน หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย